

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ

ΜΙΝΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ BEST :
ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ
Προώθηση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ
Επιχειρηματικότητα

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ BEST:
“ΜΙΝΙ ΕΤΑΙΡΕΙΕΣ ΜΑΘΗΤΩΝ ΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ”
ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

Τελική έκδοση
Σεπτέμβριος 2005

Ανακοίνωση νομικού περιεχομένου

Το παρόν σχέδιο υλοποιήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με τη συμμετοχή εμπειρογνομόνων σε θέματα εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα, τους οποίους διόρισαν οι εθνικές αρχές στο πλαίσιο του Πολυετούς Προγράμματος για τις Επιχειρήσεις και την Επιχειρηματικότητα (2001-2005). Αρμόδια για το συντονισμό ήταν η Γενική Διεύθυνση Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Οι απόψεις που εκφράζονται στο παρόν έγγραφο δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, μολονότι οι εργασίες διεξήχθησαν με την καθοδήγηση στελεχών της Επιτροπής.

Επιτρέπεται η αναπαραγωγή με την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή.

Περισσότερες πληροφορίες:

Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Γενική Διεύθυνση Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας

Μονάδα Ε.1: Επιχειρηματικότητα

Φαξ: +32-2-29.66 27 8

Ηλεκτρονικό ταχυδρομείο: Entr-entrepreneurship@cec.eu.int

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/index.htm

Πληροφορίες για άλλα σχέδια

Πληροφορίες για άλλα σχέδια που υλοποιούν από κοινού η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και οι εθνικές διοικήσεις σε θέματα προώθησης της επιχειρηματικότητας δημοσιεύονται στην ιστοσελίδα:

<http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/index.htm>

Πίνακας Περιεχομένων:

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ	5
ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	7
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12
1.1. Ιστορικό	12
1.2. Στόχοι και μεθοδολογία.....	13
1.3. Ορισμός της εταιρείας μαθητών	15
2. ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	16
2.1 Βασικά χαρακτηριστικά των προγραμμάτων για εταιρείες μαθητών	16
2.2. Ποιες δεξιότητες πρέπει να αποκτώνται μέσω αυτών των προγραμμάτων;	18
2.3 Απογραφή προγραμμάτων	20
2.4 Παράγοντες επιτυχίας και δείκτες βέλτιστων πρακτικών	24
3. ΜΕΡΙΚΑ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ ΟΡΘΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ	23
4. Η ΤΡΕΧΟΥΣΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ: ΔΙΑΛΟΓΗ, ΚΥΡΙΑ ΕΜΠΟΔΙΑ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ...	32
4.1 Εταιρείες μαθητών στις διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες	32
4.2. Εμπόδια και παράγοντες κινδύνου	34
4.3. Ποσοτικά δεδομένα για την εφαρμογή των προγραμμάτων	37
4.4. Αξιολόγηση και αντίκτυπος	40
5. ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΑΠΟ ΣΠΟΥΛΑΣΤΕΣ	45
6. ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΠΛΑΙΣΙΟ, ΣΤΗΡΙΞΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ	48
6.1. Πηγές χρηματοδότησης και στήριξη από τον ιδιωτικό τομέα.....	48
6.2. Προϋποθέσεις-πλαίσιο και στήριξη από τον δημόσιο τομέα	49
6.3. Νομικό καθεστώς και διαχείριση των εταιρειών μαθητών	54
7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	57
7.1. Κυριότερα πορίσματα.....	58

7.2. Μελλοντικές προοπτικές	61
8. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ.....	63

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ:

Κατάλογος των προγραμμάτων για εταιρείες μαθητών που επισημάνθηκαν από το παρόν σχέδιο και υπάγονται στο συμφωνηθέντα ορισμό (σχολικό έτος 2003/2004)	67
---	----

ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΕΜΠΕΙΡΟΓΝΩΜΟΝΩΝ

Χώρα	Όνοματεπώνυμο	Όργανισμός	Επικοινωνία
Βέλγιο	κα. Sandrine De Crom	Administratie Economie (directoraat-general)	sandrine.decrom@ewbl.vlaanderen.be
	κ. Bernard Surlemont	Fondation pour la Recherche et l'Enseignement de l'Esprit d'entreprendre	b.surlemont@freefondation.be
Τσεχική Δημοκρατία	κ. Miroslav Kadlec	Εθνικό Ινστιτούτο Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	kadlec@nuov.cz
	κ. Lukas Hula	Εθνικό Ινστιτούτο Τεχνικής και Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	hula@nuov.cz
Δανία	κα. Mette Lise Rogne	Υπουργείο Παιδείας	mette.lise.rogne@uvm.dk
Γερμανία	κα. Marion Hächtermann M.A.	Projekt Junior / Institut der Deutschen Wirtschaft Köln	huechtermann@iwkoeln.de
Εσθονία	κα. Epp Vodja	Ταμείο Junior Achievement	epp@ja.ee
Ελλάδα	κ. Κώστας Κατσόγιαννος	Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευσης	katsogi@epeack.gr
Ισπανία	κα. Rosario Sánchez Núñez-Arenas	Ministerio de Educación y Ciencia	rosario.sanchezn@educ.mec.es
Γαλλία	κα. Christiane Moravie	Ministère de la Jeunesse, de l'Education Nationale et de la Recherche	christiane.moravie@education.gouv.fr
	κ. Jacques Mary	Ministère de l'économie, des finances et de l'industrie	jacques.mary@decas.finances.gouv.fr
Ιρλανδία	κα. Fiona Kindlon	Second Level Support Service	fionakindlon@slss.ie
Ιταλία	κα. Miriam Cresta	Junior Achievement Italia	miriam.cresta@junioritalia.org
Λεττονία	κα. Antra Slava	Κεντρική Τράπεζα της Λεττονίας (Latvijas Banka)	antra.slava@bank.lv
Λιθουανία	κ. Eugenijus Savicius	Junior Achievement Lithuania	jalith@lja.lt
Λουξεμβούργο	κ. Gilbert Engel	Ministère de l'Education Nationale, de la Formation Professionnelle et du Sport	engel@men.lu
Ουγγαρία	κα. Dora Darazs	Ουγγρικό Ίδρυμα Young Enterprise	darazsdora@eletpalya.hu
Κάτω Χώρες	κ. Henk Vink	Mini-Ondernemingen Nederland	vink@vno-ncw.nl

Αυστρία	κα. Andrea Gintenstorfer	Bundesministerium für Bildung, Wissenschaft und Kultur	andrea.gintenstorfer@bmbwk.gv.at
Πολωνία	κ. Marcin Kulikowski	Σχολή Οικονομικών Επιστημών Βαρσοβίας	mkulik@sgh.waw.pl
Ρουμανία	κ. Gabriel Toader	Εθνικός Οργανισμός ΜΜΕ και συνεταιρισμών (NASMEC)	gabrieltoader@mimmc.ro
Σλοβακία	κα. Nadežda Redlich – Michalská	Υπουργείο Παιδείας	nadja@education.gov.sk
Φινλανδία	κ. Antti Markkanen	Υπουργείο Παιδείας	Antti.Markkanen@minedu.fi
Σουηδία	κα Annika Järemo	NUTEK, Σουηδικός Οργανισμός Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης	annika.jaremo@nutek.se
Ηνωμένο Βασίλειο	κ. Patrick Shipp	Enterprise and School-Business Links	patrick.shipp@dfes.gsi.gov.uk
Νορβηγία	κ John Christian Christiansen	Νορβηγικό Εκπαιδευτικό Συμβούλιο	jcc@ls.no

Άλλα μέλη της ομάδας εμπειρογνομόνων:

EUROPEN	κα. Suzana Temkov	EUROPEN e.V.	Temkov@europen.info
JA-YE Europe	κα. Caroline Jenner	Junior Achievement-Young Enterprise Europe <i>asbl</i>	Caroline@ja-ye.org
JADE	κα. Monika Oswald	JADE Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Junior	monika.oswald@jadenet.org
	κα. Dilek Ayhan	JADE Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Junior	dilek.ayhan@gmail.com
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	κ. Simone Baldassarri	Γενική Διεύθυνση Επιχειρήσεων και Βιομηχανίας	simone.baldassarri@cec.eu.int

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της **Στρατηγικής της Λισσαβόνας**, στην οποία δόθηκε πρόσφατα νέα πνοή, η Ευρώπη πρέπει να δώσει ιδιαίτερη έμφαση στη γνώση και την καινοτομία. Σημαντικό μέρος της προσπάθειας αυτής αποτελεί η προώθηση μιας περισσότερο **επιχειρηματικής κουλτούρας**, αρχίζοντας από τους νέους και από τη σχολική εκπαίδευση.

Η επιχειρηματικότητα αποτελεί σημαντική κινητήρια δύναμη **καινοτομίας, ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης**. Τα επιχειρηματικά προσόντα είναι απαραίτητα για τους αυτοαπασχολούμενους, αλλά είναι χρήσιμα και για τους εργαζομένους σε επιχειρήσεις κάθε μεγέθους. Ήδη το 2000, το Συμβούλιο της **Λισσαβόνας** περιέλαβε την επιχειρηματικότητα στις “βασικές νέες” δεξιότητες που κρίνονται απαραίτητες για όλους αυτούς που ζουν και εργάζονται σε μια κοινωνία βασισμένη στη γνώση.

Προηγούμενα κοινά σχέδια που υλοποιήθηκαν από την Επιτροπή και εμπειρογνώμονες διορισμένους από τις εθνικές κυβερνήσεις επεσήμαναν τις δραστηριότητες στο πλαίσιο των οποίων **μαθητές διευθύνουν μια μίνι εταιρεία** στο σχολείο ως αποτελεσματική μεθοδολογία για τη διάδοση επιχειρηματικού πνεύματος, δεδομένου ότι βασίζεται στη μάθηση μέσω άμεσης εμπειρίας για την επιχειρηματικότητα.

Ο στόχος των **μίνι εταιρειών** τις οποίες διευθύνουν μαθητές είναι η ανάπτυξη μιας **πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας** σε μικρή κλίμακα ή η **προσομοίωση** με ρεαλιστικό τρόπο της λειτουργίας των πραγματικών επιχειρήσεων. Μολονότι λειτουργούν σε προστατευμένο περιβάλλον και για παιδαγωγικούς λόγους, συχνά οι εταιρείες μαθητών παράγουν και πωλούν **πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες**. Συνεπώς, η παρούσα μελέτη περιέλαβε τόσο εταιρείες μαθητών που πωλούν τα προϊόντα τους έναντι χρηματικού αντιτίμου όσο και εικονικές ή ιδεατές επιχειρήσεις και επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης, υπό την προϋπόθεση η προσομοίωση να είναι επαρκώς ρεαλιστική και να πληρούνται ορισμένα κριτήρια.

Η εταιρεία μαθητών ορίζεται ως ένα παιδαγωγικό εργαλείο βασιζόμενο στην **πρακτική εμπειρία** μέσω της υλοποίησης ενός πλήρους επιχειρηματικού σχεδίου και στη **διαδραστική σχέση** με το εξωτερικό περιβάλλον.

Οι δραστηριότητες αυτές επιτρέπουν στους μαθητές να αποκτήσουν **βασικές επιχειρηματικές δεξιότητες**, αλλά και να αναπτύξουν **προσωπικές ικανότητες** και **εγκάρσιες δεξιότητες** που καθίστανται όλο και σημαντικότερες για όλους αυτούς που ζουν και εργάζονται στην κοινωνία της γνώσης. Πράγματι, μέσω της συμμετοχής σε μίνι εταιρείες, οι μαθητές επιδεικνύουν τη **δημιουργικότητά** τους, αναπτύσσουν ενθουσιασμό και **αυτοπεποίθηση**, μαθαίνουν πώς να **εργάζονται ομαδικά**, αναλαμβάνουν προθυμότερα ευθύνες και χρησιμοποιούν την **πρωτοβουλία** τους.

Η Ομάδα Εμπειρογνομώνων επεσήμανε ορισμένους κύριους παράγοντες αποτελεσματικότητας και επιτυχίας στην υλοποίηση προγραμμάτων εταιρειών μαθητών. Η **βέλτιστη πρακτική** υπογραμμίζει πτυχές όπως η ομαδική εργασία και η ελευθερία των μαθητών να αναπτύσσουν τις ιδέες τους. Ζωτικής σημασίας στοιχεία για την επιτυχία των προγραμμάτων μίνι εταιρειών αποτελούν η ανάπτυξη δεσμών με τον κόσμο των επιχειρήσεων και την τοπική κοινότητα, καθώς και η διαθεσιμότητα **μεντόρων και συμβούλων από επιχειρήσεις**.

Οι μαθητές που λαμβάνουν μέρος σε προγράμματα μίνι εταιρειών συνεχίζουν να αποτελούν μειοψηφία. Κατά το σχολικό έτος 2003/04, στις περισσότερες χώρες, το ποσοστό των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν σε ανάλογες δραστηριότητες υπολογίστηκε ότι ήταν μικρότερο του 1% του συνόλου και μόνον σε 5 χώρες ξεπέρασε το 2%. Εντούτοις, **κάθε χρόνο, τουλάχιστον 200 000 μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λαμβάνουν μέρος στα προγράμματα αυτά στην ΕΕ των 25 και στη Νορβηγία.** Από τις διαθέσιμες πληροφορίες όσον αφορά τη συμμετοχή ανά φύλο προκύπτει ικανοποιητική ισορροπία μεταξύ κοριτσιών και αγοριών. Όσον αφορά τον αριθμό των σχολείων που προσφέρουν τα εν λόγω προγράμματα, στις περισσότερες χώρες τα **σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετέχουν είναι λιγότερα από το 15 %** του συνόλου: το ποσοστό αυτό πρέπει να αυξηθεί.

Η ολοένα και μεγαλύτερη επιτυχία των μεθοδολογιών για τις εταιρείες μαθητών οφείλεται στους ακόλουθους παράγοντες:

- **Ισχυρή σύνδεση με επιχειρήσεις** και με την τοπική κοινότητα, καθώς και ανάμειξη του ιδιωτικού τομέα.
- **Ευελιξία και προσαρμοστικότητα** των προγραμμάτων αυτών στους διάφορους τύπους εκπαίδευσης και στις διαφορετικές τοπικές ιδιαιτερότητες
- Δημιουργία **ενθουσιασμού και κινήτρων** στους μαθητές (ακόμα και σε όσους δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τα πιο παραδοσιακά μαθήματα).
- Στο δυναμικό των νέων από άποψη **δημιουργικότητας, πρωτοβουλίας και καινοτομίας** το οποίο φέρνουν στην επιφάνεια αυτές οι δραστηριότητες.

Τα προγράμματα αυτά μπορούν να εφαρμοστούν σε **όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες** και σε **κάθε τύπο σχολείου**: τόσο στη γενική όσο και στην επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Εντούτοις, σε όλες σχεδόν τις χώρες, η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών συμμετέχει στις εν λόγω δραστηριότητες στο πλαίσιο της **ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης**. Τα προγράμματα για εταιρείες μαθητών υλοποιούνται τόσο στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος στη διάρκεια των **κανονικών ωρών διδασκαλίας** όσο και **μετά το σχολείο** ή ως **εξωσχολικές** δραστηριότητες.

Συχνά, οι σχολικές δραστηριότητες συμπληρώνονται από **υπερωρίες** εργασίας και οι μαθητές αφιερώνουν ένα μέρος του ελεύθερου χρόνου τους στην οργάνωση των επιχειρηματικών τους πράξεων (ανάπτυξη του προϊόντος, επαφές με προμηθευτές και πελάτες, πωλήσεις κλπ). Στην πραγματικότητα, η μεθοδολογία αυτή βασίζεται σε μεγάλο μέρος στον ενθουσιασμό και την καλή θέληση μαθητών και εκπαιδευτικών.

Παρόλο που στα περισσότερα προγράμματα χρησιμοποιούνται γενικά τα βασικά **εργαλεία αξιολόγησης**, όπως η συγκέντρωση πληροφοριών από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς, χρειάζεται να αναπτυχθεί περαιτέρω η ικανότητα των σχολείων και των φορέων που παρέχουν προγράμματα μίνι εταιρειών να προβαίνουν σε επισκόπηση και **αξιολόγηση** των προγραμμάτων στα οποία συμμετέχουν.

Μέχρι σήμερα, δεν έχει αναπτυχθεί στην Ευρώπη **επαρκής έρευνα** για τον αντίκτυπο που είχε η συμμετοχή σε προγράμματα μίνι εταιρειών στη μελλοντική σταδιοδρομία των μαθητών. Εντούτοις, τα περιορισμένα διαθέσιμα στοιχεία **συνηγορούν υπέρ της αποτελεσματικότητας** των εν λόγω προγραμμάτων στην απτή προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος των νέων. Για παράδειγμα, από έρευνα που πραγματοποιήθηκε στη Νορβηγία προέκυψε ότι το 20% περίπου των ερωτηθέντων ηλικίας μεταξύ 25 και 34

ετών είχαν ιδρύσει δική τους εταιρεία. Επίσης, τα προγράμματα αυτά φαίνεται να ασκούν θετική επιρροή στην **ισότητα ευκαιριών** μεταξύ των δύο φύλων.

Λίγες μόνο χώρες αναγνωρίζουν ή συνιστούν επισήμως τα προγράμματα για εταιρείες μαθητών ως επιλογή στο πλαίσιο του **εθνικού προγράμματος σπουδών**. Η αναγνώριση αυτή είναι συχνότερη στην επαγγελματική εκπαίδευση από ό,τι στην ενιαία δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Γενικά, θεωρείται ότι σε όλες τις χώρες, **τα σχολεία χαίρουν επαρκούς βαθμού αυτονομίας και ελευθερίας** που τους επιτρέπει να υλοποιούν προγράμματα μίνι εταιρειών είτε στο πλαίσιο είτε εκτός του προγράμματος σπουδών. Τα εμπόδια συνίστανται στη **διστακτικότητα των σχολείων και των εκπαιδευτικών** να αναμειχθούν στα προγράμματα εφόσον αυτά δεν υποστηρίζονται, δεν αναγνωρίζονται ή δεν συνιστώνται από τις εκπαιδευτικές αρχές. Η ένταξη των δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών ως **επιλογή στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών** που ακολουθείται σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο έχει θετική επίπτωση στη διάδοση και την επιτυχία τους, για παράδειγμα προσφέροντας νέα κίνητρα για τους εκπαιδευτικούς.

Οι δραστηριότητες αυτές δεν απαιτούν απλώς ειδικές γνώσεις εκ μέρους των εκπαιδευτικών, αλλά και αλλαγή των μεθοδολογιών διδασκαλίας, πράγμα που απαιτεί ειδικευμένη επιμόρφωση. Συχνά, απαιτείται κάποιος **επιπλέον χρόνος και εργασία** εκτός σχολείου, ιδίως για τις μίνι εταιρείες που ασχολούνται με πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες. Η πρόσθετη εργασία των εκπαιδευτικών πέραν των κανονικών διδακτικών ωρών σε πολλές περιπτώσεις δεν αναγνωρίζεται και δεν ανταμείβεται, αποθαρρύνοντας έτσι τους εκπαιδευτικούς από το να συμμετάσχουν σε αυτές τις δραστηριότητες.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα προγράμματα για εταιρείες μαθητών **καθοδηγούνται και οργανώνονται από εξωτερικούς φορείς** (π.χ. ΜΚΟ) και όχι από το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα, παρόλο που ενδέχεται να λαμβάνουν σημαντική στήριξη από το δημόσιο τομέα. Για το λόγο αυτό, και επειδή καμιά φορά δεν εντάσσονται στο επίσημο σχολικό πρόγραμμα, τα προγράμματα αυτά γενικά δεν διαθέτουν **επαρκείς οικονομικούς πόρους**.

Οι δραστηριότητες βασίζονται στην **έντονη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα**, υπό μορφή χρηματοδότησης ή εισφορών σε είδος.

Στις περισσότερες χώρες, τα προγράμματα για εταιρείες μαθητών λαμβάνουν κάποια **στήριξη από δημόσιες αρχές** (οικονομικής ή άλλης φύσεως). Σήμερα, σε ορισμένες χώρες, οι **οικονομικοί πόροι** για την οργάνωση των εν λόγω προγραμμάτων προέρχονται κυρίως από τον δημόσιο τομέα. Εντούτοις, το επίπεδο δημόσιας στήριξης συχνά κρίνεται ανεπαρκές για την εξασφάλιση συνεχούς και ισχυρής παρουσίας των μεθοδολογιών για εταιρείες μαθητών στα εκπαιδευτικά συστήματα. Επίσης, σε πολλές περιπτώσεις η στήριξη δεν είναι συστηματική, αλλά αφορά μάλλον μεμονωμένα σχέδια, πράγμα που δεν ενθαρρύνει τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό.

Άλλες μορφές στήριξης είναι: η επίσημη **αναγνώριση** ή **υποστήριξη** από τις εκπαιδευτικές αρχές· η ένταξη ως συνιστώμενης επιλογής στα προγράμματα **σπουδών που είναι θεσμοθετημένα** σε εθνικό (ή περιφερειακό) επίπεδο· η τακτική **συνεργασία** με φορείς προώθησης (όπως οι ΜΚΟ)· η ενεργός **προώθηση** προς εκπαιδευτικούς και σχολεία.

Σε μερικές χώρες, οι δημόσιες αρχές έχουν παγιώσει διαρθρωμένη **συνεργασία με ΜΚΟ** αρμόδιες για την οργάνωση προγραμμάτων για εταιρείες μαθητών. Πολύ σημαντικό ρόλο στη

διάδοση των εν λόγω προγραμμάτων μπορεί να διαδραματίσει η ενεργός **προώθηση** από τις δημόσιες αρχές προς τους εκπαιδευτικούς και τα σχολεία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, το υπουργείο Παιδείας αποστέλλει προσκλήσεις και ενημερωτικό υλικό στους διευθυντές των σχολείων προκειμένου να ενθαρρύνει τη συμμετοχή τους. Εντούτοις, στις περισσότερες χώρες, οι δραστηριότητες προώθησης είναι απλώς περιστασιακές ή ανεπαρκώς εντατικές και συστηματικές.

Σε ορισμένες χώρες, η οργάνωση προγραμμάτων για εταιρείες μαθητών προσκρούει σε σημαντικές πρακτικές δυσκολίες λόγω του ασαφούς **νομικού και διοικητικού πλαισίου** (για παράδειγμα, όσον αφορά πτυχές όπως η φορολογία των μίνι εταιρειών ή η δυνατότητα συναλλαγής των μαθητών με πραγματικές εταιρείες). Σε άλλες περιπτώσεις, προβλέπεται ειδικό **ρυθμιστικό πλαίσιο** για τις εταιρείες μαθητών ή έχουν συναφθεί **συμφωνίες** μεταξύ των οργανισμών προώθησης και των φορολογικών αρχών.

Χωρίς να παραβλέπεται η αποτελεσματικότητα άλλων παιδαγωγικών εργαλείων, μπορεί να επιβεβαιωθεί ότι **τα εν λόγω προγράμματα αποτελούν σημαντική επιλογή στο πλαίσιο της στρατηγικής τόνωσης του επιχειρηματικού πνεύματος και δεξιοτήτων**, δεδομένου ότι βασίζονται στη μάθηση μέσω της πρακτικής εξάσκησης.

Επίσης, τα προγράμματα αυτά αντιπροσωπεύουν πιθανότατα ένα σημαντικό εργαλείο στο πλαίσιο των **πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης**. Στην πραγματικότητα, ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες ή πιο απομονωμένες περιφέρειες, οι δραστηριότητες ενδέχεται να έχουν θετικές επιπτώσεις όσον αφορά την αύξηση του αριθμού αποφοίτων του σχολείου που παραμένουν στην περιοχή μέσω της δημιουργίας άμεσων δεσμών με την τοπική κοινότητα.

Σήμερα, τα **κύρια εμπόδια** για την αυξημένη εφαρμογή των εν λόγω προγραμμάτων είναι τα εξής: ανεπαρκής αναγνώριση, απουσία ορατού ρόλου στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών, έλλειψη κινήτρων και ειδικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ανεπαρκής προώθηση από τις δημόσιες αρχές προς τα σχολεία, ανεπαρκείς οικονομικοί πόροι που θα εξασφάλιζαν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και βιωσιμότητα.

Η διάδοση και η ανάληψη δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών πρέπει να αυξηθεί, προκειμένου να **επιτραπεί η πρόσβαση όλων των δυναμικά ενδιαφερομένων μαθητών** στα προγράμματα αυτά.

Προτείνεται μια σειρά **συστάσεων** – προς όλους τους ενδιαφερομένους παράγοντες – για τους τρόπους αποτελεσματικότερης υλοποίησης των μεθοδολογιών αυτών, εντονότερης παρουσίας τους στα εκπαιδευτικά συστήματα και υιοθέτησής τους από τα σχολεία και τους μαθητές.

Όσον αφορά τις **δημόσιες αρχές**, οι συστάσεις αυτές περιλαμβάνουν:

- Ανάπτυξη μιας **σφαιρικής στρατηγικής** εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα στα σχολεία. Στη στρατηγική αυτή, τα προγράμματα για εταιρείες μαθητών πρέπει να προβάλλονται ως σημαντική επιλογή στο πλαίσιο των θεσμοθετημένων προγραμμάτων σπουδών.
- Θεσμοθέτηση τακτικής **συνεργασίας** μεταξύ διαφόρων υπουργείων, ενώσεων επιχειρήσεων, μη κυβερνητικών οργανώσεων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, με στόχο την περαιτέρω προώθηση δραστηριοτήτων που να βασίζονται στη μεθοδολογία για τις εταιρείες μαθητών.

- Συνεργασία, ιδίως με τους **οργανισμούς προώθησης - διάχυσης**(όπως οι ΜΚΟ) που διαδίδουν ευρέως τα προγράμματα αυτά και εξασφάλιση της συμμετοχής των εν λόγω οργανισμών στα εθνικά σχέδια εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα.
- **Υποστήριξη και ενεργός προώθηση** των δραστηριοτήτων εταιρειών μαθητών στα σχολεία, τους διευθυντές τους και τους εκπαιδευτικούς.
- Εξασφάλιση της άρσης των **νομικών και διοικητικών φραγμών** που παρεμποδίζουν τη δημιουργία και την εφαρμογή των μίνι εταιρειών.

Τα **σχολεία** καλούνται να υιοθετήσουν τα προγράμματα αυτά, διότι οι περισσότερες από τις δεξιότητες που αποκτώνται με τη συμμετοχή σε εταιρεία μαθητών **διατρέχουν ολόκληρο το πρόγραμμα σπουδών** και περιλαμβάνουν εγκάρσιες και προσωπικές δεξιότητες, επιπλέον των βασικών επιχειρηματικών δεξιοτήτων. Με την εργασία σε μια μαθητική εταιρεία εκπληρώνονται πολλοί από τους άμεσους και έμμεσους στόχους που τίθενται για άλλα μαθήματα. Συνεπώς, η εταιρεία μαθητών έχει προστιθέμενη αξία σε σχέση με όλα τα μαθήματα του προγράμματος σπουδών.

Οι **ενώσεις επιχειρήσεων και οι εταιρείες** ενθαρρύνονται να συμμετάσχουν στα εν λόγω προγράμματα στο πλαίσιο της στρατηγικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που ακολουθούν. Η στήριξη που παρέχουν μπορεί να είναι σε χρήμα ή σε είδος (συμπεριλαμβανομένης της παροχής συμβούλων και μεντόρων για τις μίνι εταιρείες). Τα οφέλη για τις εταιρείες μπορούν να περιλαμβάνουν τη δυνατότητα πρόσληψης δυναμικών νέων με άμεση εμπειρία της επιχείρησης, που θα διαθέτουν μια σειρά δεξιοτήτων σχετικών με τη δημιουργικότητα, την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία.

Η περαιτέρω προώθηση αυτών των προγραμμάτων θα καταστεί δυνατή αν οργανωθεί η **συνεργασία** μεταξύ των διαφόρων υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης, των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, των ενώσεων επιχειρήσεων, των ΜΚΟ και των σχολείων.

1. Εισαγωγή

1.1. Ιστορικό

Όπως αναγνωρίζεται γενικά, η επιχειρηματικότητα αποτελεί σημαντική κινητήριο δύναμη καινοτομίας, ανταγωνιστικότητας και ανάπτυξης. Η Ευρώπη χρειάζεται μια περισσότερο **επιχειρηματική κουλτούρα**. Κατόπιν των συμπερασμάτων του Συμβουλίου της Λισσαβόνας το 2000, στα οποία η επιχειρηματικότητα ορίστηκε ως μία από τις νέες βασικές δεξιότητες που πρέπει να παρέχονται μέσω δια βίου μάθησης, η προώθηση επιχειρηματικής στάσης ζωής και δεξιοτήτων στις κοινωνίες μας μέσω της εκπαίδευσης όλων των βαθμίδων βρέθηκε στο επίκεντρο της πολιτικής ατζέντας της ΕΕ. Ο ρόλος των σχολείων και των πανεπιστημίων για την προώθηση επιχειρηματικού πνεύματος μεταξύ των νέων και για την παροχή των συναφών δεξιοτήτων υπογραμμίστηκε, μεταξύ άλλων, από τον Ευρωπαϊκό Χάρτη Μικρών Επιχειρήσεων¹ και από την Ανακοίνωση για το Πρόγραμμα Δράσης “Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Επιχειρηματικότητα”².

Εντούτοις, το να διδαχθεί κανείς πώς να διευθύνει μian επιχείρηση είναι η μία μόνον πλευρά του πράγματος. Η επιχειρηματικότητα πρέπει να γίνεται νοητή υπό ευρύτερη έννοια. Οι επιχειρηματικές δεξιότητες και στάση προσφέρουν οφέλη στην κοινωνία ακόμα και πέρα από την εφαρμογή τους στην επιχειρηματική δραστηριότητα. Αποτελούν και ένα όχημα προσωπικής ανάπτυξης. Πράγματι, η μαθησιακή διαδικασία για την επιχειρηματικότητα περιλαμβάνει την ανάπτυξη **προσωπικών προσόντων** όπως η **δημιουργικότητα, η ανάληψη πρωτοβουλίας, η υπευθυνότητα**, τα οποία θα αποδειχθούν χρήσιμα στη ζωή γενικά και σε οποιαδήποτε εργασιακή δραστηριότητα.

Το 2002, μια **έκθεση**³ την οποία συντόνισε η Επιτροπή στο πλαίσιο του προγράμματος διαδικασίας Best "Εκπαίδευση και Κατάρτιση για την Επιχειρηματικότητα" **κατέληξε στο συμπέρασμα** ότι παρά την παρατηρούμενη στην παρούσα φάση ανάπτυξη πολυάριθμων δραστηριοτήτων συναφών με την επιχειρηματικότητα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, πολλές από τις δραστηριότητες αυτές δεν εντάσσονται στο πρόγραμμα σπουδών ούτε εγγράφονται σε ένα συνεκτικό πλαίσιο, πράγμα που έχει ως αποτέλεσμα οι περισσότεροι μαθητές να μην έχουν ακόμα τη δυνατότητα να συμμετάσχουν σε μαθήματα και προγράμματα για την επιχειρηματικότητα.

Στο πλαίσιο αυτό, οι εθνικοί εμπειρογνώμονες πρότειναν έναν συγκεκριμένο **ορισμό της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα**, ως σημείο αναφοράς σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Ο ορισμός αυτός συνδέεται με τις διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες και διευκρινίζει ποιους στόχοι θα πρέπει να επιδιώκονται τυπικά σε κάθε στάδιο της εκπαιδευτικής διαδρομής. Επιτεύχθηκε ευρεία συναίνεση για το πόσο σημαντικό είναι να περιληφθούν δύο συμπληρωματικά στοιχεία:

- μια ευρύτερη θεώρηση της **εκπαίδευσης για επιχειρηματική στάση και δεξιότητες**, η οποία να περιλαμβάνει την ανάπτυξη ορισμένων προσωπικών ιδιοτήτων και να μην εστιάζεται άμεσα στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων και,

¹ http://europa.eu.int/comm/enterprise/enterprise_policy/charter/index.htm

² Πρόγραμμα Δράσης: *Η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Επιχειρηματικότητα*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2004) 70 τελικό, 11.02.2004.

³ Πρόγραμμα διαδικασίας Best για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση για την Επιχειρηματικότητα. Τελική Έκθεση της Ομάδας Εμπειρογνομόνων, Νοέμβριος 2002.

- μια ειδικότερη θεώρηση της **κατάρτισης για τους τρόπους ίδρυσης και λειτουργίας μιας επιχείρησης.**

Το πρόγραμμα *διαδικασίας Best* επεσήμανε επίσης ότι οι δραστηριότητες που βασίζονται στη **διαχείριση μίνι εταιρειών από μαθητές** στο σχολείο αποτελούν εξαιρετικά αποτελεσματική μεθοδολογία για την προώθηση επιχειρηματικού πνεύματος.

Σε αυτή τη βάση, υλοποιήθηκε ένα σχέδιο παρακολούθησης⁴ που εστιάστηκε ιδίως στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση, προκειμένου να επισημανθούν **μέτρα και στρατηγικές πολιτικής** που θα μπορούσαν να επιτρέψουν την επίτευξη προόδου στον τομέα αυτόν. Τα συμπεράσματα του σχεδίου υποδηλώνουν ότι τα προγράμματα που βασίζονται σε **μαθητικές εταιρείες** θα πρέπει να τύχουν αναγνώρισης και στήριξης από τις εκπαιδευτικές αρχές και να ενσωματωθούν καλύτερα στα προγράμματα σπουδών.

Τέλος, τον Φεβρουάριο 2004 εγκρίθηκε ένα **Πρόγραμμα Δράσης για την Επιχειρηματικότητα**⁵ το οποίο προτείνει οριζόντια μέτρα εκ μέρους της Επιτροπής και των κρατών μελών με στόχο τη δημιουργία υποστηρικτικού πλαισίου για την πολιτική επιχειρηματικότητας και εστιάζεται σε πέντε στρατηγικούς τομείς πολιτικής, ένας εκ των οποίων είναι η "Καλλιέργεια επιχειρηματικής νοοτροπίας". Η παρούσα έκθεση εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Καίριας Δράσης αριθ. 1 του εν λόγω Προγράμματος Δράσης.

Στο πλαίσιο της διδασκαλίας της επιχειρηματικότητας, οι θεωρητικές σπουδές πρέπει να εξισορροπούνται από μια ισχυρή συνιστώσα "**μάθησης με πρακτικές ασκήσεις**": ο καλύτερος τρόπος να διδαχθεί κανείς για την επιχειρηματικότητα είναι να κάνει κάτι επιχειρηματικό στην πράξη.

Προγράμματα που βασίζονται στην ίδρυση και τη λειτουργία **μίνι εταιρειών από μαθητές** ενδέχεται να αποδειχθούν ιδιαίτερα αποτελεσματικά για την ανάπτυξη επιχειρηματικών στάσεων και δεξιοτήτων, ιδίως στο επίπεδο της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Ο στόχος των **εταιρειών από μαθητές** είναι η ανάπτυξη μιας πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας σε μικρή κλίμακα ή η προσομοίωση με ρεαλιστικό τρόπο της λειτουργίας μιας πραγματικής επιχείρησης. Παρόλο που λειτουργούν σε προστατευμένο περιβάλλον και για παιδαγωγικούς λόγους, συχνά οι εταιρείες μαθητών παράγουν και πωλούν πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες. Ως αποτέλεσμα της συμμετοχής στα προγράμματα αυτά, οι μαθητές διδάσκονται πώς να εργάζονται ομαδικά, βελτιώνουν τις επικοινωνιακές δεξιότητές τους, αναπτύσσουν ενθουσιασμό και αυτοπεποίθηση, αναλαμβάνουν προθυμότερα ευθύνες και χρησιμοποιούν το αίσθημα πρωτοβουλίας τους.

Σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες, η συμβολή των προγραμμάτων αυτών στην προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος στο σχολείο είναι ήδη σημαντική. Εντούτοις, οι δραστηριότητες αυτές θα πρέπει να ενσωματωθούν καλύτερα στα εκπαιδευτικά συστήματα και να γίνουν ευρύτερα διαθέσιμες. Επίσης, ο τελικός αντίκτυπός τους στους μαθητές, και γενικότερα στην κοινωνία, πρέπει να αξιολογηθεί περαιτέρω.

1.2. Στόχοι και μεθοδολογία

⁴ Πρόοδος στην προώθηση επιχειρηματικής στάσης και δεξιοτήτων μέσω της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Τελική έκθεση της ομάδας εμπειρογνομόνων, Μάρτιος 2004.

⁵ Σχέδιο δράσης: : *Η Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Επιχειρηματικότητα*, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2004) 70 τελικό, 11.02.2004.

Το παρόν ευρωπαϊκό σχέδιο αναπτύχθηκε στο πλαίσιο της Καίριας Δράσης αριθ.1 του Προγράμματος Δράσης για την Επιχειρηματικότητα "Καλλιέργεια επιχειρηματικού πνεύματος μέσω της σχολικής εκπαίδευσης" χρησιμοποιώντας τη "διαδικασία Best".

Η "*διαδικασία Best*" δημιουργήθηκε (κατόπιν εντολής του Συμβουλίου της Λισσαβόνας) για την προώθηση της ανταλλαγής βέλτιστων πρακτικών καθώς και για τη δημιουργία συνεργειών μεταξύ υπάρχουσών διαδικασιών που ακολουθούν αυτή την κατεύθυνση. Το κοινό χαρακτηριστικό των προγραμμάτων στο πλαίσιο της διαδικασίας Best είναι η ανάλυση ζητημάτων που ενδιαφέρουν την Επιτροπή και τις εθνικές διοικήσεις, ενόψει της καλύτερης κατανόησης της φύσεώς τους και των προσπαθειών που καταβάλλονται, καθώς και της επισήμανσης βέλτιστων πρακτικών.

Απώτατος στόχος της όλης διαδικασίας είναι να ενθαρρύνει τη μεταβολή πολιτικής στα κράτη μέλη και στις υπόλοιπες συμμετέχουσες χώρες και ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά της εν λόγω μεθοδολογίας είναι ότι τα σχέδια υλοποιούνται από κοινού από την Επιτροπή και τις οικείες εθνικές διοικήσεις.

Το παρόν σχέδιο στηρίζεται στα συμπεράσματα του προγράμματος *διαδικασίας Best* για την Εκπαίδευση και Κατάρτιση για την Επιχειρηματικότητα και της συνέχειας που δόθηκε, υιοθετώντας ή και διερευνώντας περαιτέρω μια μεθοδολογία που διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διάδοση του επιχειρηματικού πνεύματος μεταξύ των νέων.

Οι κύριοι **στόχοι** της δραστηριότητας αυτής ήταν:

- Να καταγραφούν οι διάφορες μέθοδοι και οι φορείς που υλοποιούν τα προγράμματα αυτά.
- Να δοθούν συγκεκριμένα παραδείγματα προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών και του τρόπου επιτυχούς υλοποίησής τους.
- Να επισημανθούν παράγοντες επιτυχίας και τυχόν εμπόδια και δυσκολίες.
- Να υπογραμμιστεί η ορθή πρακτική στην προώθηση των εν λόγω δραστηριοτήτων (δηλ. η στήριξη από εθνικές ή τοπικές διοικήσεις).
- Να συγκεντρωθούν πληροφορίες προκειμένου να εκτιμηθεί το ποσοστό διεύθυνσης των μαθητικών εταιρειών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση (π.χ. αριθμός σχολείων και μαθητών που συμμετέχουν).
- Να προταθεί στρατηγική και συναφή μέτρα πολιτικής για την αύξηση της εφαρμογής των προγραμμάτων αυτών.

Η δραστηριότητα αυτή επέτρεψε την ανεύρεση-ανάδειξη διαφόρων προγραμμάτων σε ολόκληρη την Ευρώπη, καθώς και την επισήμανση πιθανών ισχυρών και αδύνατων σημείων. Η υιοθέτηση και ευαισθητοποίηση όσον αφορά αυτές τις μεθοδολογίες θα πρέπει να αποτελέσει άλλο ένα σημαντικό αποτέλεσμα της παρούσας Έκθεσης. Υπ' αυτή την έννοια, από τους κύριους αποδέκτες της παρούσας έκθεσης θα είναι τα σχολεία και τα Υπουργεία (Οικονομίας/Βιομηχανίας και Παιδείας). Η δράση θα έχει ισχυρό αντίκτυπο στην υποστήριξη της πολιτικής και της λήψης αποφάσεων σε διάφορα επίπεδα σχετικά με τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Η δραστηριότητα αφορούσε τα κράτη μέλη της ΕΕ, τις υποψήφιες χώρες και τις χώρες της ΕΖΕΣ/ΕΟΧ. Εκτός από τα 21 κράτη μέλη, αποφάσισαν να συμμετάσχουν η Ρουμανία, η Τουρκία και η Νορβηγία.

Για την υλοποίηση του σχεδίου συστήθηκε μια **Ομάδα Εμπειρογνομόνων**, στην οποία ζητήθηκε από τις εθνικές κυβερνήσεις να διορίσουν μέλη. Κλήθηκαν επίσης να

συμμετάσχουν εκπρόσωποι ορισμένων από τα κύρια διεθνή δίκτυα που προωθούν τα προγράμματα αυτά (ο πλήρης κατάλογος των εμπειρογνομόνων δημοσιεύεται στην αρχή του παρόντος εγγράφου).

Το έργο που ανατέθηκε στην ομάδα ήταν: να συγκεντρώσει την αναγκαία εμπειρογνομοσύνη· να παράσχει πληροφορίες και δεδομένα για υφιστάμενα προγράμματα· και, τέλος, να εξασφαλίσει τη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή στο σχέδιο των εθνικών διοικήσεων των συμμετεχουσών χωρών.

Από τους εμπειρογνώμονες ζητήθηκε να παράσχουν ποιοτικές πληροφορίες (επισήμανση διαφόρων φορέων και προγραμμάτων, παραδείγματα ορθών πρακτικών κλπ) αλλά και ποσοτικά δεδομένα (π.χ. αριθμός σχολείων που χρησιμοποιούν τα προγράμματα αυτά και αριθμός μαθητών που συμμετέχουν).

1.3. Ορισμός της μαθητικής εταιρείας

Η έρευνα εξέτασε μεθοδολογίες βασιζόμενες στην **πρακτική εμπειρία** και τη **διαδραστική συμμετοχή**. Συμπεριέλαβε τόσο εταιρείες μαθητών που πωλούν πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες όσο και εικονικές εταιρείες ή εταιρείες πρακτικής εξάσκησης, υπό την προϋπόθεση η προσομοίωση να είναι επαρκώς ρεαλιστική και να πληρούνται ορισμένα κριτήρια. Συνεπώς, δεν εξετάστηκαν προγράμματα που περιορίζονται σε εικονικές εφαρμογές (π.χ. προσομοιώσεις σε ηλεκτρονικό υπολογιστή) χωρίς να υποστηρίζονται και να ολοκληρώνονται με ομαδική εργασία και διαδραστική συμμετοχή – εντός και εκτός του σχολικού περιβάλλοντος.

Έτσι, ένα από τα καθήκοντα της ομάδας εμπειρογνομόνων ήταν να συμφωνήσει ορισμένα κριτήρια προκειμένου να καθοριστεί κατά πόσον ένα πρόγραμμα ή μεθοδολογία έπρεπε να περιληφθεί στο πεδίο της έρευνας.

Ο ορισμός που υιοθετήθηκε και τα συναφή **κριτήρια** είναι τα ακόλουθα:

Η εταιρεία μαθητών είναι ένα παιδαγωγικό εργαλείο βασιζόμενο στην πρακτική εμπειρία μέσω της υλοποίησης ενός πλήρους επιχειρηματικού σχεδίου και στη διαδραστική σχέση με το εξωτερικό περιβάλλον (δηλ. τον κόσμο των επιχειρήσεων ή την τοπική κοινότητα).

Κριτήρια για να αξιολογηθεί κατά πόσον ένα πρόγραμμα πληροί τον εν λόγω ορισμό:

A. Οι μαθητές αναπτύσσουν **πραγματική οικονομική δραστηριότητα** με τη λειτουργία της επιχείρησής τους, αν και αυτό γίνεται σε προστατευμένο περιβάλλον και για παιδαγωγικούς σκοπούς: δηλ. οι μαθητικές εταιρείες παράγουν ή/και πωλούν πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες:

ή:

B. Σε περίπτωση **προσομοίωσης** οικονομικής δραστηριότητας (εικονικές ή εκπαιδευτικές επιχειρήσεις):

1) Οι μαθητές εργάζονται ομαδικά σε ένα σχέδιο επιχείρησης, στο εσωτερικό της οργανωτικής δομής μιας εικονικής εταιρείας, αναπαράγοντας τις λειτουργίες, τις διαδικασίες και τους στόχους μιας πραγματικής επιχείρησης: είναι υπεύθυνοι για όλες τις πτυχές διοίκησης της εικονικής επιχείρησης.

και⁶:

- 2) Εξασφαλίζεται η διαδραστική σχέση με το εξωσχολικό περιβάλλον: οι μαθητές εκτελούν τα καθήκοντά τους σε επαφή με πραγματικές εταιρείες ή υπό την άμεση επίβλεψη επιχειρηματιών (οι οποίοι ενεργούν ως μέντορες κλπ) ή συνδεδεμένοι με την τοπική κοινότητα.

Στην παρούσα Έκθεση, οι όροι "μαθητική εταιρεία" και "μίνι εταιρεία" χρησιμοποιούνται ως συνώνυμοι και υπονοούν τόσο εταιρείες που πωλούν και αγοράζουν πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες όσο και εικονικές εταιρείες ή εταιρείες πρακτικής εξάσκησης που πληρούν τα προαναφερθέντα κριτήρια.

2. Προγράμματα

2.1. Βασικά χαρακτηριστικά των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών

Στόχος μιας μαθητικής εταιρείας είναι να αναπτύξει είτε μια πραγματική οικονομική δραστηριότητα σε μικρή κλίμακα είτε μια ρεαλιστική προσομοίωση οικονομικής δραστηριότητας. Συνεπώς, η έρευνα περιλαμβάνει τόσο πραγματικές όσο και εικονικές μίνι εταιρείες⁷, υπό την προϋπόθεση να πληρούνται ορισμένα κριτήρια (τα οποία προσδιορίζονται στην § 1.3.).

Στην πρώτη περίπτωση, οι μίνι εταιρείες λειτουργούν σε προστατευμένο περιβάλλον και για παιδαγωγικούς λόγους, παράγοντας και πωλώντας **πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες**. Οι μαθητές αποφασίζουν το προϊόν ή την υπηρεσία, επιλέγουν τα διευθυντικά στελέχη και συγκεντρώνουν κεφάλαιο. Αφού εκπονήσουν ένα επιχειρηματικό σχέδιο και οριστικοποιήσουν τη στρατηγική μάρκετινγκ, παράγουν ή παραγγέλνουν το προϊόν, το οποίο κατασκευάζεται σύμφωνα με δικά τους σχέδια. Η εταιρεία πρέπει να σχεδιάσει πώς θα χρηματοδοτήσει τις αγορές πρώτων υλών και αποθεμάτων. Οι μαθητές πωλούν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες τους στο σχολείο ή εκτός σχολικού περιβάλλοντος και τηρούν λογαριασμούς. Στο τέλος του έτους, η εταιρεία ρευστοποιείται και οι μαθητές υποβάλλουν έκθεση.

Στη δεύτερη περίπτωση, οι μίνι εταιρείες είναι **προσομοιώσεις** που έχουν ως στόχο να αντιγράψουν τη λειτουργία και τις προκλήσεις μιας πραγματικής εταιρείας. Εδώ, οι μεθοδολογίες που χρησιμοποιούνται μπορούν να είναι εντελώς διαφορετικές, δεδομένου ότι υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις για την οργάνωση μιας προσομοίωσης. Οι δραστηριότητες μπορούν να βασίζονται σε εργαλεία πληροφορικής (π.χ. πρόγραμμα “*Managing Firm*” στην **Πολωνία**) και να υλοποιούνται κατά κύριο λόγο σε υπολογιστή, για παράδειγμα στην περίπτωση επιχειρηματικών παιχνιδιών. Εντούτοις, ακόμα και αν οι δραστηριότητες επικεντρώνονται σε προσομοιώσεις μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή, θα πρέπει να θεωρείται αναγκαία προϋπόθεση οι μαθητές να εργάζονται ομαδικά και να υπάρχει κάποια διαδραστική σχέση μέσα και έξω από το σχολικό περιβάλλον με εκπαιδευτικούς, μέντορες, επιχειρηματίες ή την τοπική κοινότητα γενικά. Με άλλα λόγια, ένα απλό παιχνίδι υπολογιστή δεν πρέπει να θεωρείται μίνι εταιρεία. Μια άλλη προσέγγιση, πιο κοντά στην πραγματικότητα, και συνεπώς προτιμότερη – σε γενικούς τουλάχιστον όρους –, είναι η σύσταση μιας εικονικής εταιρείας η

⁶ Πρέπει να πληρούνται και οι δύο προϋποθέσεις (1 και 2)

⁷ Όπως αναφέρθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο, στην παρούσα έκθεση οι όροι “μαθητική εταιρεία” και “μίνι εταιρεία” θεωρούνται συνώνυμοι και σημαίνουν τόσο τις εταιρείες που παράγουν και πωλούν πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες όσο και τις εικονικές επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης που πληρούν τα προβλεπόμενα κριτήρια.

λειτουργία της οποίας προχωρά πολύ περισσότερο από μια εφαρμογή σε υπολογιστή – για παράδειγμα παρέχοντας στους μαθητές ένα φυσικό χώρο (γραφείο) εξοπλισμένο με τα απαραίτητα μέσα, από τον οποίο θα ασχολούνται με τη διοίκηση της εταιρείας, συμπεριλαμβανομένων όλων των επιχειρηματικών και διοικητικών δραστηριοτήτων που αποτελούν τυπικό γνώρισμα μιας πραγματικής εταιρείας. Όπως μια πραγματική εταιρεία, η εικονική επιχείρηση είναι οργανωμένη σε τμήματα (μάρκετινγκ, πωλήσεις, λογαριασμοί, υλικοτεχνική υποδομή κλπ) και οι μαθητές αναλαμβάνουν όλους τους διοικητικούς ρόλους. Συνεπώς, η κύρια διαφορά μεταξύ μιας εικονικής επιχείρησης και μιας πραγματικής μίνι εταιρείας θα είναι ότι δεν παράγονται αγαθά και δεν γίνονται συναλλαγές με πραγματικό χρήμα. Οι εικονικές επιχειρήσεις μπορούν να συνεργάζονται με μια πραγματική εταιρεία η οποία θα χρησιμεύει ως υπόδειγμα για τη λειτουργία τους (π.χ. επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης στη **Φινλανδία, Ουγγαρία, Αυστρία και Πολωνία**), ενώ συχνά μπορούν ακόμα και να αναλαμβάνουν πραγματικές επιχειρηματικές δραστηριότητες χρησιμοποιώντας τα προϊόντα της εταιρείας με την οποία συνεργάζονται (**Φινλανδία**).

Τυπικά, η **διάρκεια** των προγραμμάτων αυτών είναι ένα σχολικό έτος (9-10 μήνες), παρόλο που υπάρχουν παραδείγματα προγραμμάτων που διαρκούν 4 με 5 μήνες (π.χ. στην **Εσθονία** και τη **Λιθουανία**) ή ακόμα και μερικές εβδομάδες (π.χ. στην **Ουγγαρία**).

Παρόλο που **ένα σχολικό έτος** φαίνεται να αρκεί για τη διερεύνηση του πολύπλοκου κόσμου της λειτουργίας μιας επιχείρησης και για την ολοκλήρωση του κύκλου μιας επιχειρηματικής εμπειρίας (από τη γέννηση μιας επιχειρηματικής ιδέας μέχρι την πρακτική της εφαρμογή, την παραγωγή, την πώληση και την κερδοφορία), σε ορισμένες χώρες διατίθεται μια βραχύτερη και περισσότερο "εντατική" εκδοχή των προγραμμάτων μίνι εταιρειών – για παράδειγμα 8 μέχρι 12 εβδομάδες (όπως τα προγράμματα "*Get up and Go*" και "*Blast:Beat*" στην **Ιρλανδία**) - που μπορεί να ενταχθεί ευκολότερα στο σχολικό έτος ή ακόμα και να υλοποιηθεί δυο φορές επιτρέποντας έτσι τη συμμετοχή περισσότερων μαθητών. Υπάρχουν ακόμα και συντομότερα προγράμματα, για παράδειγμα διάρκειας μιας εβδομάδας ή ακόμα και μιας ημέρας (π.χ. πρόγραμμα "*EBP*" στο **ΗΒ**), αλλά δεν αποτελούν παρά μειοψηφία στο ευρύ φάσμα των μεθοδολογιών που βασίζονται σε μαθητικές εταιρείες. Μια τέτοια μικρή διάρκεια ασφαλώς δεν επιτρέπει στους μαθητές να αποκτήσουν εμπειρία όλων των πλευρών της επιχειρηματικότητας. Εντούτοις, ακόμα και αυτές οι δραστηριότητες μπορούν να βοηθήσουν τους μαθητές να αποκτήσουν μια πρώτη γεύση της υλοποίησης ενός σχεδίου επιχειρηματικότητας και να τους εναισθητοποιήσουν για το θέμα.

Στις περισσότερες περιπτώσεις, οι δραστηριότητες στο σχολείο πραγματοποιούνται μία ή δύο φορές την εβδομάδα, για 1 ή 2 ώρες ανά μάθημα (πράγμα που σημαίνει ότι ο συνολικός αριθμός ωρών την εβδομάδα κυμαίνεται φυσιολογικά από 2 έως 5). Οι δραστηριότητες στο σχολείο μπορούν να συμπληρώνονται από **επιπλέον ή εξωσχολική** εργασία και οι μαθητές, ιδίως όταν διευθύνουν εταιρείες που παράγουν πραγματικά αγαθά ή υπηρεσίες, αφιερώνουν ένα μέρος του ελεύθερου χρόνου τους στην οργάνωση των επιχειρηματικών τους πράξεων (ανάπτυξη του προϊόντος, επαφές με προμηθευτές και πελάτες, πωλήσεις κλπ). Στην πραγματικότητα, η μεθοδολογία αυτή βασίζεται σε μεγάλο μέρος στον ενθουσιασμό και την καλή θέληση μαθητών και εκπαιδευτικών.

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η δραστηριότητα αναπτύσσεται εξ ολοκλήρου πέραν των ωρών λειτουργίας του σχολείου και σε εθελοντική βάση. Οι μαθητές συναντώνται μετά τα κανονικά μαθήματα, αλλά ακόμα και σε αυτή την περίπτωση, επικουρούνται από εκπαιδευτικό ή από επιχειρηματικό σύμβουλο. Ορισμένα προγράμματα προσφέρουν τόσο ένα "ενδοσχολικό" όσο και ένα "εξωσχολικό" μοντέλο (π.χ. το **βελγικό "Mini-entreprise"**).

Έχει αποδειχθεί ότι τα προγράμματα αυτά μπορούν να εφαρμοστούν σε **κάθε τύπο σχολείου**: τόσο στη γενική δευτεροβάθμια όσο και στην επαγγελματική εκπαίδευση και στις σχολές

διοίκησης επιχειρήσεων ή στις εμπορικές σχολές. Μπορούν να λειτουργήσουν ως δραστηριότητα ελεύθερου χρόνου ή ως θεσμοθετημένο πρόγραμμα, ανάλογα με το πώς είναι διαρθρωμένο το εθνικό σύστημα εκπαίδευσης και, σε τελευταία ανάλυση, με τις αποφάσεις του σχολείου.

Ο ρόλος των **εκπαιδευτικών** στα προγράμματα αυτά είναι ρόλος **διευκόλυνσης**. Οι εκπαιδευτικοί δεν επιβάλλουν τις ιδέες τους στους μαθητές, αλλά τους προσφέρουν μάλλον στήριξη και συμβουλές. Οι μαθητές πρέπει να είναι ελεύθεροι να αναπτύξουν τις ιδέες τους και πρέπει να είναι απολύτως υπεύθυνοι για τη λειτουργία της μίνι εταιρείας. Συνεπώς, ο εκπαιδευτικός απλώς επιβλέπει και επεμβαίνει ελάχιστα στη διαδικασία λήψης των αποφάσεων της ομάδας. Αυτός ο τύπος μεθοδολογίας συνδέεται με τη μάθηση μέσω άμεσων εμπειριών: οι μαθητές είναι πιθανόν να κάνουν λάθη και να βλέπουν τις συνέπειες των λαθών τους.

Μερικά από τα τυπικά καθήκοντα που επιτελούν οι εκπαιδευτικοί στο πλαίσιο της διευκόλυνσης μιας μαθητικής εταιρείας είναι η παροχή βοήθειας προς τους μαθητές για την ανεύρεση του θέματος, η καθοδήγηση της ομάδας κατά τη φάση εκκίνησης, η ανάληψη συμφιλιωτικού ρόλου σε περίπτωση προβλημάτων στο εσωτερικό της ομάδας κλπ.

Η βασική **επιμόρφωση των εκπαιδευτικών** παρέχεται συνήθως από τους οργανισμούς που προωθούν τα προγράμματα αυτά, για παράδειγμα μέσω εισαγωγικών συναντήσεων, παροχής πρακτικών εγχειριδίων, οργάνωσης σεμιναρίων και ενδοϋπηρεσιακών μαθημάτων, μόνιμων συμβουλών. Η διαρθρωμένη ενδοϋπηρεσιακή επιμόρφωση είναι, ασφαλώς, ευχερέστερα διαθέσιμη όταν παρέχεται από τις εκπαιδευτικές αρχές, εφόσον τα προγράμματα εντάσσονται στο επίσημο πρόγραμμα σπουδών (όπως στην **Ιρλανδία** και την **Αυστρία**).

Πολύ σημαντικό ρόλο μπορούν να διαδραματίσουν στα προγράμματα αυτά **εθελοντές επιχειρηματίες** οι οποίοι καθοδηγούν τους μαθητές κατά τη φάση εκκίνησης και βρίσκονται σε τακτική επαφή με την τάξη (π.χ. “*Junior Achievement Company Programme*” στην **Ιρλανδία**, “*Impresa in Azione*” στην **Ιταλία**, “*Young Enterprise Company Programme*” στο **ΗΒ**). Το πρόγραμμα “*Mini-Ondernemingen*” των **Κάτω Χωρών** προσπαθεί να εξασφαλίσει ότι κάθε εταιρεία θα έχει τρεις τουλάχιστον συμβούλους: ένα (πρώην) επιχειρηματία, ένα λογιστή και έναν εκπαιδευτικό. Οι καθηγητές σχολείων συνήθως δεν διαθέτουν επαρκείς πρακτικές γνώσεις και εμπειρία του τρόπου διεξαγωγής μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας. Συνεπώς, ενώ οι εκπαιδευτικοί θα συντονίζουν και θα διευκολύνουν την υλοποίηση του προγράμματος και θα βοηθούν τους μαθητές να υπερνικήσουν τις πρακτικές δυσκολίες, οι σύμβουλοι επιχειρηματίες μπορούν να προσφέρουν προστιθέμενη αξία από την άποψη της μεταφοράς στους μαθητές άμεσης διοικητικής εμπειρίας από τον έξω κόσμο. Εντούτοις, η ανεύρεση εθελοντών επιχειρηματιών μπορεί να είναι μερικές φορές δύσκολη, ιδίως σε λιγότερο ανεπτυγμένες ή περισσότερο απομακρυσμένες περιοχές.

Γενικότερα, η διαδραστική σχέση και οι δεσμοί με τον **κόσμο των επιχειρήσεων** ή την **τοπική κοινότητα** αποτελούν τυπικό χαρακτηριστικό των προγραμμάτων αυτών. Σε μερικές περιπτώσεις, οι αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης επωφελούνται των υπηρεσιών που παρέχουν οι μαθητικές εταιρείες (π.χ. πρόγραμμα “*Summerentrepreneur*” στην περιφέρεια Västernorrland της **Σουηδίας**, πρόγραμμα “*Student Learning Company*” στη **Λεττονία**).

2.2. Ποιες δεξιότητες πρέπει να αποκτώνται μέσω αυτών των προγραμμάτων;

Η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα πρέπει να γίνει νοητή υπό την **ευρύτερη δυνατή έννοια** και να περιλαμβάνει την ανάπτυξη των ιδιοτήτων εκείνων που είναι απαραίτητες για να αποκτήσει κανείς επιχειρηματικό πνεύμα. Ως αποτέλεσμα της συμμετοχής σε προγράμματα μίνι εταιρειών, οι μαθητές επιδεικνύουν τη δημιουργικότητά τους,

αναπτύσσουν ενθουσιασμό και αυτοπεποίθηση, μαθαίνουν πώς να συνεργάζονται με άλλους, αναλαμβάνουν προθυμότερα ευθύνες και χρησιμοποιούν την πρωτοβουλία τους. Η απόκτηση αυτών των δεξιοτήτων και ιδιοτήτων θα συμβάλει στην προετοιμασία των νέων για το ρόλο τους ως αυτόνομων και υπεύθυνων μελών της κοινωνίας που συμμετέχουν ενεργά σε αυτή. Οι μαθητές που έχουν συμμετάσχει σε δραστηριότητες μίνι εταιρειών επιδεικνύουν μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, ενεργητικότητα, καινοτομία και έχουν περισσότερες πιθανότητες να αναζητήσουν νέα προϊόντα, νέες αγορές και νέες τεχνολογίες.

Στη συνέχεια, παρατίθεται ένας λεπτομερέστερος (αν και ασφαλώς όχι εξαντλητικός) κατάλογος των **ικανοτήτων** και **δεξιοτήτων** που αναπτύσσουν ή αποκτούν τυπικά οι μαθητές μέσω της συμμετοχής σε μίνι εταιρείες. Διαιρούνται σε **γενικά** ή **προσωπικά χαρακτηριστικά** και **δεξιότητες** και σε **επιχειρηματικές δεξιότητες**. Όλα τους έχουν σχέση με την **επιχειρηματικότητα** και βοηθούν τους μαθητές να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις σπουδές τους και τη μελλοντική επαγγελματική ζωή τους.

Προσωπικές -ικανότητες και δεξιότητες:

- Δημιουργικότητα·
- Ομαδική εργασία·
- Δεξιότητες επίλυσης προβλημάτων·
- Ανάλυση προβλέψιμων κινδύνων και αντιμετώπιση του κινδύνου·
- Επικοινωνιακές δεξιότητες·
- Θετική δράση·
- Ηγετικά χαρακτηριστικά·
- Κριτική σκέψη·
- Αυτοπεποίθηση·
- Ανάλυση πρωτοβουλίας·
- Ανάλυση ευθυνών·
- Αυτονομία·
- Λήψη ατομικών και ομαδικών αποφάσεων·
- Διαχείριση του χρόνου και τήρηση προθεσμιών·
- Καθορισμός στόχων·
- Διαπραγματευτικές δεξιότητες·
- Διαχείριση σχεδίων·
- Χρησιμοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Ενημέρωσης (ΤΠΕ)·
- Δεξιότητες ομιλίας και παρουσίασης ενώπιον ακροατηρίου·
- Ανάλυση και σχεδιασμός των δραστηριοτήτων του υποκειμένου·
- Βελτίωση των γνώσεων και της απόδοσης του υποκειμένου.

Επιχειρηματικές δεξιότητες:

- Κατανόηση του τρόπου λειτουργίας μιας επιχείρησης και του τρόπου δημιουργίας πλούτου·

- Επιχειρηματική σκέψη και παραγωγή επιχειρηματικών ιδεών·
- Βασικές οικονομικές γνώσεις·
- Εμπειρία σε βασικές επιχειρηματικές λειτουργίες·
- Ανάπτυξη έρευνας της αγοράς·
- Ανάπτυξη επιχειρηματικού σχεδίου·
- Οργάνωση και διοίκηση επιχειρήσεων·
- Διοίκηση ανθρώπινου δυναμικού·
- Βασικές χρηματοπιστωτικές γνώσεις·
- Κατάρτιση προϋπολογισμών και κατανομή πόρων·
- Συγκέντρωση χρηματοδότησης από μετοχές, χορηγούς, δάνεια·
- Υπολογισμός κόστους προϊόντων και κέρδους ·
- Λογιστικά·
- Μάρκετινγκ·
- Διαφήμιση προϊόντος/υπηρεσίας·
- Διοργάνωση παρουσίασης και συμμετοχή σε εμπορική έκθεση·
- Τεχνικές πωλήσεων και αγορών·
- Διοικητικές διαδικασίες·
- Κατανόηση των προβλημάτων ασφάλειας και υγείας·
- Σύνταξη επιχειρηματικής αλληλογραφίας, εγγράφων και εκθέσεων·
- Ανάπτυξη και διαχείριση επιχειρηματικών επαφών, διαδραστικές σχέσεις με την τοπική κοινότητα·
- Πραγματοποίηση μιας επιχειρηματικής συνάντησης·

2.3. Απογραφή προγραμμάτων

Στο πλαίσιο του παρόντος σχεδίου καταγράφηκαν τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση βάσει των πληροφοριών που συγκεντρώθηκαν σε εθνικό επίπεδο και του συμφωνηθέντος ορισμού της μίνι εταιρείας (§ 1.3). Στο πλαίσιο αυτό, **επισημάνθηκαν 82 προγράμματα σε ολόκληρη την Ευρώπη** (στις 24 χώρες που συμμετείχαν στην παρούσα μελέτη).

Από την απογραφή προκύπτει ότι περισσότερα από τα μισά προγράμματα (52) προωθούνται από οργανισμούς που είναι μέλη κάποιου **ευρωπαϊκού δικτύου**, και ιδίως των δικτύων *Junior Achievement – Young Enterprise Europe* (26 προγράμματα) και *EUROPEN* (17 προγράμματα).

Παρόλο που τα μέλη των προαναφερθέντων δικτύων συμπεριφέρονται τους ίδιους στόχους και τα ίδια βασικά στοιχεία μεθοδολογίας, διαπιστώνονται **διαφορές όσον αφορά την υλοποίηση** σε εθνικό επίπεδο (για παράδειγμα, όσον αφορά τη διάρκεια του προγράμματος, τους τύπους σχολείων στα οποία εφαρμόζεται, το αν υλοποιείται ως “ενδοσχολική” ή “εξωσχολική” δραστηριότητα κλπ).

Η απογραφή αποκαλύπτει μια κάποια ισορροπία μεταξύ **εταιρειών οι οποίες πωλούν πραγματικά προϊόντα (49)** και προγραμμάτων που βασίζονται σε εικονικές ή ιδεατές επιχειρήσεις (33).

Πλήρης κατάλογος των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τα οποία επισημάνθηκαν στο πλαίσιο του παρόντος προγράμματος παρατίθεται στο **Παράρτημα**. Ο κατάλογος αυτός δεν αποτελεί εξαντλητική απαρίθμηση όλων των υφισταμένων στην Ευρώπη προγραμμάτων που βασίζονται στην εκμάθηση της επιχειρηματικότητας μέσω πρακτικής εξάσκησης, διότι περιλαμβάνει μόνον δραστηριότητες που πληρούν μια σειρά κριτηρίων τα οποία καθορίστηκαν από την ομάδα εμπειρογνομόνων για τις μεθοδολογίες των μαθητικών εταιρειών (βλέπε § 1.3.). Επίσης, δεν είναι πάντα δυνατόν να συγκεντρωθούν πληροφορίες για όλες τις συναφείς δραστηριότητες σε κάθε χώρα, ιδίως όσον αφορά τα προγράμματα που υλοποιούνται σε αυστηρά τοπικό επίπεδο ή σε ορισμένα μόνον σχολεία.

2.4. Παράγοντες επιτυχίας και δείκτες βέλτιστων πρακτικών

Η ολοένα και μεγαλύτερη επιτυχία της μεθοδολογίας των μαθητικών εταιρειών στην Ευρώπη οφείλεται σε ορισμένα χαρακτηριστικά των δραστηριοτήτων αυτών που μπορούν να θεωρηθούν τυπικά και τα οποία αντιπροσωπεύουν τα κύρια **ισχυρά σημεία** τους. Τα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνουν:

- **Ισχυρή σύνδεση με επιχειρήσεις** και με την τοπική κοινότητα, καθώς και ανάμειξη του ιδιωτικού τομέα·
- **Ευελιξία και προσαρμοστικότητα** των προγραμμάτων αυτών στους διάφορους τύπους εκπαίδευσης και στις διαφορετικές τοπικές καταστάσεις·
- Δημιουργία **ενθουσιασμού και κινήτρων** στους μαθητές (ακόμα και σε όσους δεν ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για τα πιο παραδοσιακά μαθήματα)·
- Το δυναμικό των νέων από άποψη **δημιουργικότητας, πρωτοβουλίας και καινοτομίας** το οποίο φέρνουν στην επιφάνεια αυτές οι δραστηριότητες.

Όσον αφορά ειδικότερα το θέμα της καλύτερης δυνατής εφαρμογής της εν λόγω μεθοδολογίας με συγκεκριμένους όρους, ζητήθηκε από την ομάδα εμπειρογνομόνων να επισημάνει μια σειρά **βασικών χαρακτηριστικών** τα οποία να μπορούν να θεωρηθούν κύριοι παράγοντες αποτελεσματικότητας και επιτυχίας στην υλοποίηση των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών. Τα χαρακτηριστικά αυτά προτείνονται ως δείκτες **βέλτιστων πρακτικών** στο πλαίσιο της αξιολόγησης των προγραμμάτων που βασίζονται σε αυτή τη μεθοδολογία.

Σήμερα, πολλά από τα προγράμματα που επεσήμανε η έρευνα στην Ευρώπη πληρούν τις περισσότερες, αν όχι όλες, από τις απαιτήσεις οι οποίες απαριθμούνται στον πίνακα που ακολουθεί.

Η απαρίθμηση αυτή δεν περιλαμβάνει στοιχεία σχετικά με τις **συνθήκες του εξωτερικού πλαισίου**, δηλ. του περιβάλλοντος στο οποίο υλοποιούνται τα προγράμματα (όπως η στήριξη από δημόσιες αρχές, η ένταξη στο επίσημο πρόγραμμα σπουδών κλπ). Τα στοιχεία αυτά θα ληφθούν υπόψη σε μεταγενέστερο σημείο της παρούσας έκθεσης το οποίο πραγματεύεται τις δημόσιες πολιτικές που υποστηρίζουν την εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα και τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών.

Κριτήρια για την επισημάνση βέλτιστων πρακτικών στην υλοποίηση προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών:

- 1) Το πρόγραμμα δίδει έμφαση στις δεξιότητες **ομαδικής εργασίας** και στη συνεργασία μεταξύ μαθητών· πριν την καθεαυτο εκτέλεση του προγράμματος, γίνεται κατάλληλη εισαγωγή των μαθητών στην ομαδική εργασία·
- 2) Οι εθελοντές και οι **εκπαιδευτικοί** που συμμετέχουν έχουν τα κατάλληλα **προσόντα** για την οργάνωση προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών ή παρακολουθούν ειδική **επιμόρφωση** για το θέμα·
- 3) Καθόλη τη διάρκεια του προγράμματος, διατίθεται **στήριξη** και **συμβουλές** προς εκπαιδευτικούς και μαθητές·
- 4) Στους **μαθητές** παρέχεται διευκόλυνση από διάφορες πλευρές (διδάσκων, άλλος καθηγητής, μέντορας), αλλά είναι **ελεύθεροι** να αναπτύξουν τις ιδέες τους και είναι απολύτως **υπεύθυνοι** για τη λειτουργία της μίνι εταιρείας·
- 5) Έχει παραχθεί και διατίθεται ειδικό **διδακτικό υλικό** για τους τρόπους διευκόλυνσης και λειτουργίας των μαθητικών εταιρειών (εγχειρίδια, οδηγοί κλπ)·
- 6) Το πρόγραμμα είναι **ευέλικτο**, μπορεί να εφαρμοστεί σε διάφορα πλαίσια και να ενταχθεί εύκολα στις σχολικές δραστηριότητες τόσο μέσα στην τάξη όσο και ως δραστηριότητα εκτός σχολικού προγράμματος
- 7) Στην υλοποίηση του προγράμματος συμμετέχουν μέντορες και σύμβουλοι από τον **κόσμο των επιχειρήσεων**·
- 8) Οργανώνονται **εκδηλώσεις** εκτός σχολείου, όπως εμπορικές εκθέσεις·
- 9) Το πρόγραμμα έχει την υποστήριξη της **τοπικής κοινότητας**·
- 10) Χρησιμοποιούνται τακτικά εργαλεία για την **αξιολόγηση** του προγράμματος·
- 11) Εξασφαλίζεται η **δικτύωση** μεταξύ εκπαιδευτικών για αμοιβαία συνδρομή και μάθηση, καθώς και η ανάπτυξη εθνικών και διεθνών επαφών μεταξύ εκπαιδευτικών, μαθητών και άλλων εμπλεκομένων.

3. Μερικά παραδείγματα ορθών πρακτικών

Όπως προαναφέρθηκε (§ 2.4.), πολλά από τα προγράμματα που επισημάνθηκαν μέσω της έρευνας πληρούν όλα ή τα περισσότερα από τα κριτήρια που καθόρισε η ομάδα εμπειρογνομόνων για την επισήμανση βέλτιστων πρακτικών κατά την υλοποίηση δραστηριοτήτων σχετικών με μαθητικές εταιρείες.

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται μερικά παραδείγματα τα οποία, αν και βασίζονται σε ορισμένες κοινές αρχές, αποκαλύπτουν ποικιλομορφία μεθόδων και λύσεων όσον αφορά τη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας μέσω εργασίας με σχέδια. Δεν προτείνονται εδώ ως τα καλύτερα στην Ευρώπη (ένας πλήρης κατάλογος των καλύτερων παραδειγμάτων θα ήταν πολύ μακρύτερος), αλλά ως χρήσιμη επιλογή περιπτώσεων ορθών πρακτικών.

3.1. «*La Mini-entreprise en classe*» (Βέλγιο)

Πρόκειται για διαρθρωμένο σχέδιο στο οποίο αφιερώνονται **πέντε ώρες του εβδομαδιαίου προγράμματος** και το οποίο υλοποιεί μια **ομάδα εκπαιδευτικών**: στο μάθημα παρίστανται διαρκώς δύο τουλάχιστον εκπαιδευτικοί. Ο μέσος αριθμός συμμετεχόντων είναι 12 και ο ανώτατος 23. Οι συμμετέχοντες είναι μαθητές γενικής, τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης ηλικίας από 16 έως 19 ετών. Στους εκπαιδευτικούς παρέχεται στήριξη από το σωματείο (asbl) "*Les Jeunes Entreprises*", το οποίο προσφέρει τεκμηρίωση και οδηγούς, διοργανώνει σεμινάρια κλπ.

Η δραστηριότητα λαμβάνει χώρα στην τάξη **στο πλαίσιο του θεσμοθετημένου προγράμματος σπουδών**, αλλά συνεχίζεται και εκτός του σχολείου ως εθελοντική δραστηριότητα των μαθητών. Εν πάση περιπτώσει, η παραγωγή απαιτεί επιπλέον απασχόληση εκ μέρους των μαθητών. Κατά την ίδια έννοια, οι δραστηριότητες πωλήσεων οργανώνονται κυρίως τα απογεύματα ή τα Σαββατοκύριακα. Το γεγονός ότι σε αυτό το **μοντέλο "μέσα στην τάξη"** ο εκπαιδευτικός ενσωματώνει τη μεθοδολογία στο μάθημά του επιτρέπει να εξεταστούν ορισμένα θέματα λεπτομερέστερα από ό,τι σε μια πλήρως εθελοντική δραστηριότητα έξω από την τάξη.

Κάθε μίνι εταιρεία στηρίζεται από έναν ή δύο **συμβούλους** από τον κόσμο των επιχειρήσεων οι οποίοι δέχονται να θέσουν την εμπειρία τους στη διάθεση των νέων. Οι σχέσεις με τους προμηθευτές και τους πελάτες προσφέρουν μια ευκαιρία διαδραστικής σχέσης με τον πραγματικό κόσμο των επιχειρήσεων έξω από το σχολείο.

Για μια αποτελεσματική αξιολόγηση, χρησιμοποιούνται τα εργαλεία του σωματείου "*Les Jeunes Entreprises*". Επιπλέον, οι εκπαιδευτικοί προετοιμάζουν έγγραφα και δελτία δεδομένων που επιτρέπουν την πληρέστερη αξιολόγηση της συμμετοχής των μαθητών. Στο τέλος του έτους, πραγματοποιούνται **τελικές εξετάσεις**. Αν η δραστηριότητα της μίνι εταιρείας κρίνεται θετική τόσο από την ομάδα των εκπαιδευτικών όσο και από τους εξωτερικούς συμβούλους, το σχολείο χορηγεί στους μαθητές **πιστοποιητικό** "επιτυχούς ανάπτυξης του σχεδίου". Επιπλέον, αν οι μαθητές πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις τις οποίες θέτει το σωματείο "*Les Jeunes Entreprises*", χορηγείται πιστοποιητικό "νέου επιχειρηματία".

Επικοινωνία

Σωματείο "*Les Jeunes Entreprises*"

www.lesjeunesentreprises.be

3.2. Επιχείρηση Πρακτικής Εξάσκησης στη σχολή επαγγελματικής κατάρτισης Merikoski (Φινλανδία)

Στη Φινλανδία, οι επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης χρησιμοποιούνται στη δευτεροβάθμια επαγγελματική εκπαίδευση σε εθνικό επίπεδο. Η ίδια η εταιρεία είναι εικονική, αλλά ορισμένοι μαθητές που συμμετέχουν στην επιχείρηση πρακτικής εξάσκησης αναλαμβάνουν πραγματικές επιχειρηματικές δραστηριότητες χρησιμοποιώντας τα προϊόντα της συνεργαζόμενης εταιρείας. Τις επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης προωθεί στη Φινλανδία το FINPEC (Φινλανδικό Κέντρο Επιχειρήσεων Πρακτικής Εξάσκησης).

Η διάρκεια της κατάρτισης με την επιχείρηση πρακτικής εξάσκησης κυμαίνεται περίπου από τρεις μήνες μέχρι 1 έτος. Μια ενδιαφέρουσα εφαρμογή είναι η **αντικατάσταση του μαθήματος που προβλέπει το πρόγραμμα σπουδών από δραστηριότητα επιχειρηματικού σχεδιασμού**, ούτως ώστε να παραταθεί η διάρκεια της δραστηριότητας επιχειρηματικής εξάσκησης (με κάποια μορφή) μέχρι 3 έτη. Ο παιδαγωγικός στόχος είναι να εξοικειωθούν οι μαθητές με τον επιχειρηματικό σχεδιασμό, να μπορέσουν να απασχοληθούν σε διάφορα καθήκοντα στην επιχείρηση, να κατανοήσουν την επιχείρηση ως σύνολο και να αποκτήσουν μια σειρά «ήπιων δεξιοτήτων». Οι επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης αναπτύσσουν ενεργό διαδραστική σχέση με άλλες επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης και με τον έξω κόσμο, ιδίως με τη συνεργαζόμενη επιχείρηση στην αρχική περίοδο λειτουργίας της επιχείρησης πρακτικής εξάσκησης.

Η **Επαγγελματική Σχολή Merikoski** αντικατέστησε τα τυπικά μαθήματα στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών με ένα **επιχειρηματικό σχέδιο επιχείρησης πρακτικής εξάσκησης** το οποίο καθοδηγεί τους μαθητές καθόλη τη διάρκεια των σπουδών τους (3 έτη). Εκεί που προηγουμένως το θεσμοθετημένο πρόγραμμα σπουδών υπεδείκνυε ποιο έπρεπε να είναι το αντικείμενο της διδασκαλίας, τώρα η δραστηριότητα επιχειρηματικού σχεδιασμού προσανατολίζει τις διάφορες συνιστώσες του προγράμματος σπουδών. Τα πρώτα δύο έτη αφιερώνονται στο σχεδιασμό και την προετοιμασία, καθώς και στη βελτίωση της εργασίας που έχει γίνει. Το τρίτο έτος αφιερώνεται στην καθεαυτό δραστηριότητα της επιχείρησης πρακτικής εξάσκησης.

Το επιχειρηματικό σχέδιο αναπτύσσεται σε συνεργασία με τη **συνεργαζόμενη εταιρεία** και τον χρηματοδότη, πράγμα που δημιουργεί σημαντική προστιθέμενη αξία για τους μαθητές. Εκπρόσωποι των συνεργαζομένων εταιρειών συμμετέχουν στο διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης πρακτικής εξάσκησης προκειμένου να καθοδηγήσουν τη λειτουργία της και να προσφέρουν κίνητρα για την άσκηση.

Στο παράδειγμα αυτό, οι μαθητές που συμμετέχουν σε εταιρεία πρακτικής εξάσκησης συμμετέχουν πράγματι στην επιχείρηση της συνεργαζόμενης εταιρείας πωλώντας τα προϊόντα της. Αυτό δημιουργεί προστιθέμενη αξία για τους μαθητές. Οι μαθητές πραγματοποιούν επίσης ένα είδος δοκιμαστικής έρευνας αγοράς για τη συνεργαζόμενη εταιρεία σε διεθνείς εκθέσεις επιχειρήσεων πρακτικής άσκησης. Οι εμπειρίες αυτές αποδείχθηκαν ιδιαίτερα αποτελεσματικές για τη διαδικασία εκμάθησης και προσαρμογής των μαθητών.

Επικοινωνία:

Φινλανδικό Κέντρο Επιχειρήσεων Πρακτικής Εξάσκησης (FINPEC)
www.finpec.fi

3.3. Το Πρόγραμμα Μίνι εταιρειών “Get Up and Go” (Ιρλανδία)

Με το πέρασμα των χρόνων, το πρόγραμμα 'Get up and Go' έγινε το **ευρύτερα διαδεδομένο** πρόγραμμα μαθητικών εταιρειών στα σχολεία, προσφέροντας μίνι εταιρείες στο πλαίσιο του Προγράμματος Transition Year. Το Transition Year προσφέρεται στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών από το 70% σχεδόν των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προκειμένου να διευκολύνει τη μετάβαση από τον Αρχικό Κύκλο στον Προχωρημένο Κύκλο. Στόχος του είναι να προετοιμάσει τους μαθητές για τον κόσμο της εργασίας σε ένα προ-επαγγελματικό περιβάλλον και περιλαμβάνει την ανάπτυξη επιχειρηματικών δεξιοτήτων.

Συνεπώς, το Πρόγραμμα Μίνι εταιρειών “Get Up and Go” είναι μια **δραστηριότητα του προγράμματος σπουδών**, η οποία μπορεί να υλοποιηθεί ως ενότητα 10 εβδομάδων, αλλά η βέλτιστη πρακτική θα ήταν διάρκεια ενός πλήρους έτους. Συνιστάται **ολόκληρη η τάξη που συμμετέχει στο Transition Year** να συμμετέχει στην “εταιρεία”, ενώ οι μαθητές που αναλαμβάνουν διοικητικές θέσεις επιλέγονται κατόπιν συνεντεύξεως. Εναλλακτικά, μπορούν να δημιουργηθούν ανεξάρτητες εταιρείες από μικρότερες ομάδες της τάξης, αλλά η αντιγραφή μιας εμπειρίας “πραγματικής ζωής” συνήθως επιτυγχάνεται καλύτερα μέσα από τη μεγαλύτερη ομάδα.

Το διδακτικό εγχειρίδιο που αναπτύχθηκε στο πλαίσιο του προγράμματος 'Get up and Go' διαιρείται σε **δέκα κεφάλαια**. Κάθε κεφάλαιο ασχολείται με συγκεκριμένες πτυχές του προγράμματος μίνι εταιρειών:

- 1) Εισαγωγή στις μίνι εταιρείες, συμπεριλαμβανομένων των ωφελειών που προσφέρουν, των μεθοδολογιών που χρησιμοποιούνται και των αποφάσεων για τα προϊόντα
- 2) Επιλογή και οργάνωση της ομάδας μίνι εταιρείας.
- 3) Επικοινωνία
- 4) Καταχώρηση της μίνι εταιρείας
- 5) Μάρκετινγκ
- 6) Νομοθεσία
- 7) Επιχειρηματικό Σχέδιο
- 8) Χρηματοδότηση
- 9) Κλείσιμο και εκκαθάριση της μίνι εταιρείας
- 10) Εμπορική έκθεση/προβολή

Μέσω της συμμετοχής στο Πρόγραμμα Μίνι εταιρειών “Get Up and Go”, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αναπτύξουν επιχειρηματικές δεξιότητες στο μη απειλητικό περιβάλλον της τάξης· ευκαιρίες να επιδειχθούν και να επιβραβευθούν οι δεξιότητες αυτές προσφέρουν και οι εμπορικές εκθέσεις, οι διαγωνισμοί και η εργασία για το σχέδιο. Οι μαθητές αποκτούν κίνητρα εκ των ένδον μέσω της ιδιοκτησίας και της δέσμευσης για ιδέες που έχουν αναπτύξει οι ίδιοι. Οι μαθητές αποκτούν δύναμη, διότι αισθάνονται ότι έχουν τον έλεγχο της μάθησης που τους παρέχεται, ενώ ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι μάλλον να τους διευκολύνει παρά να τους διδάσκει.

Επικοινωνία:

Transition Year Support
Second Level Support Service
<http://ty.slss.ie>

3.4. JUNIOR - "*Junge Unternehmer initiieren - organisieren - realisieren*" (Γερμανία)

Στο πρόγραμμα μαθητικών εταιρειών JUNIOR συμμετέχουν μαθητές της 9^{ης} ή επομένων τάξεων όλων των τύπων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η μίνι εταιρεία διαιρείται σε **διάφορα τμήματα**. Κάθε μαθητής αναλαμβάνει μια συγκεκριμένη θέση και λειτουργία. Κάθε επιχείρηση είναι υπεύθυνη για το μάρκετινγκ, τις προμήθειες, τα λογιστικά και τη χρηματοδότηση. Τα προϊόντα των μαθητικών εταιρειών JUNIOR είναι καινοτόμα, ευθυγραμμίζονται με την αγορά και προσανατολίζονται στις τιμές της αγοράς. Μετά από ένα σχολικό έτος, η μίνι εταιρεία ρευστοποιείται και ο μέτοχος λαμβάνει μέρος.

Στο πρόγραμμα εντάσσονται εκδηλώσεις όπως εμπορικές εκθέσεις ή εθνικοί και περιφερειακοί διαγωνισμοί. Στις διεθνείς και εθνικές εκθέσεις, οι εταιρείες JUNIOR έχουν την ευκαιρία να παρουσιάσουν τον εαυτό τους, τα προϊόντα και τις υπηρεσίες τους, και συγχρόνως να έλθουν σε επαφή με άλλες μαθητικές εταιρείες.

Οι μαθητικές εταιρείες λαμβάνουν **συμβουλές καθόλη τη διάρκεια του έτους** από την Υπηρεσία JUNIOR. Η Υπηρεσία JUNIOR, επιχειρηματικό τμήμα του *Institut der deutschen Wirtschaft Köln (Ινστιτούτο Οικονομικών Ερευνών της Κολωνίας)* δίνει τη δυνατότητα στις μαθητικές εταιρείες να έλθουν σε επαφή με άλλες εταιρείες, πραγματικές επιχειρήσεις και ενώσεις.

Εκτός από τις συμβουλές, κάθε μαθητής και επιβλέπων καθηγητής λαμβάνει ενημερωτικό υλικό για το πώς λειτουργεί μια εταιρεία. Προβλέπονται ημερίδες, βιβλία και υλικό στο διαδίκτυο για συγκεκριμένα θέματα, όπως το μάρκετινγκ και τα λογιστικά, μέσω των οποίων οι μαθητές λαμβάνουν περαιτέρω πληροφορίες για την επιτυχή διοίκηση της επιχείρησης. Στο πρόγραμμα συμμετέχουν επίσης μέντορες και οικονομικοί ελεγκτές από τον κόσμο των επιχειρήσεων, οι οποίοι παρέχουν στους μαθητές πληροφορίες και συμβουλές. Οι μαθητές που ολοκληρώνουν επιτυχώς το πρόγραμμα λαμβάνουν πιστοποιητικό το οποίο είναι πολύ γνωστό στην επιχειρηματική κοινότητα.

Εταίροι του JUNIOR σε εθνικό επίπεδο είναι οι οργανισμοί *KfW Mittelstandsbank, Gothaer Versicherungen, Handelsblatt*, το Ομοσπονδιακό Υπουργείο Οικονομίας και Εργασίας και οι Ομοσπονδίες Εργοδοτών, καθώς και Εμπορικά Επιμελητήρια. Στα ομόσπονδα κράτη της χώρας, το JUNIOR υποστηρίζεται από ευρύ φάσμα εταιρειών, τραπεζών, υπουργείων και ενώσεων.

Επικοινωνία:

JUNIOR-Office

Institut der deutschen Wirtschaft Köln

www.juniorprojekt.de

3.5. "*Une entreprise dans votre lycée*", *Εκπαιδευτική Επιθεώρηση Rennes* (Γαλλία)

Στο πρόγραμμα αυτό μπορούν να συμμετάσχουν **όλα τα ιδρύματα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης** που υπάγονται στην Εκπαιδευτική Επιθεώρηση της Rennes, συμπεριλαμβανομένων δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων (*lycées*) ενιαίας, τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης.

Κάθε Μάιο, πραγματοποιείται **διαγωνισμός** με δέκα ομάδες μαθητών (12 μαθητές ανά ομάδα κατά μέσον όρο) από τα εκπαιδευτικά ιδρύματα που υπάγονται στην Επιθεώρηση της Rennes, ενώπιον επιτροπής επαγγελματιών. Κάθε ομάδα παρουσιάζει την εταιρεία που δημιούργησε

στο σχολείο, αναπαράγοντας και αναπτύσσοντας τους όρους ίδρυσης και λειτουργίας μιας πραγματικής εταιρείας.

Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών εξασφαλίζεται από το *Rectorat* και το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο. Δημιουργούνται **ποιοτικές συμπράξεις με τοπικές εταιρείες** προκειμένου να δοθεί στους νέους στήριξη υπό μορφή χορηγιών, συμβουλών και συνεργασίας.

Από μια ιδέα για προϊόν ή υπηρεσία, οι μαθητές συμμετέχουν στη δημιουργία της εταιρείας τους. Καταθέτουν το φάκελό τους σε επιτροπή αποτελούμενη από εκπροσώπους των εταίρων της δράσης. Μετά τη διοικητική και νομική σύσταση μιας **εικονικής εταιρείας**, οι αρμόδιοι για την προώθηση του σχεδίου κατανέμουν τις ευθύνες και τα καθήκοντα βάσει συγκεκριμένου οργανογράμματος: έρευνα αγοράς και ανταγωνισμός, καταχώρηση της εταιρικής επωνυμίας στο *INPI*, δημιουργία λογοτύπου, τεχνική ανάπτυξη, διαπραγματεύσεις με προμηθευτές και υπεργολάβους, μάρκετινγκ και πωλήσεις κλπ.

Την τελευταία ημέρα, στην οποία συμμετέχουν όλοι οι διαγωνιζόμενοι, κάθε εταιρεία πρέπει να παρουσιάσει ανασκόπηση σε ένα περίπτερο της εταιρείας και να κάνει μια προφορική παρουσίαση ενώπιον επιτροπής αποτελούμενης από εκπροσώπους των εταίρων και από επικεφαλής εταιρειών. Οι τρεις καλύτερες εταιρείες βραβεύονται από το περιφερειακό συμβούλιο.

Το πρόγραμμα αυτό επιτρέπει σε μια ομάδα νέων να υλοποιήσει από κοινού ένα σχέδιο. Εφαρμόζει μεθόδους διδασκαλίας που συμβάλλουν στην ανάπτυξη της αυτονομίας των μαθητών και στο άνοιγμά τους προς το οικονομικό περιβάλλον. Από τα παραδείγματα προκύπτει ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι νέοι **θέτουν τελικά σε πράξη** το σχέδιο δημιουργίας εταιρείας, ενώ σε άλλες περιπτώσεις, οι τοπικές επιχειρήσεις εταίροι αναπτύσσουν ιδιαίτερος καινοτόμα και αξιόπιστα σχέδια.

Επικοινωνία:

Académie de Rennes
ce.daet@ac-rennes.fr

3.6. Ολοκληρωμένη προσέγγιση της επιχειρηματικής εκπαίδευσης σε σχολή διοίκησης επιχειρήσεων (Ουγγαρία)

Μια ουγγρική σχολή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Business Polytechnic) δημιούργησε ένα ενδιαφέρον **ολοκληρωμένο σύστημα** επιχειρηματικής εκπαίδευσης.

1. Οι μαθητές της δευτέρας τάξης (**16 ετών**) συμμετέχουν στο πρόγραμμα μαθητικών εταιρειών *Young Enterprise* (**Μάθηση μέσω πρακτικής εξάσκησης**). Οι συμμετέχοντες δημιουργούν και διευθύνουν την εταιρεία τους στη διάρκεια ενός σχολικού έτους. Εκλέγουν διοικητικό συμβούλιο από συμμαθητές τους, συγκεντρώνουν μετοχικό κεφάλαιο, διαθέτουν στην αγορά και χρηματοδοτούν προϊόν ή υπηρεσία της επιλογής τους. Συναλλάσσονται με πραγματικό χρήμα, παράγουν πραγματικά προϊόντα και συμμετέχουν σε εμπορικές εκθέσεις. Στο τέλος του έτους, ρευστοποιούν την εταιρεία και υποβάλλουν έκθεση και λογαριασμούς.

2. Το επόμενο στάδιο υλοποιείται μέσω **θεωρητικών σπουδών διοίκησης επιχειρήσεων (ηλικίες 17-18 ετών)**

3. Οι μαθητές (**19 ετών**) συμμετέχουν σε επιχείρηση πρακτικής εξάσκησης προκειμένου να αποκτήσουν ειδικές **επαγγελματικές γνώσεις**. Η μέθοδος κατάρτισης περιλαμβάνει χώρο

κατάλληλου μεγέθους και σύγχρονο τεχνικό εξοπλισμό, καθώς και μια εικονική επιχείρηση. Η κατάρτιση συμπληρώνει και εμβαθύνει τις θεωρητικές γνώσεις, προσφέροντας ευκαιρίες για περισσότερο πρακτική μάθηση και προσομοίωση του κόσμου του εμπορίου και των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες συνδέονται αμέσως ή εμμέσως με τη λειτουργία μιας πραγματικής επιχείρησης. Το γραφείο δημιουργεί σχέσεις με την πραγματική επιχείρηση η οποία έχει χρησιμεύσει ως υπόδειγμα για την εικονική και το εικονική γραφείο αντιγράφει τη λειτουργία της χρησιμοποιώντας τα επιχειρηματικά της έγγραφα κλπ.

4. Τέλος, η σχολή διαθέτει φυτώριο επιχειρήσεων και πρόγραμμα που προσφέρει στους μαθητές τη δυνατότητα να **αναπτύξουν τη δική τους πραγματική επιχείρηση**.

Επικοινωνία:

Business Polytechnic

www.poli.hu

3.7. Πρόγραμμα εταιρειών μαθητών Junior Achievement (Εσθονία)

Το πρόγραμμα εταιρειών από μαθητές προσφέρεται από το πρόγραμμα *Junior Achievement Estonia*. Οι συμμετέχοντες είναι μαθητές της ανώτερης, ηλικίας ως επί το πλείστον 16-18 ετών, αλλά και της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (ηλικίας 13-15 ετών). Το πρόγραμμα αναπτύσσεται το πολύ επί ένα σχολικό έτος και διαρκεί κανονικά πέντε μήνες. Οι μαθητές εργάζονται υπό την επίβλεψη συμβούλου ή (συχνότερα) εκπαιδευτικού που έχει παρακολουθήσει επιμόρφωση με θέμα τη διευκόλυνση των μαθητικών εταιρειών.

Στην εταιρεία μαθητών μπορεί να συμμετέχει ολόκληρη η τάξη (σπάνια) ή μικρότερες ομάδες (3-7 άτομα). Οι μαθητές αποφασίζουν το προϊόν ή την υπηρεσία, επιλέγουν τα στελέχη και συγκεντρώνουν το κεφάλαιο. Παράγουν ή παραγγέλνουν το προϊόν σύμφωνα με δικά τους σχέδια. Πωλούν το προϊόν και τηρούν λογαριασμούς. Κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους, οι μαθητές συμμετέχουν σε τοπικές και εθνικές εμπορικές εκθέσεις μαθητικών εταιρειών. Στο τέλος της περιόδου, παρουσιάζουν την έκθεσή τους στο *JA Estonia*.

Τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί προετοιμάζονται από το *Junior Achievement Estonia*. Το πρώτο στάδιο είναι η αρχική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη μεθοδολογία της διδασκαλίας και της διευκόλυνσης των εταιρειών μαθητών. Στη συνέχεια, προσφέρεται τακτικά προχωρημένη επιμόρφωση. Επίσης, προσφέρονται διαρκώς συμβουλές στα σχολεία και στους εκπαιδευτικούς που χρησιμοποιούν το πρόγραμμα εταιρειών μαθητών από ειδικούς του *Junior Achievement Estonia*. Στα προγράμματα επιμόρφωσης χρησιμοποιούνται τα ειδικά προσόντα επιχειρηματιών και πανεπιστημίων. Το *Junior Achievement Estonia* έχει αναπτύξει διδακτικό υλικό που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς.

Μια σημαντική πηγή εθελοντών επιχειρηματιών είναι οι **παλαιοί μαθητές** που έχουν αποφοιτήσει από το πρόγραμμα και επιστρέφουν για να προσφέρουν στήριξη στους εκπαιδευτικούς. Εγκαινιάστηκε **ένα νέο πρόγραμμα** που τους διδάσκει πώς να γίνουν βοηθητικοί σύμβουλοι των νεότερων στο σχολείο. Το όφελος που αναμένεται από το πρόγραμμα είναι διπλό: για τις μαθητικές εταιρείες που αποκτούν νέα εμπειρία και ενθουσιασμό από τους συμμαθητές τους και για τους παλαιότερους μαθητές που αποκτούν την πρώτη τους διδακτική εμπειρία.

Επικοινωνία:

Junior Achievement Estonia

www.ja.ee

3.8. *Empresa Joven Europea – EJE (Ισπανία)*

Η κυβέρνηση της αυτόνομης περιφέρειας Asturias διαδραματίζει ενεργό ρόλο στην προώθηση της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα. Η κυβερνητική εταιρεία Valnalón, η οποία ανήκει στο Υπουργείο Εργασίας και Βιομηχανίας, συνεργάζεται με το Υπουργείο Παιδείας και Κατάρτισης για την εκπόνηση και την υλοποίηση προγραμμάτων επιχειρηματικότητας στις διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες.

Το πρόγραμμα *Empresa Joven Europea (EJE)* περιελήφθη στο **πρόγραμμα σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της περιφέρειας**. Κατόπιν αυτού, διδάσκεται ως μάθημα επιλογής από το σχολικό έτος 2003/2004. Η επίσημη αναγνώριση οδήγησε σε σταθερή αύξηση του αριθμού των σχολείων και των μαθητών που συμμετέχουν, όχι μόνον στην περιφέρεια Asturias, αλλά και σε άλλες περιφέρειες της Ισπανίας.

Το πρόγραμμα *Empresa Joven Europea* στοχεύει τους μαθητές ηλικίας 12-16 ετών. Μέσα από ένα πλήρες ετήσιο μάθημα, οι μαθητές ιδρύουν και διευθύνουν **εταιρείες εισαγωγών-εξαγωγών** που ασκούν πραγματική εμπορική δραστηριότητα με μαθητικές εταιρείες στο εξωτερικό. Οι μαθητές επικοινωνούν μέσω τηλεδιάσκεψης και ηλεκτρονικών μηνυμάτων με τις συνεργαζόμενες εταιρείες του εξωτερικού, τοποθετούν και αποστέλλουν παραγγελίες, και πωλούν τα εισαγόμενα εμπορεύματα στην τοπική εμπορική έκθεση. Τα τυχόν κέρδη διανέμονται μεταξύ των εταίρων, ενώ ένα μέρος τους προσφέρεται σε ΜΚΟ ή άλλο πρόγραμμα της κοινότητας.

Εκτός από την προώθηση των επιχειρηματικών δεξιοτήτων των μαθητών, το πρόγραμμα θεωρεί τις **νέες τεχνολογίες** αναπόσπαστο μέρος της διαδικασίας διδασκαλίας-μάθησης. Επίσης, προωθούνται θετικές στάσεις απέναντι στην εκμάθηση μιας **ξένης γλώσσας** ως μέσο επικοινωνίας μεταξύ των συνεργαζόμενων μίνι εταιρειών που εδρεύουν σε διάφορες χώρες.

Η εταιρεία Valnalón χρηματοδοτείται από την περιφερειακή κυβέρνηση για τη δημοσίευση **διδακτικού υλικού**. Προκειμένου να ευνοηθεί η διάδοση, τα βιβλία μαθητών και διδασκόντων παρέχονται εντελώς δωρεάν στους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς των σχολείων της περιφέρειας. Το διδακτικό υλικό ασχολείται με τις θεωρητικές και τις πρακτικές πτυχές. Όλες οι δραστηριότητες σχεδιάζονται από ομάδα εργασίας αποτελούμενη από καθηγητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, παιδαγωγούς και εμπειρογνώμονες εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα.

Εκπονήθηκε μια συνεκτική **στρατηγική διάδοσης**, η οποία απέδωσε καρπούς υπό μορφή ευρέως διαδεδομένου δικτύου σχολείων σε ολόκληρη την Ισπανία, στο οποίο συμμετέχουν σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ανδαλουσία, την αυτόνομη περιφέρεια Asturias, τις Βαλεαρίδες, τις Καναρίους νήσους, τη Μαδρίτη, τη Ναβάρρα, τη Χώρα των Βάσκων και τη Βαλένθια. Υπάρχει συνεργασία με σχολεία από το Μεξικό, τις Ηνωμένες Πολιτείες, τον Καναδά, το ΗΒ, τη Σουηδία, τη Νορβηγία, την Πολωνία και τη Σλοβακία.

Επικοινωνία:

Valnalón Ciudad Tecnológica

www.valnalon.com

3.9. *Σχέδιο: Summerentrepreneur στην κομητεία Västernorrland (Σουηδία)*

Το πρόγραμμα αυτό εφαρμόζεται σε **περιφερειακό επίπεδο** στην κομητεία Västernorrland. Λειτουργεί από το 2002 στις κωμοπόλεις Örnköldsvik, Sollefteå και Kramfors.

Διάρκει 8 εβδομάδες, **κατά τη διάρκεια των θερινών διακοπών** και στοχεύει τους νέους 17-19 ετών.

Ο στόχος είναι να αποκτήσουν οι νέοι γνώσεις και εμπειρία για τη λειτουργία μιας εταιρείας και να διδαχθούν το επιχειρηματικό πνεύμα στη διάρκεια των θερινών διακοπών τους, δημιουργώντας έτσι μια δική τους **δουλειά για το καλοκαίρι**, αντί να ζητούν δουλειά από το δήμο. Πράγματι, στη Σουηδία είναι συνήθης πρακτική να προσφέρουν οι δήμοι στους νέους μια δουλειά για το καλοκαίρι στον τομέα ευθύνης τους (για παράδειγμα, κηποτεχνία κλπ).

Το σχέδιο αρχίζει με εισαγωγικά μαθήματα δύο εβδομάδων, τα οποία συνδυάζουν θεωρία και πρακτική. Κατά τη διάρκεια των δύο αυτών εβδομάδων, οι συμμετέχοντες εισπράττουν επίδομα από το δήμο. (55-65 σουηδικές κορώνες την ημέρα). Στη συνέχεια, διευθύνουν την εταιρεία τους επί **έξι εβδομάδες**.

Στους καλοκαιρινούς επιχειρηματίες χορηγείται ειδική φορολογική άδεια λειτουργίας εταιρείας από τις αρχές Ιουνίου μέχρι τα τέλη Αυγούστου. Στα τέλη Αυγούστου, οι επιχειρηματίες ρευστοποιούν την εταιρεία και υποβάλλουν δήλωση φορολογίας εισοδήματος στη φορολογική αρχή.

Η διαδραστική σχέση με τις επιχειρήσεις ή με την τοπική κοινωνία εξασφαλίζεται χάρη στη συμμετοχή συμβούλων από τη βιομηχανία, το δήμο ή άλλους οργανισμούς.

Επικοινωνία:

Open for business in the county of Västernorrland

www.ofb.nu

3.10. Πρόγραμμα εταιρειών Young Enterprise (HE)

Το πρόγραμμα εταιρειών YE αναπτύσσεται μέσω της οργανωτικής δομής ενός **παλαιού δικτύου που καλύπτει ολόκληρο το HB**. Η δομή αυτή έχει σημειώσει εξαιρετικές επιδόσεις στη **δημιουργία συμπράξεων μεταξύ επιχειρήσεων και δημόσιου τομέα για την παροχή των πόρων** χρηματοδότησης, εγκαταστάσεων, ανθρώπων και υλικού για την υλοποίηση των δοκιμασμένων προγραμμάτων της. Το υλικό του προγράμματος εταιρειών YE ανανεώνεται σε τριετή κυκλική βάση και χρησιμοποιεί πρόσφορα την τεχνολογία των CD και του διαδικτύου, συνεχίζοντας όμως να βασίζεται σε καλό έντυπο υλικό.

Το πρόγραμμα έχει αποδείξει ότι μπορεί να **αναπαραχθεί** και να κλιμακωθεί σε εθνικό επίπεδο, διατηρώντας παράλληλα την προσωπική δέσμευση των **εντοπίων** να προσφέρουν στους μαθητές.

Το πρόγραμμα εταιρειών Young Enterprise (το οποίο στοχεύει μαθητές ηλικίας 15-19 ετών) προσφέρει κάθε χρόνο σε χιλιάδες μαθητές τη δυνατότητα να προετοιμαστούν για την εργασιακή ζωή μέσω της εμπειρίας λειτουργίας μιας δικής τους εταιρείας με τη στήριξη **εθελοντών συμβούλων από επιχειρήσεις** κατά τη διάρκεια ενός σχολικού έτους. Οι εθελοντές σύμβουλοι από επιχειρήσεις διαδραματίζουν ουσιώδη ρόλο στην ομαλή και επιτυχή λειτουργία του προγράμματος, δεδομένου ότι αυτοί καθοδηγούν τους μαθητές καθόλη την επιχειρηματική διαδικασία.

Οι μαθητές εκλέγουν Διοικητικό Συμβούλιο μεταξύ των συμμαθητών τους, συγκεντρώνουν μετοχικό κεφάλαιο, διαθέτουν στην αγορά και χρηματοδοτούν προϊόν ή υπηρεσία της επιλογής τους. Μετά την εκπόνηση επιχειρηματικού σχεδίου και την οριστικοποίηση της στρατηγικής μάρκετινγκ, η εταιρεία πρέπει να σχεδιάσει πώς θα χρηματοδοτήσει τις αγορές πρώτων υλών και αποθεμάτων. Η παραγωγή πρωτοτύπου θα πρέπει να αποκαλύψει τυχόν

πρακτικές δυσκολίες και να δώσει μια ιδέα του αριθμού ολοκληρωμένων μονάδων που μπορούν να παραχθούν σε ένα ορισμένο χρονικό διάστημα. Το τμήμα επιχειρήσεων θα κάνει σχέδια για την παραγωγή και συναρμολόγηση των συστατικών μερών του προϊόντος.

Κατά τη διάρκεια του έτους, το Τοπικό Συμβούλιο ΥΕ διοργανώνει μία τουλάχιστον εμπορική έκθεση, ενώ υπάρχουν και μεγαλύτερες περιφερειακές, εθνικές και ευρωπαϊκές εκθέσεις. Όλες αυτές οι δραστηριότητες επιτρέπουν στους μαθητές να συναντούν συμμαθητές τους από διαφορετικές εταιρείες και, στην περίπτωση των εμπορικών εκθέσεων, να πωλούν τα προϊόντα τους. Στο τέλος του έτους, η εταιρεία ρευστοποιείται και οι μαθητές υποβάλλουν έκθεση και λογαριασμούς στους μετόχους τους. Οι μαθητές αποκτούν εμπειρία του πραγματικού κόσμου αναλαμβάνοντας ευθύνες και αποδίδοντας λογαριασμό στους μετόχους τους για τη λειτουργία της επιχείρησης.

Επικοινωνία:

Young Enterprise UK
www.young-enterprise.org.uk

4. Η τρέχουσα εφαρμογή προγραμμάτων: διάδοση, κύρια εμπόδια, αξιολόγηση

4.1. Εταιρείες μαθητών στις διάφορες εκπαιδευτικές βαθμίδες

Τα προγράμματα εταιρειών μαθητών είναι περισσότερο διαδεδομένα και μπορούν να είναι αποτελεσματικότερα στη **δευτεροβάθμια εκπαίδευση** (και ιδίως στην ανώτερη δευτεροβάθμια). Η εμπειρία αποδεικνύει ότι μια πραγματική ή εικονική εταιρεία μπορεί να λειτουργήσει επιτυχώς από μια ομάδα μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που είναι διανοητικά και κοινωνικά έτοιμοι να δουλέψουν αυτόνομα σε ένα πλήρες επιχειρηματικό σχέδιο. Σε αυτό το στάδιο, οι νέοι χρειάζεται να ολοκληρώσουν την απόκτηση προσωπικών και μη ειδικευμένων δεξιοτήτων, όπως η ομαδική εργασία, η επικοινωνία και η υλοποίηση σχεδίων, τις οποίες θα χρειαστούν στη μελλοντική επαγγελματική ζωή τους. Επίσης, κατά τη διάρκεια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, οι μαθητές αρχίζουν να σκέπτονται τη μελλοντική σταδιοδρομία τους. Συνεπώς, η έκθεση στην επιχειρηματικότητα μπορεί να έχει τον εντονότερο αντίκτυπο. Τέλος, στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι νέοι μπορούν ακόμα να πειραματιστούν και να αναζητήσουν το δρόμο τους (ακόμα και κάνοντας λάθη) χωρίς πολύ μεγάλη πίεση.

Παρόλα ταύτα, προγράμματα σπουδαστικών εταιρειών εφαρμόζονται επιτυχώς στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση και στο πανεπιστήμιο.

Στην **πρωτοβάθμια εκπαίδευση**, οι δραστηριότητες και τα καθήκοντα που πρέπει να εκτελεστούν είναι απλούστερα και η διάρκεια των προγραμμάτων μικρότερη (για παράδειγμα, 2-3 μήνες ή μόνον ο χρόνος που χρειάζεται για να αναπτυχθεί ένα συγκεκριμένο σχέδιο). Η μεθοδολογία θα είναι περισσότερο προσανατολισμένη στη μάθηση μέσα από το παιχνίδι, μέσω πειραματισμού και ομαδικών παιχνιδιών. Έμφαση θα δίδεται περισσότερο στο πνεύμα (ομαδική εργασία, πρωτοβουλία κλπ) παρά στις επιχειρηματικές δεξιότητες. Συχνά, θα χρησιμοποιούνται δραστηριότητες που υπάρχουν ήδη στο πλαίσιο του σχολείου (όπως η οργάνωση παζαριού, η συγκέντρωση χρημάτων για μια σχολική εκδρομή κλπ) ή η μαθητική εταιρεία θα οργανώνεται γύρω από μια εκδήλωση (όπως η πώληση προϊόντων σε μια χριστουγεννιάτικη αγορά). Θα παρέχονται βασικά στοιχεία οικονομικών γνώσεων, για παράδειγμα μέσα από ιστορίες, παιχνίδια και απλές δραστηριότητες. Τα παιδιά θα συνειδητοποιούν καλύτερα πώς είναι οργανωμένος ο κόσμος έξω από την τάξη. Μέρος των δραστηριοτήτων αυτών αποτελούν οι επισκέψεις σε τοπικές επιχειρήσεις. Η μεθοδολογία των μαθητικών εταιρειών αυτής της βαθμίδας θα περιλαμβάνει και συναντήσεις με εκπροσώπους επιχειρήσεων.

Yggdrasil (αναπαράσταση της εποχής των Βίκινγκ) – Το επιχειρηματικό σχέδιο του σχολείου Grinder

Στη Νορβηγία, το σχολείο *Grinder* στο Grue είναι ένα σχολείο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης μιας κοινότητας της ενδοχώρας. Στην περιοχή υπήρχε ένας οικισμός της ύστερης Εποχής του Σιδήρου, η οποία στη Νορβηγία συμπίπτει με την πρώιμη εποχή των Βίκινγκ.

Οι μαθητές της 5^{ης} και της 6^{ης} τάξης ανακατασκεύασαν ένα αγρόκτημα της εποχής των Βίκινγκ στο χώρο του σχολείου. Στα σπίτια αυτά, οι μαθητές αναπαριστούν τη ζωή των Βίκινγκ στην κοινότητα, ντύνονται με ρούχα των Βίκινγκ και ετοιμάζουν γεύματα βασισμένα σε είδη τροφίμων από την εποχή των Βίκινγκ. Μέρος του σχεδίου αποτελεί και η επίδειξη του λαναρίσματος του μαλλιού και άλλων δραστηριοτήτων σχετικών με την καθημερινή ζωή και τον πολιτισμό της εποχής των Βίκινγκ.

Η επιχειρηματική πτυχή είναι η συγκέντρωση χρηματοδότησης από τοπικά και περιφερειακά ιδρύματα και η ανάμειξη και συντονισμός όλων των παραγόντων. Αυτή η παιδαγωγική θεώρηση προβλέπει συμμετοχή ολόκληρου του σχολείου. Επίσης, συμμετέχουν τοπικοί επιχειρηματίες, η κοινότητα, γονείς, εμπειρογνώμονες από τοπικά και εθνικά μουσεία.

Στο **πανεπιστημιακό επίπεδο**, οι χρησιμοποιούμενες μεθοδολογίες εστιάζονται περισσότερο στον επιχειρηματικό σχεδιασμό και τη γέννηση επιχειρηματικών ιδεών. Στο στάδιο αυτό πρέπει να παρέχονται περισσότερες θεωρητικές γνώσεις και οι εταιρείες θα πρέπει να κατευθύνονται προς την καινοτομία και τις δραστηριότητες που βασίζονται στη γνώση. Η δραστηριότητα σπουδαστικών εταιρειών δεν έχει κυρίως παιδαγωγικό στόχο, αλλά αποσκοπεί μάλλον στην ανεύρεση πραγματικών ευκαιριών απασχόλησης για τους σπουδαστές, δηλ. στη μετάβαση στο πραγματικό επιχειρηματικό περιβάλλον. Οι σπουδαστές αυτής της βαθμίδας θα είναι σε θέση να κατευθύνουν εντελώς μόνοι τη μαθησιακή διαδικασία με πλήρη αυτονομία και ευθύνη. Θα έχουν μεγαλύτερη ελευθερία να οργανώνουν συναντήσεις με επιχειρηματικούς συμβούλους. Το πρόγραμμα θα είναι χαλαρότερα δομημένο και θα υπάρχει περιορισμένη πρακτική καθοδήγηση. Αυτό σημαίνει επίσης ότι το επιχειρησιακό περιβάλλον είναι λιγότερο προστατευμένο και ότι ο επιχειρηματικός κίνδυνος αυξάνει. Τα προγράμματα σπουδαστικών εταιρειών σε αυτή την εκπαιδευτική βαθμίδα πρέπει να είναι ακόμα πιο κοντά στην πραγματική ζωή και μπορεί συχνά να καταλήγουν στην ίδρυση πραγματικής εταιρείας. Οι σπουδαστές μπορούν να υποβοηθούνται από φυτώρια επιχειρήσεων, προκειμένου να κάνουν την επιχειρηματική τους ιδέα πράξη.

Επιχειρήσεις Junior στο πανεπιστήμιο – JADE (Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων Junior)

Οι επιχειρήσεις Junior είναι μη κερδοσκοπικές ενώσεις τις οποίες διαχειρίζονται εξ ολοκλήρου σπουδαστές ενσωματώνοντας τη γνώση από τα πανεπιστήμια στην πρακτική επιχειρηματική εμπειρία με την υλοποίηση σχεδίων παροχής συμβουλών σε εταιρείες διαφόρων τομέων.

Οι σπουδαστές αποκτούν "ήπιες" δεξιότητες, όπως επιχειρηματικό πνεύμα, ομαδική εργασία, δημιουργικότητα, δεξιότητες παρουσίασης και διαχείρισης σχεδίων. Τα μέλη των επιχειρήσεων Junior παρέχουν ευρύ φάσμα υπηρεσιών (επιχειρηματικές και τεχνικές μελέτες κλπ) για διάφορα είδη εταιρειών σε όλους τους τομείς.

Πιθανές γέφυρες και σύνδεσμοι

Θα μπορούσαν να δημιουργηθούν γέφυρες που θα διευκόλυναν τη μετάβαση των μαθητών από τα προγράμματα που εφαρμόζονται στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση σε προγράμματα σε πανεπιστημιακό επίπεδο.

Η λειτουργία μιας μίνι εταιρείας σε ένα σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μπορεί να αποτελέσει πολύ αποτελεσματική εισαγωγή για προγράμματα επιχειρηματικότητας στην ανώτερη εκπαίδευση, όπου η ίδρυση μιας μικρής επιχείρησης – κατά τη διάρκεια ή μετά το πέρας των σπουδών – είναι ασφαλώς ένας από τους στόχους. Τα προγράμματα αυτά απαιτούν από τους σπουδαστές να μάθουν πώς να εκπονούν ένα πραγματικό επιχειρηματικό σχέδιο και όσοι έχουν συμμετάσχει σε πρόγραμμα εταιρείας κατά τη διάρκεια της σχολικής τους εκπαίδευσης είναι ασφαλώς καλύτερα προετοιμασμένοι για το έργο αυτό. Επίσης, οι επαφές με επιχειρήσεις κατά τη διάρκεια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης μπορούν να αποδειχθούν χρήσιμες για σπουδαστές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη διεξαγωγή έρευνας και την ολοκλήρωση των σχεδίων τους.

Με ένα “υπογεγραμμένο πιστοποιητικό επιτυχούς ολοκλήρωσης” από αναγνωρισμένο φορέα παροχής εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, οι σπουδαστές μπορούν να ζητήσουν περισσότερο προχωρημένο επίπεδο επιχειρηματικού προγραμματισμού στο πανεπιστήμιο, υπό την προϋπόθεση ότι τα ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα αναγνωρίζουν τα πιστοποιητικά. Εναλλακτικά, μπορεί να ζητηθεί από τους σπουδαστές να περάσουν εξετάσεις προκειμένου να επαληθευτεί ότι έχουν τις βασικές γνώσεις λειτουργίας μιας επιχείρησης, τις οποίες οι σπουδαστές μπορούν στη συνέχεια να παρουσιάσουν στο μεταδευτεροβάθμιο εκπαιδευτικό ίδρυμα στο οποίο φοιτούν.

Στη **Λεττονία**, οι μαθητές που έχουν ολοκληρώσει τον κύκλο μιας μαθητικής εταιρείας (από την καταχώρηση μέχρι τη ρευστοποίηση) λαμβάνουν πιστοποιητικό από το *Junior Achievement Latvia*, ενώ έχει υπογραφεί συμφωνία με ορισμένα πανεπιστήμια να λαμβάνουν το πιστοποιητικό αυτό υπόψη στις εγγραφές σπουδαστών.

Στην **Αυστρία**, το πρόγραμμα επιχειρήσεων πρακτικής εξάσκησης εφαρμόζεται σε δύο οικονομικά πανεπιστήμια, ενώ ενθαρρύνεται και η επιχειρηματική συνεργασία μεταξύ επιχειρήσεων πρακτικής εξάσκησης σε επίπεδο δευτεροβάθμιας και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Τα πανεπιστήμια αυτά προσφέρουν επίσης βασική επιμόρφωση για τους εκπαιδευτικούς που θα διδάξουν το μάθημα της επιχείρησης πρακτικής εξάσκησης, σε συνεργασία με ινστιτούτα περαιτέρω επιμόρφωσης για εκπαιδευτικούς.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πρόσφατα συνήφθη συμφωνία συνεργασίας μεταξύ δύο σημαντικών δικτύων που προωθούν προγράμματα σπουδαστικών εταιρειών στη δευτεροβάθμια και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, των *JA-YE Europe* και *JADE* (το οποίο συντονίζει το πρόγραμμα *Junior Enterprises* στην ανώτερη εκπαίδευση).

4.2. Εμπόδια και παράγοντες κινδύνου

Ένας από τους στόχους της παρούσας έρευνας ήταν να επισημανθούν τα κύρια προβλήματα, εμπόδια, αδυναμίες και παράγοντες κινδύνου που αντιμετωπίζουν τα προγράμματα τα οποία βασίζονται σε αυτή τη μεθοδολογία, προκειμένου να επισημανθούν ενέργειες και κατευθύνσεις τις οποίες να μπορούν να ακολουθήσουν επιτυχώς όλοι οι εμπλεκόμενοι παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της δημόσιας διοίκησης, εξωτερικών φορέων προώθησης (π.χ. ΜΚΟ), σχολείων, επιχειρήσεων και ενώσεων επιχειρήσεων, προκειμένου να βελτιωθεί η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων αυτών, να επεκταθεί η παρουσία τους στα εκπαιδευτικά συστήματα και να αυξηθεί η συμμετοχή των μαθητών.

Από την επισκόπηση των περισσότερων υφισταμένων προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στην Ευρώπη και την εκτίμηση των εμπειρογνομώνων στον τομέα αυτό, μπόρεσαν να επισημανθούν μερικά από τα κύρια εμπόδια για την περαιτέρω επέκταση αυτών των εννοιών, τα οποία παρατίθενται στη συνέχεια.

α) Το **πιστικό χρονοδιάγραμμα** με το οποίο λειτουργούν ορισμένα σχολεία (ανεπαρκής ευελιξία)

Σε ορισμένες περιπτώσεις, και σε διαφορετικό βαθμό, τα σχολεία δεν διαθέτουν την απαραίτητη ανεξαρτησία και αυτονομία (παιδαγωγική, διοικητική, οικονομική κλπ) για να προσφέρουν δραστηριότητες εκτός σχολικού προγράμματος ή/και να συνδεθούν με την τοπική κοινότητα και με ιδιωτικούς παράγοντες, για παράδειγμα επιχειρήσεις. Το σχολείο είναι περιορισμένο στο χώρο του και δεν του επιτρέπεται να αναπτύξει διαδραστικές σχέσεις με την οικονομία. Τα σχολεία πρέπει να αποκτήσουν τη δυνατότητα να δημιουργούν ένα

μαθησιακό περιβάλλον που να στηρίζει την απόκτηση εγκάρσιων προσόντων τα οποία δεν εντάσσονται σε ένα συγκεκριμένο μάθημα του σχολικού προγράμματος, όπως η επιχειρηματικότητα. Πρέπει να διαθέτουν τους κατάλληλους πόρους από άποψη χρόνου, οικονομικών και ευελιξίας προκειμένου να συντονίζουν δραστηριότητες με στόχο την ανάπτυξη των προσόντων των μαθητών. Πρέπει επίσης να ενθαρρύνονται να οργανώνουν μαθήματα εκτός του πλαισίου των τυπικών εκπαιδευτικών διατάξεων, διότι αυτό θα βελτιώσει την ικανότητά τους να αναλαμβάνουν νέες πρωτοβουλίες. Αν ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν θεωρείται επισήμως μέρος του αναλυτικού προγράμματος, τα σχολεία φοβούνται να το εφαρμόσουν. Επίσης, τα προγράμματα μίνι εταιρειών προσφέρουν στους μαθητές μεγάλο βαθμό ανεξαρτησίας. Συνεπώς, είναι πολύ δύσκολο να χρησιμοποιηθούν για την επίβλεψή τους συμβατικά εργαλεία διδασκαλίας, να βαθμολογούνται κατά το συμβατικό τρόπο κλπ. Η εισαγωγή αυτών των προγραμμάτων προϋποθέτει φιλελεύθερο τρόπο σκέψης και επιχειρηματική στάση εκ μέρους του σχολείου και των εκπαιδευτικών.

β) Χρηματοδότηση

Πολύ συχνά, τα προγράμματα αυτά προωθούνται από ΜΚΟ και άλλους οργανισμούς εκτός του εκπαιδευτικού συστήματος και εφαρμόζονται εκτός των πλαισίων του επίσημου σχολικού προγράμματος. Αυτό σημαίνει ότι απαιτούνται επιπλέον οικονομικοί πόροι. Για παράδειγμα, τα προγράμματα αυτά ενδέχεται να μην είναι σε θέση να καταβάλλουν αμοιβή στους εκπαιδευτικούς για τον επιπλέον χρόνο που αφιερώνουν στις μίνι εταιρείες ή για έξοδα ταξιδιού για τη συμμετοχή σε εθνικές ή διεθνείς εμπορικές εκθέσεις κλπ.

γ) Επιπλέον φόρτος εργασίας για μαθητές και εκπαιδευτικούς

Τα προγράμματα αυτά είναι πολύ απαιτητικά τόσο για τους μαθητές όσο και για τους εκπαιδευτικούς. Η λειτουργία μιας μίνι εταιρείας είναι μια χρονοβόρος διαδικασία. Συνεπώς, η επίτευξη ικανοποιητικού επιπέδου κινητοποίησης στις αρχές του προγράμματος παίζει καθοριστικό ρόλο για το αν οι μαθητές θα επιτύχουν και θα μάθουν κάτι μέσα από το πρόγραμμα. Εντούτοις, θα είναι ίσως δύσκολο για τους μαθητές να συνδυάσουν εργασία στην εταιρεία και επιτυχία σε άλλα μαθήματα που είναι μέρος του προγράμματος σπουδών. Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς, λόγω του υπερφορτωμένου σχολικού προγράμματος, πολλοί από αυτούς δεν διαθέτουν αρκετό χρόνο για να διδάξουν την επιχειρηματικότητα και την ίδρυση και λειτουργία μίνι εταιρειών. Η συμμετοχή σε εξωσχολικές δραστηριότητες προσφέρει πολλές ευκαιρίες και οφέλη στους μαθητές, αλλά δημιουργεί προβλήματα επίβλεψης και ασφάλισης για τις δραστηριότητες αυτές. Οι εκπαιδευτικοί είναι απαραίτητο να συμμετέχουν στις απογευματινές εκδηλώσεις για καθοδήγηση, αλλά και για λόγους ασφάλειας στο σχολείο.

δ) Απουσία εκτίμησης – και ανταμοιβής – για την **επιπλέον δέσμευση** των εκπαιδευτικών·

Όπως προαναφέρθηκε, η υλοποίηση προγραμμάτων μίνι εταιρειών συχνά απαιτεί εξαιρετική προσπάθεια εκ μέρους των εκπαιδευτικών, η οποία υπερβαίνει τις κανονικές ώρες διδασκαλίας. Οι εκπαιδευτικοί έχουν κανονικά μεγάλο φόρτο εργασίας και πολλά μαθήματα. Αν αυτή η επιπλέον δέσμευση δεν αναγνωρίζεται και δεν ανταμείβεται, αυτό μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα απουσία κινήτρων για να αναμειχθεί κανείς σε ανάλογες δραστηριότητες. Υπ' αυτή την έννοια, η ενσωμάτωση των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στο σχολικό πρόγραμμα μπορεί να έχει μεγάλη σημασία.

ε) Προγράμματα που απαιτούν **νέες μεθόδους διδασκαλίας** από τους εκπαιδευτικούς·

Η υλοποίηση των προγραμμάτων αυτών απαιτεί από τους εκπαιδευτικούς να αλλάξουν την παραδοσιακή εκπαιδευτική προσέγγιση. Παρόλο που, στην αρχή, ο εκπαιδευτικός θα

παράσχει βασικές γνώσεις και θα εξηγήσει βασικούς επιχειρηματικούς όρους στους μαθητές, ο ρόλος του στη συνέχεια θα είναι περισσότερο ρόλος διευκόλυνσης, συμβουλών και σιωπηλής παρατήρησης. Ο εκπαιδευτικός θα μεταβιβάσει την ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων στους μαθητές, δεδομένου ότι οι μαθητές αποκτούν τις επιχειρηματικές ιδιότητες και δεξιότητες αναλαμβάνοντας οι ίδιοι την ευθύνη για την εκπαίδευσή τους. Συνεπώς, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επιλέγονται προσεκτικά και να επιμορφώνονται. Η εισαγωγική επιμόρφωση πρέπει να εστιάζεται στον τρόπο λειτουργίας μιας μίνι εταιρείας, σε παιδαγωγικές μεθοδολογίες βασισμένες στην ομαδική εργασία και την εργασία με σχέδια και να περιλαμβάνει τη συνειδητοποίηση των στόχων και των δεξιοτήτων που θα πρέπει να αποκτήσουν οι μαθητές με την ανάληψη αυτών των δραστηριοτήτων.

στ) Ανεύρεση εξωτερικών **συμβούλων/εθελοντών**

Η ανάπτυξη δεσμών με τον κόσμο των επιχειρήσεων και η διαθεσιμότητα μεντόρων και συμβούλων από τις τοπικές επιχειρήσεις αποτελεί στοιχείο ζωτικής σημασίας για την επιτυχία των προγραμμάτων μίνι εταιρειών στα σχολεία. Ενώ ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ρόλος βοήθειας και διευκόλυνσης κατά τα διάφορα στάδια του προγράμματος, οι μαθητές χρειάζονται συμβούλους από πραγματικές εταιρείες που θα προσφέρουν μια προστιθέμενη αξία εμπειρίας και θα τους βοηθήσουν να μάθουν περισσότερα για τις επιχειρήσεις και την επιχειρηματικότητα. Συχνά, μπορεί να είναι πολύ δύσκολο να βρεθούν αρκετοί σύμβουλοι από επιχειρήσεις, δεδομένου ότι οι επιχειρηματίες και οι εργαζόμενοι στις επιχειρήσεις είναι προφανώς εξαιρετικά πολυάσχολοι. Σε απομονωμένες ιδίως περιοχές, τα σχολεία ενδέχεται να μην έχουν πρόσβαση σε τόση ποικιλία επιχειρηματικών μεντόρων όση θα επιθυμούσαν. Η επιτυχία των προγραμμάτων αυτών εξαρτάται κατά πολύ από την καλή θέληση και τη διαθεσιμότητα επιχειρηματιών και τοπικών επιχειρήσεων που να δέχονται να προσφέρουν εθελοντική εργασία.

ζ) Μη **αποδοχή** από άλλους εκπαιδευτικούς και διευθυντές σχολείων

Τα σχολεία όλων των βαθμίδων, με πρώτους τους διευθυντές τους, πρέπει να αναγνωρίσουν τη σημασία που έχει για τους νέους η ανάπτυξη επιχειρηματικής στάσης και δεξιοτήτων και την αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων μίνι εταιρειών για την επίτευξη αυτού του στόχου. Θα πρέπει να δεσμευτούν σε αυτή τη νέα προσέγγιση διδασκαλίας και να στηρίξουν τους εκπαιδευτικούς που την εφαρμόζουν. Πολλοί εκπαιδευτικοί δυσφορούν για το χρόνο που αφιερώνεται στη διδασκαλία της επιχειρηματικότητας και σε προγράμματα μίνι εταιρειών στα σχολεία. Μένουν ακόμα να γίνουν πολλά, προκειμένου όλα τα μέλη του προσωπικού να δεχθούν ότι οι μίνι εταιρείες αξίζουν τον κόπο από εκπαιδευτική άποψη. Οι δημόσιες αρχές θα πρέπει να διαδραματίσουν ενεργότερο ρόλο στην επίτευξη αυτού του στόχου.

η) Νομικοί και διοικητικοί **φραγμοί**

Σε ορισμένες χώρες, τα προγράμματα μίνι εταιρειών αντιμετωπίζουν πρακτικές δυσκολίες συνδεδεμένες με προβλήματα νομικής ή διοικητικής φύσεως. Στην πραγματικότητα, το νομικό καθεστώς των μαθητικών εταιρειών δεν είναι σαφές, ενώ δεν προβλέπονται και ειδικές ρυθμίσεις όσον αφορά τις διοικητικές διαδικασίες, την καταβολή φόρων και ΦΠΑ, την ασφάλιση και την ευθύνη κλπ. Οι μίνι εταιρείες θα πρέπει να θεωρούνται πραγματικό παιδαγωγικό εργαλείο και να μην υπόκεινται στις ίδιες διοικητικές και φορολογικές επιβαρύνσεις των πραγματικών εταιρειών, διότι αυτό προκαλεί σοβαρά εμπόδια στη χρησιμοποίησή τους από τα σχολεία. Σε ορισμένες χώρες, τα προγράμματα αυτά δεν μπορούν να αναγνωριστούν επισήμως, διότι η νομοθεσία περί φορολογίας εταιρειών δεν επιτρέπει να

γίνει εξαίρεση για εκπαιδευτικά προγράμματα (το ζήτημα αυτό αναπτύσσεται περαιτέρω στην § 6).

θ) Απουσία στήριξης ή έγκρισης από τις **δημόσιες αρχές**.

Ένα από τα κύρια εμπόδια που επεσήμαναν οι εθνικοί εμπειρογνώμονες είναι η ανεπαρκής στήριξη από τις δημόσιες αρχές (ιδίως το Υπουργείο Παιδείας) για την προώθηση προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στα σχολεία. Λαμβανομένου υπόψη ότι τα σχολεία και οι εκπαιδευτικοί διαθέτουν κάποιο βαθμό αυτονομίας για να αποφασίζουν ποια μαθήματα θα προσφέρονται στους μαθητές, ενώ η επιχειρηματικότητα δεν έχει γίνει ακόμα ευρέως αποδεκτή από το σχολείο και την εκπαιδευτική κοινότητα ως μαθησιακό αντικείμενο, είναι απαραίτητο να προωθηθούν τα προγράμματα και να πεισθούν οι εκπαιδευτικοί. Από την άποψη αυτή, ενεργό ρόλο πρέπει να διαδραματίσουν τα υπουργεία παιδείας. Ένα σημαντικό βήμα θα ήταν να βρεθεί μια θέση στο σχολικό πρόγραμμα για τα προγράμματα αυτά – ως επιλογή στο πλαίσιο του ευρύτερου στόχου της προώθησης της επιχειρηματικής κουλτούρας. Αν τα σχολεία μπορούν να διδάξουν το πρόγραμμα στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος, τα κίνητρα για τους εκπαιδευτικούς θα αυξηθούν. Επίσης, το πρόγραμμα σπουδών θα μπορεί να διαμορφωθεί έτσι ώστε ο φόρτος εργασίας των μαθητών να μην είναι τόσο μεγάλος, εφόσον το πρόγραμμα θα εντάσσεται στο πρόγραμμα σπουδών. Τέλος, οι δημόσιες αρχές ευθύνονται επίσης για το ασυνεπές νομικό ή διοικητικό πλαίσιο που αποθαρρύνει πολλές φορές την εφαρμογή ανάλογων δραστηριοτήτων στα σχολεία (τα ζητήματα αυτά αναπτύσσονται περαιτέρω στην § 6).

4.3. Ποσοτικά δεδομένα για την εφαρμογή των προγραμμάτων

Στο παρόν Κεφάλαιο και στον Πίνακα που ακολουθεί παρέχονται **εκτιμήσεις** για το ποσοστό **διείσδυσης των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση**, από την άποψη της ανάμειξης των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και τη συμμετοχή των μαθητών. Οι εκτιμήσεις αυτές βασίζονται σε ποσοτικά δεδομένα που συγκεντρώθηκαν με ευθύνη των διορισμένων εθνικών εμπειρογνομώνων. Σε ορισμένες χώρες, δεν υπήρχαν τέτοιου είδους πληροφορίες για όλα τα υπάρχοντα προγράμματα. Εντούτοις, ακόμα και σε αυτές τις περιπτώσεις, οι περισσότερες από τις υπάρχουσες δραστηριότητες, και οι κυριότερες από ποσοτική άποψη, περιελήφθησαν στην έρευνα. Δεδομένου ότι οι αριθμοί στους οποίους βασίζονται οι εν λόγω εκτιμήσεις δεν αντιπροσωπεύουν όλα τα υφιστάμενα στην Ευρώπη προγράμματα, το ποσοστό διείσδυσης των προγραμμάτων, και ιδίως η συμμετοχή των μαθητών, έχει πιθανότατα υποεκτιμηθεί. Συνεπώς, οι ενδεικτικοί αριθμοί που δίδονται πρέπει να θεωρηθεί ότι πλησιάζουν την πραγματικότητα τόσο όσο επιτρέπουν οι διαθέσιμες πληροφορίες.

Οι μαθητές που λαμβάνουν μέρος σε προγράμματα μίνι εταιρειών συνεχίζουν να αποτελούν μειοψηφία. Κατά το σχολικό έτος 2003/04, στις περισσότερες χώρες, το ποσοστό των μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν σε ανάλογες δραστηριότητες ήταν μικρότερο του 1% του συνόλου. Οι χώρες με την εκτιμώμενη μεγαλύτερη συμμετοχή μαθητών (άνω του 2 %) ήταν η **Ιρλανδία**, η **Λιθουανία**, η **Αυστρία**, το **ΗΒ** και η **Νορβηγία**.

Εκτιμάται ότι, κάθε χρόνο, **τουλάχιστον 200 000 μαθητές** δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (αλλά ο πραγματικός αριθμός είναι πιθανόν μεγαλύτερος) λαμβάνουν μέρος στα προγράμματα αυτά στην ΕΕ των 25 και στη Νορβηγία. Ο αριθμός αυτός προκύπτει από επιλεγμένο δείγμα των ευρύτερα διαδεδομένων σε κάθε χώρα προγραμμάτων μεταξύ εκείνων που απαριθμούνται στο *Παράρτημα*.

Εντούτοις, δεδομένου ότι τα προγράμματα αυτά δεν πρέπει να επιβάλλονται στους μαθητές, αλλά μάλλον να προωθούνται και να διατίθενται σε όλους τους δυνητικά ενδιαφερόμενους, αυτό που είναι μάλλον σημαντικότερο σε μακροπρόθεσμη προοπτική είναι ο αριθμός των σχολείων που αποφασίζουν να προσφέρουν τη σχετική επιλογή στους μαθητές τους.

Οι χώρες στις οποίες τα προγράμματα αυτά φαίνεται να είναι ευρύτερα διαδεδομένα στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (εκτιμάται ότι συμμετέχει ποσοστό μεταξύ 40 και 50% όλων των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) είναι η **Ιρλανδία**, όπου υπάρχει μεγάλη ποικιλία δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών, οι περισσότερες από τις οποίες εντάσσονται σε προγράμματα που αποτελούν μέρος του επίσημου προγράμματος σπουδών και το **ΗΒ**, όπου ιδίως το *Young Enterprise* διαθέτει μακρά και παγιωμένη παράδοση. Ακολουθούν χώρες όπου εκτιμάται ότι το 30% περίπου των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προσφέρουν προγράμματα μίνι εταιρειών (**Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Νορβηγία**). Σε όλες τις υπόλοιπες χώρες, το ποσοστό συμμετοχής των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εκτιμάται μεταξύ 3% και 15%. Εντούτοις, ακόμα και τα χαμηλότερα ποσοστά συμμετοχής σχολείων αυξάνονται μεταξύ 10 και 20 % αν ληφθεί υπόψη αποκλειστικά η **ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση**.

Σε όλες τις χώρες (με εξαίρεση τη **Νορβηγία**) η ευρεία πλειοψηφία των μαθητών συμμετέχει στις δραστηριότητες αυτές στο στάδιο της **ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσής τους**. Ορισμένες χώρες δεν προσφέρουν καν προγράμματα μίνι εταιρειών στο στάδιο της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Όσον αφορά τη χρησιμοποίηση των προγραμμάτων περισσότερο στην **ενιαία ή γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση** και όχι στην **ειδικευμένη δευτεροβάθμια εκπαίδευση** (επαγγελματική, τεχνική ή εμπορική), η εικόνα είναι μάλλον ασαφής διότι σε ορισμένες χώρες, όπως η **Γερμανία** και η **Σουηδία**, η συμμετοχή είναι σημαντικά μεγαλύτερη στην ενιαία δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ σε άλλες, όπως η **Αυστρία** και η **Τσεχική Δημοκρατία**, συμβαίνει το αντίθετο.

Από τις περιορισμένες διαθέσιμες πληροφορίες όσον αφορά τη συμμετοχή ανά φύλο προκύπτει ικανοποιητική ισορροπία μεταξύ κοριτσιών και αγοριών. Σε ορισμένες περιπτώσεις μάλιστα, τα κορίτσια υπερτερούν (π.χ. *Προγράμματα Εταιρειών Junior Achievement* στην **Εσθονία** και τη **Λεττονία**, όπου η συμμετοχή των κοριτσιών καλύπτει περισσότερο από το 60% του συνόλου).

Αυτή τη στιγμή, δεν υλοποιούνται προγράμματα βασισμένα στη μεθοδολογία της λειτουργίας μίνι εταιρείας από μαθητές στην **Ελλάδα** και την **Τουρκία**. Εντούτοις, από το σχολικό έτος 2005/06 θα εγκαινιαστεί στην **Ελλάδα** μια σημαντική πρωτοβουλία (βλέπε *Κεφάλαιο 6.1*). Επίσης, στην **Τουρκία**, υλοποιούνται προπαρασκευαστικές μελέτες προκειμένου να περιληφθούν οι μαθητικές εταιρείες στα προγράμματα σπουδών της επαγγελματικής εκπαίδευσης χρησιμοποιώντας τα αποτελέσματα της παρούσας Έκθεσης.

Δεν υπήρχαν διαθέσιμα ποσοτικά δεδομένα για την **Ισπανία, την Ιταλία, τις Κάτω Χώρες, τη Ρουμανία** και τη **Σλοβακία**.

ΠΙΝΑΚΑΣ: ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΗ ΔΙΕΞΔΥΣΗ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΜΑΘΗΤΙΚΩΝ ΕΤΑΙΡΕΙΩΝ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

	Βέλγιο ⁸	Βέλγιο ⁹	Τσεχική Δημοκρατία	Δανία	Γερμανία	Εσθονία	Γαλλία	Ιρλανδία	Λεττονία	Λιθουανία	Λουξεμβούργο	Ουγγαρία	Αυστρία	Πολωνία	Φινλανδία	Σουηδία	ΗΒ	Νορβηγία
Εκτιμώμενο % σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν το 2003/04 (κατώτερη + ανώτερη, όλοι οι τύποι σχολείων)	20-25 %	25-30 %	3-5 %	3-5 %	5-10 %	5-10 %	3-5 %	40-50 %	5-10 %	5-10 %	25-30 %	15-20 %	10-15 %	5-10 %	3-5%	10-15 %	40-50 %	30-40 % ¹⁰
Αριθμός μαθητών που συμμετείχαν σε επιλεγμένο δείγμα προγραμμάτων το 2003/04 ¹¹ .	1.500	4.989	6.375	1.271	10.532	504	4.432	13.656	685	2.450	168	5.470	16.300	19.913	1.199	10.050	45.982	45.592

⁸ Στοιχεία για τη Γαλλική Κοινότητα.

⁹ Στοιχεία για τη Φλαμανδική Κοινότητα.

¹⁰ Το ποσοστό υπολογίζεται επί του συνολικού αριθμού σχολείων πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δεδομένου ότι υπάρχουν μίνι εταιρείες και στα σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ στο νορβηγικό σύστημα, η πρωτοβάθμια και η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση συχνά συνδυάζονται. Το ποσοστό αυτό θα ήταν πιθανόν υψηλότερο αν ελαμβάνοντο υπόψη μόνον τα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

¹¹ Στοιχεία από επιλεγμένο δείγμα μερικών από τα ευρύτερα διαδεδομένα σε κάθε χώρα προγράμματα μεταξύ εκείνων που απαριθμούνται στο Παράρτημα.

4.4. Αξιολόγηση και αντίκτυπος

Στόχος του Κεφαλαίου αυτού είναι να παράσχει μια επισκόπηση των εργαλείων που χρησιμοποιούνται σήμερα για την **αξιολόγηση** της ποιότητας και της αποτελεσματικότητας αυτών των προγραμμάτων, καθώς και της υπάρχουσας έρευνας για τη μέτρηση του τελικού **αντικτύπου** τους.

- Αξιολόγηση των προγραμμάτων

Στόχος κάθε αξιολόγησης προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών θα είναι η μέτρηση ή η εκτίμηση:

- α. των ικανοτήτων που αποκτούν οι μαθητές·
- β. των στάσεων που αναπτύσσουν και των προθέσεων που έχουν απέναντι στην επιχειρηματικότητα·
- γ. της εντύπωσης που αποκομίζουν για το πρόγραμμα οι μαθητές.

Τακτική αξιολόγηση δεν διενεργείται για όλα τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών, παρόλο που στις περισσότερες περιπτώσεις, συγκεντρώνονται πληροφορίες από εκπαιδευτικούς και μαθητές κατά τη διάρκεια του προγράμματος ή/και στο τέλος του. Αυτή μπορεί να θεωρηθεί η απλούστερη και ευρύτερα χρησιμοποιούμενη μεθοδολογία αξιολόγησης και αναπτύσσεται μέσω εργαλείων, όπως:

- **Αυτοαξιολόγηση** από τους μαθητές μέσω ερωτηματολογίων·
- Εκπόνηση από τους μαθητές κατά τη διάρκεια του σχεδίου εγγράφων και **εκθέσεων** τα οποία αξιολογούνται από εκπαιδευτικούς, επιχειρηματικούς συμβούλους ή από το προσωπικό του οργανισμού που προωθεί το πρόγραμμα·
- Επισκοπήσεις των **επιδόσεων** των μαθητών και της μίνι εταιρείας συνολικά από εκπαιδευτικούς ή επιχειρηματικούς συμβούλους·
- Ερωτηματολόγια που συμπληρώνονται από τους **εκπαιδευτικούς**.

Ορισμένα προγράμματα συνδυάζουν δύο εργαλεία αξιολόγησης: μια γενική έρευνα βασιζόμενη σε ερωτηματολόγιο το οποίο συντάσσεται από τους μαθητές και γραπτή έκθεση στην οποία ζητείται από τους μαθητές να αξιολογήσουν τη συγκεκριμένη εμπειρία τους, προκειμένου να γίνει περισσότερο ποιοτική αξιολόγηση.

Επίσης, δεδομένου ότι στα προγράμματα αυτά ο εκπαιδευτικός διαδραματίζει ρόλο διευκόλυνσης παρακολουθώντας τα διάφορα στάδια δραστηριότητας της μίνι εταιρείας, στηρίζοντας τους μαθητές και προσφέροντας βοήθεια και συμβουλές καθόλη τη διάρκεια της διαδικασίας, μπορεί να γίνει απευθείας άμεση αξιολόγηση από τον **εκπαιδευτή/διδάσκοντα** επί τη βάση διαρκούς παρατήρησης: πώς εκτελούν οι μαθητές τα καθήκοντα που τους ανατίθενται, πόση πρωτοβουλία επιδεικνύουν, πώς επιλύουν τα πρακτικά προβλήματα κλπ.

Είναι προτιμότερο η **έρευνα** για τους συμμετέχοντες μαθητές να διενεργείται τόσο στην αρχή όσο και στο τέλος της δραστηριότητας προκειμένου να μπορούν να μετρηθούν οι αλλαγές της στάσης τους και οι νέες δεξιότητες που αποκτούν (τόσο γενικές όσο και επιχειρηματικές). Μερικά προγράμματα πραγματοποιούν τακτικά τηλεφωνικές συνεντεύξεις με δείγμα μαθητών στο τέλος του σχολικού έτους.

Ένα χρήσιμο μέτρο που προτάθηκε για τη μεγιστοποίηση των αποτελεσμάτων της αξιολόγησης είναι η σύγκριση των ερευνών για την επισήμανση της προόδου όσον αφορά την απόκτηση προσόντων και επιχειρηματικού πνεύματος με πληροφορίες από δείγμα μαθητών που **δεν** συμμετείχαν σε προγράμματα μίνι εταιρειών, προκειμένου να

υπογραμμιστεί η προστιθέμενη αξία που έχει για τους μαθητές η συμμετοχή στη δραστηριότητα.

Τα προγράμματα που λειτουργούν στο πλαίσιο της δομής του **εθνικού προγράμματος σπουδών** έχουν περισσότερες πιθανότητες να αξιολογούνται τακτικά, για παράδειγμα μέσω εξετάσεων (όπως στην **Αυστρία**, όπου τα προγράμματα αποτελούν μέρος των κρατικών απολυτήριων εξετάσεων) ή μέσω αξιολόγησης της ποιότητας της διδασκαλίας και της εκμάθησης στα σχολεία από δημόσιους επιθεωρητές (όπως συμβαίνει, για παράδειγμα, στην **Ιρλανδία**).

Αξιολόγηση διενεργείται κανονικά από τους οργανισμούς προώθησης στο πλαίσιο εθνικών διαγωνισμών για την καλύτερη μίνι εταιρεία. Γενικότερα, οι οργανισμοί προώθησης διενεργούν κάποιου είδους αξιολόγηση των διαδικασιών στο πλαίσιο της ανάλυσης ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων.

Εργαλεία αξιολόγησης που χρησιμοποιούνται σπανιότερα είναι τα εξής:

- **Εξετάσεις** στο τέλος του προγράμματος·
- Αξιολόγηση από **ανεξάρτητο** φορέα ή επιτροπή·
- **Συναντήσεις ομάδων εστίασης** στο τέλος του προγράμματος.

Όσον αφορά τις **εξετάσεις** στο τέλος του προγράμματος, μπορούν να διενεργούνται αποτελεσματικότερα μέσω πρακτικών ασκήσεων, δηλ. με τη συμμετοχή των μαθητών σε μια επιχειρηματική ημέρα ή μελέτη περίπτωσης στο τέλος του προγράμματος, όπου μπορούν να εφαρμόσουν συγκεκριμένα τις αποκτηθείσες δεξιότητες και έννοιες, ενώ αξιολογείται η συμπεριφορά τους. Για παράδειγμα, οι μαθητές θα εργαστούν σε μια εικονική επιχείρηση για μια ολόκληρη ημέρα και θα ασχοληθούν με εκτεταμένες περιπτώσεις επιχειρήσεων και επιχειρηματικές προκλήσεις εκτελώντας διάφορα καθήκοντα και συναλλαγές προκειμένου να αποδείξουν τα προσόντα που απέκτησαν και τις γνώσεις τους για τη λειτουργία μιας εταιρείας.

Οι **Διεθνείς Εξετάσεις Young Enterprise** διοργανώνονται από το τμήμα Διεθνών Εξετάσεων του **Πανεπιστημίου του Καίμπριτζ** για να μετρηθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες που αποκτώνται με τη συμμετοχή στο πρόγραμμα εταιρειών *Junior Achievement–Young Enterprise*. Οι εξετάσεις βασίζονται σε μελέτη περίπτωσης μιας ολοσχερώς εικονικής μίνι εταιρείας η οποία αποστέλλεται προηγουμένως στους συμμετέχοντες. Στη συνέχεια, οι μαθητές μπορούν να έλθουν σε επαφή με συμμαθητές τους και επιχειρηματικούς συμβούλους για να συζητήσουν την εμπειρία της δικής τους επιχείρησης σε σύγκριση με τη μελέτη περίπτωσης. Στόχος των εξετάσεων είναι να αξιολογηθεί τι κέρδισε πράγματι ο μαθητής από την εμπειρία της μαθητικής εταιρείας και βασίζονται στις δεξιότητες που είναι σε θέση να αναπτύξει κάθε συμμετέχων. Πρόκειται για προαιρετικό τυπικό προσόν ανοικτό σε συμμετέχοντες από το δίκτυο *JA-YE Europe* σε όλες τις χώρες, το οποίο παρέχει καθολική αναγνώριση των επιτευγμάτων μέσω πιστοποίησης διεθνώς συμφωνηθέντος επιπέδου.

Ένα άλλο χρήσιμο εργαλείο αξιολόγησης είναι η δημιουργία **ομάδας εστίασης** στην οποία εκπαιδευτικοί και μαθητές μπορούν να συζητήσουν και να αναλύσουν λεπτομερώς τα ισχυρά και τα αδύνατα σημεία του προγράμματος, τις δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι μαθητές και τις δεξιότητες που απέκτησαν. Οι συναντήσεις της ομάδας εστίασης μπορούν να πραγματοποιούνται τόσο πριν από τη συμμετοχή στο πρόγραμμα όσο και στο τέλος του (η προσέγγιση αυτή χρησιμοποιείται, για παράδειγμα, στην **Ιρλανδία** για το *Πρόγραμμα Μίνι εταιρειών Transition Year “Get up and Go”* και για το *Junior Achievement Company Programme*).

Μια μεθοδολογία που υπογραμμίστηκε – παρόλο που δεν χρησιμοποιείται συχνά – είναι η διενέργεια ανεξάρτητης αξιολόγησης του προγράμματος από εξωτερικό οργανισμό.

Το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Επιχειρήσεων πρακτικής εξάσκησης χορηγεί το **πιστοποιητικό ποιότητας EUROOPEN**, το οποίο θέτει κοινούς κανόνες για την αξιολόγηση των εικονικών επιχειρήσεων. Η παγίωση ποιοτικών κριτηρίων σε ευρωπαϊκό επίπεδο στηρίχθηκε από την Επιτροπή μέσω του προγράμματος “Leonardo da Vinci”¹².

Η **αποτελεσματική αξιολόγηση** των προγραμμάτων μίνι εταιρειών στο σχολείο θα επιτρέψει την επιβράβευση των επιτυχιών, την επισήμανση τομέων που δημιουργούν δυσκολίες και την εκπόνηση σχεδίων για την εξάλειψη των γνωστών αδυναμιών. Κατά τη διαδικασία αξιολόγησης, η διεύθυνση του σχολείου θα πρέπει να προσπαθεί να λάβει υπόψη τις απόψεις και τις γνώμες όλων όσων συμμετείχαν στο πρόγραμμα μίνι εταιρείας, συμπεριλαμβανομένων των μαθητών, των συντονιστών μίνι εταιρειών, των εκπαιδευτικών, των εθελοντών από επιχειρήσεις και την τοπική κοινότητα, των γονέων και των οργανισμών προώθησης.

- Αντίκτυπος των προγραμμάτων

Οι κύριοι δείκτες που προτείνονται για την ανάλυση του αντικτύπου είναι οι εξής:

- α) Η **στάση** που αναπτύσσουν οι μαθητές απέναντι στην επιχειρηματικότητα·
- β) Ο αριθμός των μαθητών που **ιδρύουν εταιρείες** μετά τις σπουδές τους.

Όσον αφορά τον δεύτερο δείκτη, η έρευνα μπόρεσε να υπογραμμίσει γενικότερα πώς και σε ποια έκταση τα προγράμματα αυτά **ωφέλησαν τους μαθητές στη συνέχεια**. Εκτός από τον αριθμό μαθητών που ίδρυσαν εταιρεία, μπόρεσαν να δοθούν πληροφορίες για τη μετέπειτα σταδιοδρομία των αποφοίτων, δηλ. τι είδους επαγγέλματα ασκούν και ποιο είναι το ποσοστό απασχόλησής τους. Είναι ουσιώδες να συγκριθούν τα στοιχεία αυτά με τα στοιχεία για τους υπόλοιπους μαθητές που δεν συμμετείχαν σε τέτοια προγράμματα.

Αυτή τη στιγμή, **δεν υπάρχει επαρκής έρευνα** στην Ευρώπη όσον αφορά τον αντίκτυπο των προγραμμάτων μίνι εταιρειών για τους μαθητές. Μέχρι σήμερα, έχουν αναπτυχθεί ελάχιστες έρευνες σε εθνικό επίπεδο και για συγκεκριμένα προγράμματα.

Εντούτοις, τα περιορισμένα διαθέσιμα στοιχεία **δεν συνηγορούν** υπέρ της αποτελεσματικότητας των προγραμμάτων αυτών για την προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος των νέων κατά αυτό τρόπο.

Το 2002, το πρόγραμμα **Young Enterprise Sweden** πραγματοποίησε έρευνα με θέμα τους μαθητές που είχαν συμμετάσχει στο πρόγραμμα μίνι εταιρειών Young Enterprise από το 1980¹³. Το συμπέρασμα ήταν ότι το **7 % των μαθητών που πήραν μέρος στην έρευνα συνέχιζαν να διευθύνουν εταιρεία**, ενώ το **13 % είχαν σε κάποια φάση ιδρύσει δική τους εταιρεία**. Το ποσοστό έτεινε να αυξάνεται παράλληλα με την ηλικία. **Στην ηλικιακή ομάδα από 29 ετών και άνω έφθανε το 19 %**. Στο χρονικό διάστημα που κάλυψε η έρευνα, οι μαθητές που είχαν συμμετάσχει σε προγράμματα Young Enterprise είχαν απασχολήσει 16.000 άτομα σε δικές τους εταιρείες.

Οι περισσότεροι από τους μαθητές (87 %) πίστευαν ότι με τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα, αύξησαν τις γνώσεις τους όσον αφορά τον τρόπο λειτουργίας μιας επιχείρησης

¹² Περισσότερες πληροφορίες για την “Ανάλυση και ανάπτυξη ελάχιστων κριτηρίων ποιότητας” δίδονται στην ιστοσελίδα της EUROOPEN στη διεύθυνση: www.europen.info/leonardo.

¹³ *Ung Företagsamhet*, “Και μετά ;”. 2002, CMA - Centre Market Analysis AB.

και την ικανότητά τους να επιλύουν προβλήματα. Ανέφεραν επίσης ότι αύξησαν την προσωπική τους αυτοπεποίθηση και την ικανότητά τους να συνεργάζονται με τρίτους.

Σε παρόμοια αποτελέσματα κατέληξε και μεταγενέστερη έρευνα που πραγματοποιήθηκε από το πρόγραμμα **Young Enterprise Norway**¹⁴. Το 9,7% των συμμετεχόντων που είχαν λάβει μέρος στο πρόγραμμα ίδρυσαν δική τους εταιρεία μετά την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, ενώ το **20,5% των συμμετεχόντων ηλικίας μεταξύ 25 και 34 είχαν ιδρύσει δική τους εταιρεία**. Το αντίστοιχο ποσοστό σε εθνικό επίπεδο στη Νορβηγία για την ηλικιακή ομάδα από 25 μέχρι 34 ετών υπολογίστηκε στο 4,5%¹⁵.

Από τη νορβηγική έρευνα προέκυψε ότι το 30% εκείνων που ιδρύουν δική τους εταιρεία μετά την ολοκλήρωση της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι γυναίκες και ότι το 50% των επικεφαλής επιχειρήσεων είναι επίσης γυναίκες. Στη Νορβηγία, οι γυναίκες αποτελούν το 19% του συνόλου των ιδιοκτητών, το 11,3% των προέδρων διοικητικών συμβουλίων και το 16,5% των διευθυντών εταιρειών. Αποδεικνύεται συνεπώς ότι τα προγράμματα μίνι εταιρειών ενδέχεται να επηρεάζουν και την αύξηση του ποσοστού γυναικών στις ανώτερες διευθυντικές θέσεις. Φαίνεται ότι η χρησιμοποίηση των προγραμμάτων αυτών επηρεάζει θετικά την ισότητα ευκαιριών μεταξύ των φύλων όσον αφορά την πλήρωση των ηγετικών θέσεων σε εταιρείες.

Ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων αυτών επιβεβαιώνεται από μια πιο πρόσφατη έρευνα (δημοσιεύτηκε το 2005), η οποία υπολόγισε το ποσοστό αποφοίτων της ηλικιακής ομάδας 29 ετών και άνω που ιδρύουν δική τους επιχείρηση σε 26,6%¹⁶. Συνολικά, 16,6% των συμμετεχόντων που είχαν λάβει μέρος στο πρόγραμμα μίνι εταιρειών είχαν ιδρύσει μία ή περισσότερες επιχειρήσεις (έναντι ποσοστού 9,7% της προηγούμενης έρευνας).

Στο **Βέλγιο**, τα αποτελέσματα έρευνας στη Φλαμανδική Κοινότητα¹⁷ με θέμα τους μαθητές που είχαν συμμετάσχει σε μίνι εταιρεία τα τρία τελευταία χρόνια αποκάλυψαν ότι 9 στους 10 νέους αντιμετωπίζουν πολύ θετικά τον κόσμο των επιχειρήσεων, ενώ 1 στους 5 δήλωσε ότι θα επιθυμούσε να δημιουργήσει δική του επιχείρηση τα επόμενα πέντε χρόνια.

Στη **Γερμανία**, από τα αποτελέσματα εσωτερικής αξιολόγησης μεταξύ των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα JUNIOR το σχολικό έτος 2003/04 προκύπτει ότι περισσότεροι από το 80 % πιστεύουν πως κατανοούν πλέον καλύτερα τα οικονομικά και επιχειρηματικά ζητήματα, ενώ 1 στους 3 μπορεί να φανταστεί τον εαυτό του να ιδρύει δική του επιχείρηση.

Η Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων JUNIOR (JADE) πραγματοποίησε πιλοτική έρευνα¹⁸ με θέμα την εξέλιξη του επιχειρηματικού πνεύματος και της αυτοπεποίθησης στους σπουδαστές ανώτερης εκπαίδευσης που συμμετέχουν σε Επιχειρήσεις Junior. Από τα συμπεράσματα της έρευνας προκύπτει ότι το 80% των ερωτηθέντων απέδειξαν ότι πιστεύουν στον εαυτό τους, το 98% ότι δεν φοβούνται τις αλλαγές και το 79% ότι αναπτύσσουν δημιουργικότητα. Από την άποψη αυτή, οι συμμετέχοντες φαίνεται να έχουν εμπεδώσει τα επιχειρηματικά προσόντα που απαιτεί η εικόνα των διευθυντικών στελεχών επιχειρήσεων.

¹⁴ “Και μετά;”. 2003, M. Luktvaslimo.

¹⁵ Kolvereid και Alsos, αριθμητικά στοιχεία από το 1997.

¹⁶ M. Haugum, Ungdomsbedrifter og entreprenørskap 2005. Nord-Trøndelagsforskning, Steinkjer.

¹⁷ VLAJO, 2001.

¹⁸ Καθηγητής Renaud Redien-Collot, Advancia Paris και Mojca Jesenovec, Επικεφαλής Υπεύθυνος Σχεδίου, JADE www.jadenet.org

Το πρόγραμμα *Junior Achievement –Young Enterprise Europe* πραγματοποίησε έρευνα με θέμα “Επιχείρηση 2010 – η Επόμενη Γενιά”¹⁹. Η έρευνα έθεσε ερωτήσεις σε 10 000 μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κάποιοι από τους οποίους συμμετείχαν σε προγράμματα *JA-YE* και κάποιοι άλλοι όχι, όσον αφορά τη στάση τους απέναντι στην επιχειρηματικότητα. Η έρευνα συνέκρινε τα αποτελέσματα σε 26 χώρες και προβλέπεται να επαναλαμβάνεται κάθε τρία χρόνια. Από τα αρχικά αποτελέσματα προκύπτει ότι το 77% των μαθητών που συμμετείχαν σε προγράμματα επιχειρηματικότητας θεωρούν την αυτοαπασχόληση μελλοντική δυνατότητα σταδιοδρομίας και ότι οι νέοι που δεν εκπαιδεύτηκαν σε θέματα επιχειρηματικότητας διστάζουν πολύ περισσότερο να εξετάσουν το ενδεχόμενο της αυτοαπασχόλησης από όσους είχαν συμμετάσχει σε προγράμματα *JA-YE*.

¹⁹ Τα τελικά αποτελέσματα δημοσιεύονται από τον Οκτώβριο 2005 στη διεύθυνση: www.ja-ye.org

5. Ιστορίες επιτυχίας από σπουδαστές

➤ *Miera – Βάση για μπανάνες (Βέλγιο)*

Στο Βέλγιο, στο Ινστιτούτο Vti Mariendaal του Diest, μια ομάδα έξι σπουδαστών, όλοι τους πρωταθλητές στην κοπάνα, δημιούργησαν υπό την επίβλεψη του καθηγητή τους τη μίνι εταιρεία 'Miera'. Η ομάδα δούλεψε με πολύ κέφι και επένδυσε ακόμα και ελεύθερο χρόνο στην επιχείρηση και την παραγωγή του προϊόντος τους, μιας βάσης για μπανάνες.

Πριν αρχίσουν την επιχείρηση, δεν είχαν καθόλου αυτοσεβασμό και εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και θεωρούσαν ότι είναι περιθωριακά άτομα. Χάρη στην εμπειρία που απέκτησαν από τη νέα επιχείρηση, άρχισαν να ανακαλύπτουν τις δεξιότητες και τα ταλέντα τους και ανέκτησαν εμπιστοσύνη στον εαυτό τους και αυτοσεβασμό. Επίσης, η σχέση τους με τον καθηγητή τους άλλαξε θετικά και ο καθηγητής μεταβλήθηκε σε σύμβουλο. Δύο από τα μέλη της ομάδας ίδρυσαν δική τους πολύ επιτυχή επιχείρηση (στέγες D'Hondt).

➤ *ALCA Bohne GesmbH – Καφές και Τσάι (Αυστρία)*

Στην Austria, η "ALCA Bohne GesmbH" είναι μια επιχείρηση πρακτικής εξάσκησης που εμπορεύεται καφέ και τσάι. Ιδρύθηκε το 1993 σε ένα Κολέγιο Διοίκησης Επιχειρήσεων της περιφέρειας του Σάλτσμπουργκ (Neumarkt am Wallersee). Οι σπουδαστές έχουν ηλικία 17-18 ετών και ασχολούνται με την επιχείρηση πρακτικής εξάσκησης στο τέταρτο έτος της 5ετούς επαγγελματικής εκπαίδευσης στον τομέα της διοίκησης επιχειρήσεων.

Τα προηγούμενα έτη φοίτησης, οι σπουδαστές εκπαιδεύονται σε διάφορα συναφή θέματα έτσι ώστε να είναι σε θέση να ανταποκριθούν στις προκλήσεις της εργασίας στην επιχείρηση πρακτικής εξάσκησης. Η ALCA Bohne έχει άριστες επιδόσεις. Είναι αξιόπιστος εταίρος στην εθνική αγορά εταιρειών πρακτικής εξάσκησης με 950 περίπου ανταγωνιστές, πράγμα που αποτελεί τυπική περίπτωση ανταγωνισμού μεταξύ εταιρειών πρακτικής εξάσκησης στην Αυστρία. Αυτή η εταιρεία πρακτικής εξάσκησης – σπουδαστές και εκπαιδευτικός – προσφέρει ποιοτικό εκπαιδευτικό έργο μεγάλης διάρκειας. Παρόλο που το προσωπικό της εταιρείας (σπουδαστές) αλλάζει κάθε σχολικό έτος, η εταιρεία διατηρεί τα υψηλά της πρότυπα αποδεικνύοντας ότι προγράμματα όπως οι σπουδαστικές εταιρείες έχουν αντίκτυπο στην ίδια την ποιότητα της εκπαίδευσης. Η ALCA Bohne συνεργάζεται με δύο πραγματικές επιχειρήσεις που στηρίζουν τη σπουδαστική εταιρεία όλα αυτά τα χρόνια και επωφελούνται από τα προσόντα των σπουδαστών.

➤ *S4S - "Spielmaschine" (Γερμανία)*

Στη Γερμανία, η εταιρεία JUNIOR S4S - Students for Students (Οι σπουδαστές για τους σπουδαστές) – ιδρύθηκε τον Οκτώβριο 2002. Το προϊόν της εταιρείας ήταν η "Spielmaschine" (μηχανή παιχνιδιών) μια συλλογή 166 ομαδικών παιχνιδιών για συναντήσεις ομάδων, σεμινάρια και πάρτι γενεθλίων. Κάθε παιχνίδι εντάσσεται σε μια κατηγορία, βαθμολογείται σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια και συνοδεύεται από πολύπλευρες πληροφορίες. Το προϊόν αναπτύχθηκε από τους ίδιους τους σπουδαστές και ολοκληρώθηκε τον Φεβρουάριο 2003. Η εταιρεία κατάφερε να πωλήσει περισσότερα από 580 αντίτυπα του προϊόντος, είχε κύκλο εργασιών σχεδόν 5.000 ευρώ και πραγματοποίησε κέρδη σχεδόν 2.000 ευρώ, τα οποία αντιπροσωπεύουν αύξηση της μετοχικής αξίας κατά 256% περίπου. Όπως σε κάθε εταιρεία JUNIOR, οι σπουδαστές κατένειμαν την εργασία τους σε τέσσερα τμήματα: Διοίκηση, Μάρκετινγκ, Παραγωγή και Χρηματοδότηση.

Το τμήμα Μάρκετινγκ πραγματοποίησε έρευνα στα αρχικά στάδια του σχεδίου και ήταν υπεύθυνο για τις σχέσεις με τον Τύπο και τις δημόσιες σχέσεις, οι οποίες ήταν ιδιαίτερα επιτυχείς – με αναφορές στην τηλεόραση, το ραδιόφωνο και πολλά άρθρα σε εφημερίδες. Το τμήμα Μάρκετινγκ βρήκε επίσης διάφορους τρόπους πώλησης του προϊόντος, όπως εκθέσεις, συνεργασία με μια άλλη εταιρεία JUNIOR και μέσω του διαδικτύου. Το τμήμα Παραγωγής ήταν υπεύθυνο μόνο για την παραγωγή του

προϊόντος, αλλά χρειάστηκε να βρει και τον τρόπο εκτύπωσης που εξασφάλιζε τη βέλτιστη σχέση κόστους-οφέλους.

Όλοι οι σπουδαστές υπογράμμισαν τα πλεονεκτήματα της εμπειρίας τους: απόκτηση ρεαλιστικής άποψης για τον κόσμο της εργασίας, εξοικείωση με οικονομικά θέματα, βελτίωση των προσωπικών δεξιοτήτων και οικοδόμηση ικανοτήτων συνεργασίας με τρίτους στο πλαίσιο μιας ομάδας. Μερικοί από τους σπουδαστές συνέχισαν τη δραστηριότητα μετά τη ρευστοποίηση της εταιρείας JUNIOR.

➤ ***R@ - Ποντίκια ηλεκτρονικών υπολογιστών (Εσθονία)***

Στην Εσθονία, οργανώθηκε το 2003/2004 η μαθητική εταιρεία R@ σε ένα σχολείο ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ενός μικρού χωριού της χώρας. Η μαθητική εταιρεία λειτούργησε ως δραστηριότητα εκτός σχολικού προγράμματος.

Το προϊόν της μαθητικής εταιρείας ήταν ένα ποντίκι ηλεκτρονικού υπολογιστή που καλυπτόταν από ύφασμα και έμοιζε με παιχνίδι. Μετά από μια καλή στρατηγική πωλήσεων, το προϊόν της μαθητικής εταιρείας έγινε πολύ γνωστό και δημοφιλές στην Εσθονία. Άρθρα για την εταιρεία δημοσιεύτηκαν σε εφημερίδες.

Σήμερα, ορισμένα μέλη της εταιρείας έχουν αποφοιτήσει από το σχολείο και σπουδάζουν όλοι σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Σχεδιάζουν να δημιουργήσουν δική τους εταιρεία.

Το παράδειγμα αυτό είναι πολύ σημαντικό για την Εσθονία, διότι στα μικρά χωριά της νότιας Εσθονίας το ποσοστό ανεργίας είναι υψηλό και το επιχειρηματικό πνεύμα δεν είναι διαδεδομένο. Είναι δύσκολο να βρεθούν ακόμα και τοπικοί επιχειρηματικοί σύμβουλοι γι' αυτούς τους μαθητές. Όλα τα μέλη της ομάδας ισχυρίζονται ότι άλλαξαν τρόπο σκέψης – θεωρούν την επιχειρηματικότητα σημαντική εναλλακτική δυνατότητα στις ζωές τους. Είναι επίσης πρόθυμοι να προωθήσουν τις μαθητικές εταιρείες ως σημαντικό μαθησιακό εργαλείο. Μετά την επιτυχία τους και τον απόηχό της στα μαζικά μέσα ενημέρωσης, οι μαθητικές εταιρείες κατέστησαν πολύ δημοφιλείς μεταξύ των μαθητών αλλά και των γονέων.

➤ ***“School Days” – Σχολική επετηρίδα (Ιρλανδία)***

Στην Ιρλανδία, η εταιρεία “School Days” αποτελεί παράδειγμα πραγματικής μίνι εταιρείας που συνέστησαν 16 μαθήτριες σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θηλέων στο Δουβλίνο στο πλαίσιο του Προγράμματος Μίνι εταιρειών Transition Year “Get up and Go”.

Πρόσφατα, οι τελειόφοιτες μαθήτριες του σχολείου ζήτησαν μια επετηρίδα για το έτος αποφοίτησής τους. Ζήτησαν από τις μαθήτριες του Transition Year να τη δημιουργήσουν στο πλαίσιο του προγράμματος μίνι εταιρείας. Μετά από μερικές συναντήσεις και πολλή έρευνα αγοράς, αποφασίστηκε ότι η ιδέα ήταν καλή και εφαρμόσιμη. Οι στόχοι αυτής της μίνι εταιρείας ήταν να παραγάγει μια αποτύπωση του σχολικού έτους 2003/2004 με τη μορφή έγχρωμου πολυτελούς βιβλίου 32 σελίδων, μεγέθους A4.

Με τη διαφήμιση, τις χορηγίες και τις πωλήσεις του προϊόντος, οι μαθήτριες αποκόμισαν κέρδος 3.600 ευρώ. Οι μαθήτριες είχαν την ευκαιρία να αποκτήσουν εμπειρία από πρώτο χέρι για το σχεδιασμό, τη δημιουργία και τη λειτουργία μιας επιχείρησης. Ζωτικής σημασίας συνιστώσες της διαδικασίας απετέλεσαν το δημιουργικό μέρος και ο επιχειρηματικός σχεδιασμός, τα οποία επέτρεψαν στις μαθήτριες να επισημάνουν πιθανά πρώτα βήματα απαραίτητα για τη γέννηση και την ανάπτυξη ιδεών για την ίδρυση επιχειρήσεων.

➤ ***Presnatch – Άγκιστρα "Preventor" (Σουηδία)***

Στη Σουηδία, η επιχειρηματική αποστολή της μίνι εταιρείας "Presnatch" βασίζεται στην εξεύρεση λύσης για το πρόβλημα των πελατών που πέφτουν θύματα κλοπής της τσάντας τους σε δημόσιους χώρους, όπως καφέ, εστιατόρια και ξενοδοχεία, αυξάνοντας έτσι την ασφάλεια και την άνεση των πελατών. Η εταιρεία παρήγαγε, σε στενή συνεργασία με την Εθνική Αστυνομία της Σουηδίας, ένα καινοτόμο άγκιστρο που αποτρέπει την κλοπή τσαντών σε εστιατόρια και μπαρ. Η εταιρεία αναπτύσσει, σχεδιάζει, διαθέτει στην αγορά και πωλεί το άγκιστρο "Preventor", το οποίο τοποθετείται κάτω από το τραπέζι δίπλα σε κάθε καρέκλα καφέ, εστιατορίου και/ή ξενοδοχείου. Οι πελάτες μπορούν να κρεμάσουν εκεί τις τσάντες τους και έτσι δεν χρειάζεται να τις έχουν στα πόδια τους, πράγμα που τους διευκολύνει και τους κάνει να αισθάνονται πιο άνετα.

Για να εξασφαλίσουν την κυριότητα του σχεδίου του προϊόντος, οι σπουδαστές υπέβαλαν αίτηση για τα αποκλειστικά δικαιώματα του άγκιστρου στη Σουηδική Υπηρεσία Διπλωμάτων Ευρεσιτεχνίας.

Η εταιρεία Presnatch λειτουργεί σε μια διαρκώς αναπτυσσόμενη αγορά. Το προϊόν της εταιρείας είναι μοναδικό αυτή τη στιγμή στη Σουηδία. Ο επόμενος στόχος της εταιρείας είναι να αναπτυχθεί σύντομα πριν εισέλθουν στην αγορά ανταγωνιστές. Μια και οι μελλοντικές δυνατότητες της αγοράς ήταν πολύ μεγάλες, οι σπουδαστές αποφάσισαν να συνεχίσουν την επιχειρηματική τους δραστηριότητα μετά τις πανεπιστημιακές σπουδές τους.

➤ ***Dogbag - Φιλικές προς το περιβάλλον σακούλες για περιττώματα σκύλων (Νορβηγία)***

Πέντε μαθήτριες της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ίδρυσαν μια εταιρεία με την επωνυμία Dogbag με σκοπό να δημιουργήσουν μια φιλική προς το περιβάλλον σακούλα για περιττώματα σκύλων. Οι παραδοσιακές σακούλες έχουν το μειονέκτημα ότι περιέχουν μεν μια οργανική ύλη, αλλά η ίδια η σακούλα δεν αποσυντίθεται, δημιουργώντας έτσι έναν ρύπο για το περιβάλλον. Ερεύνησαν και βρήκαν ένα πλαστικό υλικό φιλικό προς το περιβάλλον, το οποίο αποσυντίθεται μετά από τέσσερις περίπου ημέρες.

Αφού εξασφάλισαν ένα δάνειο για την αρχική επένδυση, ήλθαν σε επαφή με μια τοπική βιομηχανία και παρήγαγαν 1000 ρολά από τέτοιες σακούλες. Οι σακούλες προσφέρθηκαν για πώληση σε ένα από τα μεγάλα σουπερμάρκετ της περιοχής. Η αλυσίδα σουπερμάρκετ θεώρησε την ιδέα τόσο ενδιαφέρουσα ώστε υπέγραψε σύμβαση με την εταιρεία των μαθητριών για την αποκλειστική διανομή του προϊόντος. Σύντομα, ανακαλύφθηκε ότι τα 1000 ρολά δεν αρκούσαν και χρειάστηκε να παραχθούν περισσότερα.

6. Προϋποθέσεις-πλαίσιο, στήριξη και ο ρόλος των δημόσιων πολιτικών

6.1. Πηγές χρηματοδότησης και στήριξη από τον ιδιωτικό τομέα

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών **προωθούνται από εξωτερικούς οργανισμούς** (π.χ. ΜΚΟ) και όχι από το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα, παρόλο που μπορεί να λαμβάνουν σημαντική στήριξη από τον δημόσιο τομέα. Για το λόγο αυτό, και επειδή καμιά φορά υλοποιούνται εκτός του επίσημου σχολικού προγράμματος, τα προγράμματα αυτά συνήθως **στερούνται επαρκών οικονομικών πόρων**.

Οι δραστηριότητες μαθητικών εταιρειών βασίζονται πολύ συχνά στη **στενή συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα**, υπό μορφή χρηματοδότησης ή εισφορών σε είδος. Ανάλογα με τις χώρες και τα μεμονωμένα προγράμματα, σε ορισμένες περιπτώσεις οι διαθέσιμοι **οικονομικοί πόροι** προέρχονται κατά κύριο λόγο από τον **δημόσιο** τομέα (αυτό ισχύει, για παράδειγμα, στην **Αυστρία**, τη **Γαλλία** και τη **Νορβηγία**), ενώ σε άλλες περιπτώσεις προέρχονται ως επί το πλείστον από τον **ιδιωτικό** τομέα (όπως, για παράδειγμα, στην **Τσεχική Δημοκρατία**, τη **Λεττονία**, τις **Κάτω Χώρες** και την **Πολωνία**). Από την επισκόπηση των πηγών χρηματοδότησης προκύπτει μεγάλη ποικιλία περιπτώσεων και διαφόρων λύσεων όσον αφορά την προέλευση των οικονομικών πόρων για προγράμματα αυτού του τύπου. Στις περισσότερες περιπτώσεις, μεγάλο μέρος (π.χ. 80 % και άνω) της χρηματοδότησης προέρχεται είτε από τον δημόσιο είτε από τον ιδιωτικό τομέα, ενώ σε μερικές μόνον περιπτώσεις η οικονομική συμμετοχή των δύο τομέων φαίνεται να είναι περισσότερο ισόρροπη (π.χ. **Δανία**, **Ιρλανδία** και **Σουηδία**). Η κατάσταση αυτή μπορεί να υποδηλώνει κάποια δυσκολία συνδυασμού δημόσιων και ιδιωτικών πόρων.

Στο πλαίσιο της δημόσιας χρηματοδότησης, **οι πόροι της ΕΕ** μπορούν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη των εν λόγω δραστηριοτήτων, ειδικότερα μέσω του **Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου** (ΕΚΤ) και προγραμμάτων όπως το “Leonardo da Vinci”. Στη **Γαλλία**, για παράδειγμα, η στήριξη εκ μέρους του ΕΚΤ προσφέρει πολύτιμη συνδρομή στην επιτάχυνση της προσαρμογής της επαγγελματικής εκπαίδευσης στη νέα οικονομική και κοινωνική συγκυρία. Χάρη στην οικονομική συνδρομή του ΕΚΤ, δίνεται η δυνατότητα συστηματικής συνδρομής για τη δημιουργία συνδέσμων μεταξύ σχολείων και επιχειρήσεων και για την ανάπτυξη επιχειρηματικών σχεδίων στη χώρα, συμπεριλαμβανομένων σχεδίων που βασίζονται σε μαθητικές εταιρείες σε τεχνικές και επαγγελματικές σχολές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης²⁰.

Επίσης, στην **Ελλάδα**, ένα από τα σημαντικότερα σχέδια στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος για την Εκπαίδευση είναι η λειτουργία εικονικών επιχειρήσεων σε τεχνικές σχολές ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και ιδρύματα αρχικής επαγγελματικής κατάρτισης. Ήδη η χρησιμοποιούμενη έννοια της εικονικής επιχείρησης λαμβάνει υπόψη τον ορισμό της μαθητικής εταιρείας που δίδεται στην παρούσα Έκθεση. Από το σχολικό έτος 2005/06, όλες οι τεχνικές σχολές θα έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν για περίοδο δύο ετών.

Όσον αφορά τον ιδιωτικό τομέα, η οικονομική στήριξη προέρχεται κυρίως από μεμονωμένες **επιχειρήσεις, ιδρύματα και ενώσεις επιχειρήσεων**. Σημαντικό ρόλο σε πολλές χώρες διαδραματίζουν οι **τράπεζες**. Σε ορισμένες περιπτώσεις, η κύρια πηγή χρηματοδότησης είναι τα **τέλη συμμετοχής** από σχολεία και μαθητές.

²⁰ Αναθεώρηση των προγραμμάτων του ΕΚΤ για την περίοδο 2004-2006. ΑΕΟΝΑΣ 3 – Μέτρο 4: Διευκόλυνση της μετάβασης από το σχολείο στην εργασία.

Εντούτοις, πέρα από την οικονομική στήριξη, ίση, ή ακόμα και μεγαλύτερη, σημασία έχουν οι **εισφορές σε είδος** από τον κόσμο των επιχειρήσεων υπό μορφή παροχής εμπειρίας και γνώσεων για την οργάνωση προγραμμάτων, άμεσης συμμετοχής μέσω επιχειρηματικών συμβούλων ή διδασκόντων, παροχής ειδικής επιμόρφωσης σε εκπαιδευτικούς, δωρεάν πρόσβασης σε εγκαταστάσεις και γραφεία, βοήθειας για την οργάνωση εκδηλώσεων όπως εμπορικές εκθέσεις κλπ.

Το μεγαλύτερο όφελος για τα προγράμματα αυτά προέρχεται ιδίως από τη δυνατότητα χρησιμοποίησης μιας ομάδας **επιχειρηματικών συμβούλων** που εισφέρουν την εμπειρία τους, κινούν το ενδιαφέρον των μαθητών για τον κόσμο των επιχειρήσεων και συμμετέχουν άμεσα στα προγράμματα ως ειδικοί.

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι οι μαθητές που έχουν συμμετάσχει σε προγράμματα μίνι εταιρειών μπορούν να αποτελέσουν μοναδική **πηγή προσλήψεων** για τις εταιρείες, δεδομένου ότι έχουν αποκτήσει άμεση εμπειρία της επιχείρησης και μια σειρά δεξιοτήτων που μπορούν να είναι εξαιρετικά χρήσιμες σε ένα δυναμικό οργανισμό. Αυτό αποτελεί συχνά σημαντικό επιχείρημα για τη συμμετοχή επιχειρήσεων σε τέτοια προγράμματα.

- Στη **Γερμανία**, χορηγός του προγράμματος *JUNIOR* είναι από το 1997 η ασφαλιστική εταιρεία *Gothaer*. Η ασφάλιση αποτελεί σημαντικό πρόβλημα για τους συμμετέχοντες μαθητές και τις εταιρείες τους. Η *Gothaer* παρέχει εμπορική ασφάλιση ευθύνης υπέρ τρίτων για κάθε μίνι εταιρεία, καθώς και ασφάλιση ευθύνης παραγωγού και ασφάλιση ατυχημάτων, επιπλέον της συνήθους ασφάλισης των σχολείων. Με αυτές τις διαδικασίες, το πρόγραμμα *JUNIOR* προσπαθεί να αποτρέψει την επίρριψη περιττών κινδύνων στις μίνι εταιρείες. Επιπλέον, η *Gothaer* παρέχει εμπειρογνώμονες ως συμβούλους για σεμινάρια και εξεταστές για τους διαγωνισμούς μίνι εταιρειών, καθώς και συνδρομή για τις σχέσεις με το κοινό και τα μέσα ενημέρωσης.
- Στην **Ισπανία**, η τραπεζική εταιρεία *CAJASTUR* διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στο πρόγραμμα *Empresa Joven Europea (EJE)*. Η τράπεζα χορηγεί άτοκα δάνεια σε μαθητικές μίνι εταιρείες, ενώ παρέχει επίσης τη δυνατότητα στις εταιρείες να ανοίξουν τραπεζικούς λογαριασμούς με σημαντικές εκπτώσεις στα τραπεζικά έξοδα και επιβαρύνσεις. Οι μίνι εταιρείες κανονίζουν συναντήσεις με το διευθυντή του τοπικού υποκαταστήματος προκειμένου να ζητήσουν το δάνειο. Τους ζητείται να παράσχουν ένα επιχειρηματικό σχέδιο που πρέπει να εξηγηθεί λεπτομερώς στη συνάντηση.
- Στη **Σουηδία**, το πρόγραμμα *Young Enterprise* σχεδίασε ένα μοντέλο συνεργασίας μεταξύ των χρηματοδοτών και των εταίρων του. Όλα τα περιφερειακά παραρτήματα του *Young Enterprise* στη Σουηδία λειτουργούν με βάση αυτό το μοντέλο. Ο στόχος είναι να γίνει σαφές τι κερδίζουν οι χρηματοδότες στηρίζοντας το *Young Enterprise*. Το μοντέλο προβλέπει Χρυσούς, Αργυρούς και Χάλκινους εταίρους και τα οφέλη για τους χορηγούς κυμαίνονται από μεγάλο λογότυπο σε όλο το εθνικό υλικό παρουσίασης/ενημέρωσης του *Young Enterprise* μέχρι τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί ο εταίρος το λογότυπο *Young Enterprise* για το μάρκετινγκ των προϊόντων του.

6.2. Προϋποθέσεις-πλαίσιο και στήριξη από τον δημόσιο τομέα

Ένταξη στο πρόγραμμα σπουδών

Οι δραστηριότητες μαθητικών εταιρειών μπορούν να αναπτυχθούν είτε στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος είτε ως δραστηριότητα εκτός σχολικού προγράμματος. Παρόλο που

σε ορισμένες χώρες χρησιμοποιούνται και οι δύο λύσεις, σε άλλες τα εν λόγω προγράμματα υλοποιούνται κυρίως στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος (όπως στην **Τσεχική Δημοκρατία**, τη **Φινλανδία**, την **Ιρλανδία**, την **Αυστρία** και τη **Νορβηγία**) ή κυρίως εκτός σχολικού προγράμματος (όπως στο **Βέλγιο**²¹, στην **Εσθονία**, στη **Γερμανία** και στη **Σουηδία**). Επίσης, μίνι εταιρείες μπορούν να λειτουργούν κατά τη διάρκεια της κανονικής διάρκειας των μαθημάτων, ή αντίθετα μετά το σχολείο ή στο πλαίσιο εξωσχολικών δραστηριοτήτων, όταν οι μαθητές υλοποιούν το επιχειρηματικό τους σχέδιο μετά τα προκαθορισμένα μαθήματα. Παρόλο που στις περισσότερες περιπτώσεις οι δύο προσεγγίσεις συνυπάρχουν, σε ορισμένες χώρες, όπως το **Βέλγιο** (Γαλλική Κοινότητα), η **Εσθονία** και το **Λουξεμβούργο**, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών υλοποιούνται ως επί το πλείστον εκτός της κανονικής διάρκειας των μαθημάτων. Όταν οι δραστηριότητες υλοποιούνται αποκλειστικά εκτός του σχολικού προγράμματος, το κύριο μειονέκτημα είναι ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επενδύσουν επιπλέον χρόνο για το πρόγραμμα χωρίς να ανταμείβονται πάντα για την πρόσθετη αυτή εργασία.

Παρόλο που τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών αναπτύσσονται σε πολλές, ίσως μάλιστα στις περισσότερες, περιπτώσεις στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος, γενικά δεν χαιρούν επαρκούς **αναγνώρισης** ή **προώθησης** από τις εκπαιδευτικές αρχές και **εντάσσονται δύσκολα** στα επίσημα μαθήματα. Τα πρακτικά προβλήματα υλοποίησης των δραστηριοτήτων αυτών συνδέονται με τις απαιτήσεις εκπλήρωσης των στόχων που θέτει το πρόγραμμα σπουδών για κάθε μάθημα, την υπερφόρτωση του προγράμματος σπουδών και την αδυναμία να αφιερωθούν αρκετές ώρες για να αναπτυχθεί το περιεχόμενο του μαθήματος, δυσκολίες στην προσαρμογή μιας εγκάρσιας προσέγγισης σε ορισμένες προγράμματα και, τέλος, με την έλλειψη κινήτρων του διδακτικού προσωπικού.

Παρόλο που σε συγκεκριμένες περιπτώσεις δημιουργούνται προβλήματα λόγω μιας κάποιας ακαμψίας, γενικά κρίνεται ότι σε όλες τις χώρες, **τα σχολεία χαιρούν επαρκούς βαθμού αυτονομίας** που τους επιτρέπει να υλοποιούν προγράμματα μαθητικών εταιρειών είτε στο πλαίσιο είτε εκτός του προγράμματος σπουδών. Ένα σημαντικό εμπόδιο είναι η **απροθυμία των σχολείων και των εκπαιδευτικών** να συμμετάσχουν εάν τα προγράμματα δεν υποστηρίζονται, δεν συνιστώνται ή δεν αναγνωρίζονται από τις εκπαιδευτικές αρχές.

Η επίσημη ένταξη των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών ως **μάθημα επιλογής του θεσμοθετημένου προγράμματος σπουδών** σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο επηρεάζει θετικά την ικανότητα διείσδυσής τους και την επιτυχία τους, για παράδειγμα προσφέροντας περισσότερα κίνητρα στους εκπαιδευτικούς και επιτρέποντας να διατεθεί επαρκής αριθμός διδακτικών ωρών. Εντούτοις, συχνά απαιτούνται μερικές **επιπλέον ώρες** και εξωσχολική εργασία από τους μαθητές, ιδίως για τη διοίκηση μίνι εταιρειών που συναλλάσσονται με πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες.

Η επίσημη αναγνώριση αυτών των προγραμμάτων από το εθνικό πρόγραμμα σπουδών είναι πιθανότερη στη δευτεροβάθμια **επαγγελματική** εκπαίδευση, όπου αφορά περισσότερο εικονικές επιχειρήσεις ή επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης από ό,τι πραγματικές εταιρείες (για παράδειγμα, στην **Αυστρία**, την **Τσεχική Δημοκρατία** και τη **Φινλανδία**). Λιγότερο συχνά, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών αναγνωρίζονται ή συνιστώνται στο πλαίσιο του εθνικού προγράμματος σπουδών της ενιαίας δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (για παράδειγμα, στην **Ιρλανδία**, τη **Λεττονία** και τη **Νορβηγία**).

²¹ Γαλλική Κοινότητα

- Στην **Ιρλανδία**, η Εκπαίδευση για την Επιχειρηματικότητα έχει περιληφθεί στο πρόγραμμα σπουδών Προγραμμάτων Προχωρημένου Κύκλου, συμπεριλαμβανομένων των προγραμμάτων Transition Year, Leaving Certificate Vocational Programme και Leaving Certificate Applied. Οι μίνι εταιρείες μπορούν να αποτελέσουν μέρος του προγράμματος σπουδών όλων αυτών των προγραμμάτων.
- Στη **Λεττονία**, στο πλαίσιο του τμήματος “Επιχειρηματικότητα” των μαθημάτων “Βασικά στοιχεία για τις Επιχειρήσεις” και “Εμπορικές Επιστήμες”, οι μαθητές υποχρεώνονται να μάθουν πώς να συντάσσουν ένα επιχειρηματικό σχέδιο και μπορούν να το κάνουν μέσω της εργασίας στη μίνι εταιρεία τους.
- Στη **Νορβηγία**, οι μαθητικές εταιρείες και η επιχειρηματικότητα περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα πρακτικής εργασίας ως μάθημα επιλογής της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (8^η-10^η τάξη). Το μάθημα διδάσκεται επί τουλάχιστον 228 ώρες συνολικά επί 3 χρόνια. Οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν ανάμεσα σε αυτό το μάθημα και σε μια δεύτερη ξένη γλώσσα. Από το 2006, οπότε η δεύτερη ξένη γλώσσα γίνεται υποχρεωτική, η πρακτική εργασία θα αποτελέσει ξεχωριστό μάθημα του προγράμματος σπουδών το οποίο οι μαθητές θα μπορούν να επιλέξουν.

Σε περιφερειακό επίπεδο, ως παράδειγμα μπορεί να αναφερθεί η **Γερμανία**, όπου στο ομόσπονδο κράτος της Βάδης-Βυρτεμβέργης, το πρόγραμμα *JUNIOR* γίνεται δεκτό ως σχέδιο που μπορεί να υλοποιηθεί στην 11^η-13^η τάξη, ενώ στο Ομόσπονδο Κράτος της Βαυαρίας, από το σχολικό έτος 2005/06 οι μαθητές της 10^{ης} τάξης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης θα μπορούν να επιλέξουν τη “δημιουργία μίνι εταιρείας” ως προαιρετικό μάθημα. Επίσης στην **Ισπανία**, στην αυτόνομη περιφέρεια Asturias, το πρόγραμμα *Empresa Joven Europa* περιελήφθη στο περιφερειακό πρόγραμμα σπουδών της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Στο πλαίσιο αυτό, οι εμπειρογνώμονες συμφωνούν ότι – παρόλο που η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα ως γενικός στόχος πρέπει να ενταχθεί ρητώς στο θεσμοθετημένο πρόγραμμα σπουδών – οι δραστηριότητες των μαθητικών εταιρειών πρέπει να αποτελούν **επιλογή στο πλαίσιο του εν λόγω προγράμματος σπουδών**. Η υλοποίηση των προγραμμάτων θα επωφεληθεί από την ύπαρξη νομικής βάσης, ενώ στα σχολεία θα πρέπει να προσφέρονται διάφοροι τρόποι, αφήνοντάς τα ελεύθερα να αποφασίσουν αν θα εντάξουν τις δραστηριότητες αυτές στο πρόγραμμά τους ή όχι. Οι δραστηριότητες μαθητικών εταιρειών δεν θα πρέπει συνεπώς να επιβάλλονται, αλλά να συνιστώνται σαφώς. Η ανάληψή τους θα πρέπει να αποτελεί προεξάρχουσα εναλλακτική δυνατότητα του επίσημου προγράμματος σπουδών.

Επιμόρφωση και στήριξη των εκπαιδευτικών

Ένα σημαντικό εμπόδιο στην ευρύτερη διάδοση των δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών είναι η **έλλειψη συναφών δεξιοτήτων** (και συνεπώς κινήτρων) των εκπαιδευτικών σχετικά με τους τρόπους εισαγωγής της επιχειρηματικότητας και με την εργασία πάνω σε σχέδια επιχειρηματικότητας στην τάξη. Οι δραστηριότητες αυτές δεν απαιτούν απλώς ειδικές γνώσεις, αλλά και μεταβολή των διδακτικών μεθοδολογιών, δεδομένου ότι ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι μάλλον ρόλος διευκόλυνσης. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να επιλέγονται προσεκτικά και να παρακολουθούν εισαγωγική επιμόρφωση πριν αρχίσουν να συμμετέχουν στην ανάπτυξη μίνι εταιρειών στο σχολείο. Η εισαγωγική επιμόρφωση πρέπει να περιλαμβάνει επιμόρφωση σε μεθοδολογίες ενεργού διδασκαλίας και εκμάθησης με εστίαση στην ομαδική εργασία.

Λόγω των περιορισμένων οικονομικών και ανθρώπινων πόρων των σχολείων, ιδίως εκεί όπου τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών δεν αποτελούν αναγνωρισμένη επιλογή του προγράμματος σπουδών, η επιμόρφωση και η στήριξη που χρειάζονται οι εκπαιδευτικοί για τη διδασκαλία των μίνι εταιρειών ενδέχεται να μην είναι πάντα διαθέσιμη.

Παρόλο που η βασική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών παρέχεται κανονικά από εξωτερικούς οργανισμούς (όπως ΜΚΟ) που προωθούν τα εν λόγω προγράμματα, στις περισσότερες χώρες παρουσιάζεται **έλλειψη συστηματικής επιμόρφωσης** (τόσο αρχικής όσο και ενδοϋπηρεσιακής) που να παρέχεται ή να στηρίζεται από τις δημόσιες αρχές σχετικά με τους τρόπους υλοποίησης σχεδίων επιχειρηματικότητας στο σχολείο. Επίσης, μερικές φορές, οι εκπαιδευτικοί δεν ενθαρρύνονται από τα σχολεία να συμμετάσχουν στην προσφερόμενη επιμόρφωση.

Εκτός αυτού, η **επιπλέον εργασία** των εκπαιδευτικών για τις μαθητικές εταιρείες πέραν των κανονικών ωρών διδασκαλίας συχνά δεν αναγνωρίζεται ούτε ανταμείβεται, αποθαρρύνοντας έτσι ακόμα περισσότερο τους εκπαιδευτικούς από τη συμμετοχή στις εν λόγω δραστηριότητες.

Δημόσια στήριξη προς προγράμματα μαθητικών εταιρειών

Στις περισσότερες χώρες, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών λαμβάνουν κάποια μορφή **στήριξης** από δημόσιες αρχές (οικονομική ή άλλη). Εντούτοις, το επίπεδο αυτής της στήριξης συχνά θεωρείται **ανεπαρκές** για την ευρύτερη επέκταση των εν λόγω δραστηριοτήτων.

Η πιο κοινή μορφή στήριξης από τις δημόσιες αρχές είναι η **οικονομική**. Όπως προαναφέρθηκε, σε ορισμένες χώρες, οι οικονομικοί πόροι για την οργάνωση αυτών των προγραμμάτων προέρχονται κυρίως από τον δημόσιο τομέα. Εντούτοις, η δημόσια στήριξη δεν είναι σε πολλές περιπτώσεις συστηματική, αλλά χορηγείται μάλλον σε συγκεκριμένα σχέδια ή σε τοπικό αποκλειστικά επίπεδο. Συνεπώς, δεν ενθαρρύνει τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και την περαιτέρω επέκταση των εν λόγω προγραμμάτων.

Σε μερικές χώρες, οι δημόσιες αρχές έχουν παγιώσει διαρθρωμένη **συνεργασία με ΜΚΟ** αρμόδιες για την οργάνωση προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών μέσω της συμμετοχής των ΜΚΟ στην ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα (**Δανία, Νορβηγία**).

<p>Στη Νορβηγία, το πρόγραμμα <i>Young Enterprise Norway</i> αποτελεί σημαντικό εταίρο της κυβέρνησης για την υλοποίηση πολλών από τις δράσεις που σκιαγραφούνται στη <i>Στρατηγική Εκπαίδευσης για την Επιχειρηματικότητα</i> την οποία έχει χαράξει η κυβέρνηση. Το πρόγραμμα <i>Young Enterprise Norway</i> λαμβάνει δημόσια χρηματοδότηση από το Υπουργείο Τοπικής Αυτοδιοίκησης και Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Υπουργείο Εμπορίου και Βιομηχανίας και το Υπουργείο Παιδείας και Έρευνας.</p>

Πολύ σημαντικό ρόλο στη διάδοση των εν λόγω προγραμμάτων μπορεί να διαδραματίσει επίσης η ενεργός **προώθησή** τους από τις δημόσιες αρχές στους εκπαιδευτικούς και τα σχολεία. Στο **Βέλγιο**, το Υπουργείο αποστέλλει προσκλήσεις στους διευθυντές σχολείων για να τους ενθαρρύνει να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα. Στην **Πολωνία**, η προώθηση προγραμμάτων μίνι εταιρειών αποτελεί ευθύνη των επιθεωρητών των σχολείων. Γενικά, στις περισσότερες χώρες, αυτό το είδος προώθησης είναι απλώς περιστασιακό ή όχι αρκετά εντατικό και συστηματικό.

Στη **Φινλανδία**, παρέχεται οικονομική στήριξη στα σχολεία προκειμένου να μπορέσουν να λειτουργήσουν οι επιχειρήσεις πρακτικής εξάσκησης και εξασφαλίζεται η μόνιμη ορατότητα στα fora του δημόσιου τομέα (π.χ. στις ιστοσελίδες του Εκπαιδευτικού Συμβουλίου). Επίσης, το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο αποστέλλει επιστολή ενθάρρυνσης και ενημερωτικό φυλλάδιο σε όλα τα φινλανδικά σχολεία καλώντας τα να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα εταιρειών *Young Enterprise*.

Τέλος, όπως υπογραμμίστηκε και προηγουμένως, ζωτική σημασία για την επιτυχία αυτών των δραστηριοτήτων έχει η επίσημη **αναγνώρισή** τους. Παρόλο που ορισμένες χώρες εξασφαλίζουν κάποια μορφή αναγνώρισης, η αναγνώριση αυτή κυμαίνεται από απλή ηθική στήριξη (π.χ. δήλωση ή ανακοίνωση του Υπουργείου) μέχρι πιο συγκεκριμένα και αποτελεσματικά μέτρα, όπως η ρητή ενσωμάτωση των μαθητικών εταιρειών ως συνιστώμενη επιλογή στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών.

Στην **Αυστρία**, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών είναι υποχρεωτικά ή συνιστώνται στο πρόγραμμα σπουδών όλων των τύπων τεχνικών και επαγγελματικών σχολών, κολεγίων και ακαδημαϊκών ιδρυμάτων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Στην περίπτωση αυτή, οι αρχές πληρώνουν και ανταμείβουν τους εκπαιδευτικούς που ασχολούνται με αυτές τις δραστηριότητες και τους παρέχουν περαιτέρω επιμόρφωση. Επίσης, τα Κέντρα Εξυπηρέτησης για τα δύο προγράμματα που εφαρμόζονται στην Αυστρία (*Επιχειρήσεις Πρακτικής Εξάσκησης* και *Junior*) χρηματοδοτούνται από τον δημόσιο τομέα.

Σε ορισμένες χώρες, η οργάνωση προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών αντιμετωπίζει σημαντικές πρακτικές δυσκολίες λόγω τους ασαφούς **νομικού και διοικητικού πλαισίου** (για παράδειγμα, όσον αφορά τη φορολογία των μίνι εταιρειών). Το πρόβλημα αυτό εξετάζεται ειδικότερα στην § 6.3.

Από την Ομάδα Εμπειρογνομόνων ζητήθηκε να επισημάνει μια σειρά **δεικτών** προκειμένου να μετρηθεί σε ποιο βαθμό στηρίζει η δημόσια πολιτική την ανάπτυξη δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών και, γενικότερα, εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα βασισμένης σε πρακτικές ασκήσεις. Οι δείκτες αυτοί απαριθμούνται στη συνέχεια ως πιθανό εργαλείο για την αξιολόγηση των δημόσιων πολιτικών στον τομέα αυτό.

Δείκτες υποστηρικτικής χάραξης πολιτικής στο συγκεκριμένο τομέα:

- 1) Η κυβέρνηση αναπτύσσει **σφαιρική στρατηγική** για την προώθηση της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα στα σχολεία.
- 2) Υπάρχει ειδικό **νομικό ή διοικητικό πλαίσιο** ή **συμφωνία** που αναγνωρίζει τις μαθητικές εταιρείες ως παιδαγωγικό εργαλείο και εξασφαλίζει την απρόσκοπτη λειτουργία τους.
- 3) Τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών **αναγνωρίζονται** ή **συνιστώνται** επισήμως από τις εκπαιδευτικές αρχές για εφαρμογή στην ενιαία και επαγγελματική δευτεροβάθμια εκπαίδευση και παρέχονται κατευθυντήριες γραμμές για την υλοποίησή τους.
- 4) Τα **σχολεία** διαθέτουν **ευελιξία**, αυτονομία και ελευθερία ούτως ώστε να μπορούν να δημιουργούν μαθητικές εταιρείες είτε στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών είτε ως εξωσχολική δραστηριότητα και ενθαρρύνονται να ακολουθήσουν αυτή τη μεθοδολογία.

- 5) Παρέχεται **συγκεκριμένη επιμόρφωση** στους εκπαιδευτικούς σχετικά με τους τρόπους εισαγωγής προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στην τάξη, στο πλαίσιο θεσμοθετημένης αρχικής ή ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης.
- 6) Οι προσπάθειες και η επιπλέον εργασία που αφιερώνουν οι **εκπαιδευτικοί** στα προγράμματα μαθητικών εταιρειών αναγνωρίζονται και ανταμείβονται.
- 7) Οι **εξωτερικοί οργανισμοί** (π.χ. ΜΚΟ) που προωθούν τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών στηρίζονται από τις δημόσιες αρχές ή/και συνάπτουν συμφωνίες με αυτές για την εφαρμογή των εν λόγω προγραμμάτων στα σχολεία.

6.3. Νομικό καθεστώς και διαχείριση των μαθητικών εταιρειών

Σε ορισμένες χώρες, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών αντιμετωπίζουν προβλήματα από την άποψη της διαχείρισης και των κανόνων φορολογίας, λόγω του ασαφούς νομικού καθεστώτος στο οποίο υπάγονται οι μίνι εταιρείες κατά την ανάληψη πραγματικών οικονομικών δραστηριοτήτων.

Αν οι μίνι εταιρείες δεν αναγνωρίζονται από τις φορολογικές αρχές ως εκπαιδευτικό εργαλείο ή/και δεν υπάγονται σε ειδικούς κανόνες, μπορεί να τους ζητηθεί να συμμορφωθούν με τις ίδιες διοικητικές απαιτήσεις που επιβάλλονται στις πραγματικές εταιρείες.

Προβλήματα διαφορετικής σοβαρότητας αναφέρονται, για παράδειγμα, στην **Τσεχική Δημοκρατία**, την **Εσθονία**, τη **Λεττονία**, την **Πολωνία**, την **Ισπανία** και τη **Σουηδία**.

Η απουσία ειδικού νομικού ή διοικητικού πλαισίου ή συμφωνίας με τις φορολογικές αρχές ενδέχεται να επηρεάσει σημαντικά τη συμμετοχή του σχολείου και να **παρεμποδίσει** την εφαρμογή των προγραμμάτων αυτών στις περιπτώσεις όπου οι ανησυχίες των εκπαιδευτικών και των διευθυντών εστιάζονται κυρίως στις οικονομικές και νομικές πτυχές της δραστηριότητας.

Τα κυριότερα πρακτικά προβλήματα μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Συμμόρφωση με γραφειοκρατικές και διοικητικές διαδικασίες.
- Φορολογικά θέματα: καταβολή φόρου εισοδήματος και φόρου προστιθεμένης αξίας.
- Λογιστικά προβλήματα.
- Ευθύνη των μίνι εταιρειών, των μαθητών που συμμετέχουν και των εκπαιδευτικών.
- Αδυναμία συνεργασίας με πραγματικές επιχειρήσεις και πραγματοποίησης τραπεζικών συναλλαγών.
- Πιθανότητα καταγγελιών από υπάρχουσες πραγματικές επιχειρήσεις (θέματα ανταγωνισμού).

Αναφέρονται περιπτώσεις στις οποίες διευθυντές σχολείων αρνήθηκαν να επιτρέψουν δραστηριότητες μαθητικών εταιρειών στο σχολείο φοβούμενοι προβλήματα με τις δημόσιες αρχές που θα έπρεπε να ελέγξουν αν οι δραστηριότητες ήταν παράνομες. Αναφέρονται επίσης παραδείγματα αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης που παρενέβησαν στις δραστηριότητες μαθητικής εταιρείας ή σε εκδηλώσεις όπως εμπορική έκθεση, επισημαίνοντας την ανάγκη να τηρηθούν οι ίδιοι κανόνες και να συμπληρωθούν τα ίδια έντυπα όπως αυτά που απαιτούνται εκ του νόμου για επισήμως καταχωρημένες εμπορικές επιχειρήσεις.

Σε ένα τέτοιο δυσμενές σενάριο, οι μαθητικές εταιρείες δεν μπορούν να συμμετάσχουν πλήρως στην οικονομική ζωή. Μια κατάσταση αυτού του είδους δημιουργεί σοβαρούς **φραγμούς** στην ανάπτυξη μίνι εταιρειών και στη μαθησιακή διαδικασία των μαθητών, εφόσον στις συγκεκριμένες μεθοδολογίες η μάθηση βασίζεται στην πρακτική εμπειρία. Εφόσον δεν υφίστανται ως νομικές οντότητες, οι μαθητικές εταιρείες δεν μπορούν να εκδίδουν ή να λαμβάνουν τιμολόγια στο όνομα της μίνι εταιρείας. Στις περιπτώσεις αυτές, υπεύθυνος για τις διοικητικές και φορολογικές διαδικασίες είναι συνήθως ο οργανισμός που υλοποιεί το πρόγραμμα, ή οι μαθητές ενεργούν ως φυσικά πρόσωπα. Επίσης, οι μαθητές ίσως να μην μπορούν να συνεργαστούν νομίμως με άλλες εμπορικές επιχειρήσεις (για παράδειγμα, να πωλήσουν τα προϊόντα τους σε καταστήματα, να τοποθετήσουν μεγαλύτερες παραγγελίες, να αγοράσουν φθηνότερες πρώτες ύλες σε κέντρα διανομής κ.ο.κ.). Τέλος, οι μίνι εταιρείες ενδέχεται να μην μπορούν να ανοίξουν τραπεζικό λογαριασμό, πράγμα που σημαίνει ότι δεν θα έχουν τη δυνατότητα να διενεργούν πληρωμές μέσω τραπεζικών εμβασμάτων.

Για να μπορέσουν τα προγράμματα αυτά να αναπτυχθούν και να επεκταθούν, θα πρέπει να είναι σαφές σε όλους ποια είναι **τα όρια και τα δικαιώματα** μιας μαθητικής εταιρείας. Η νομοθεσία ή οι διοικητικές διαδικασίες θα πρέπει να επιτρέπουν στους μαθητές να συναλλάσσονται με πραγματικές εταιρείες (για παράδειγμα, να πωλούν τα προϊόντα τους σε καταστήματα) και παράλληλα να τους εξασφαλίζουν χαμηλότερο επίπεδο κινδύνου από ό,τι οι πραγματικές εταιρείες. Με τον τρόπο αυτό, οι μαθητές μπορούν να μάθουν πολύ περισσότερα για τον τρόπο δραστηριοποίησης στον πραγματικό κόσμο των επιχειρήσεων.

Ενώ σε μερικές χώρες (π.χ. **Βέλγιο, Γερμανία, Φινλανδία, Κάτω Χώρες και Νορβηγία**) έχει τεθεί ειδικό ρυθμιστικό πλαίσιο για τις μαθητικές εταιρείες ή έχουν συναφθεί συμφωνίες μεταξύ των οργανισμών προώθησης και των φορολογικών αρχών, σε άλλες δεν χρειάστηκε να αναληφθεί ειδική δράση, διότι το ισχύον πλαίσιο δεν παρεμποδίζει κατ' ουδένα τρόπο τη δραστηριότητα των μαθητικών εταιρειών.

Στο **Βέλγιο**, η υπηρεσία ΦΠΑ χορηγεί στις μαθητικές εταιρείες απαλλαγή από την καταβολή του ΦΠΑ μέσω επίσημης διοικητικής απόφασης.

Στη **Φινλανδία**, οι φορολογικές αρχές θέσπισαν κανόνες για τις μίνι εταιρείες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα μαθητικών εταιρειών. Για να είναι βέβαιο ότι δεν θα υπάρξουν δυσκολίες με τις φορολογικές αρχές, εξηγείται η διαδικασία δήλωσης των εσόδων της μίνι εταιρείας στη φορολογική δήλωση. Οι κανόνες αυτοί αποτρέπουν επίσης την καταστρατήγηση του καθεστώτος της μίνι εταιρείας σε περίπτωση “πραγματικών” επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και θέτουν τα όρια της μίνι εταιρείας. Το πρόγραμμα μαθητικών εταιρειών μπορεί να υλοποιηθεί σε σχολεία με πραγματικό χρήμα και εφόσον ο κύκλος εργασιών υπερβεί τα 3.000 ευρώ, δίδεται η συμβουλή να επισκεφθεί η εταιρεία τις τοπικές φορολογικές αρχές. Μπορεί επίσης να δοθεί αριθμός φορολογικού μητρώου, αν οι μαθητικές εταιρείες τον χρειάζονται.

Στις **Κάτω Χώρες**, οι μαθητικές εταιρείες δεν εγγράφονται στο Εμπορικό Επιμελητήριο, αλλά στο *Jong Ondernemen* (τον οργανισμό που προωθεί τις μίνι εταιρείες) και έχει συμφωνηθεί με τις φορολογικές αρχές ότι οι μαθητικές εταιρείες καταβάλλουν φόρους στο *Jong Ondernemen* προκειμένου να αποφευχθούν διοικητικά προβλήματα (δεδομένου ότι οι μαθητικές εταιρείες δημιουργούνται για ένα μόνο σχολικό έτος). Συνάπτεται επίσης ασφάλιση για την προστασία των μαθητικών εταιρειών από νομικές ευθύνες και για την παροχή νομικής συνδρομής.

Στη **Νορβηγία**, οι μαθητικές εταιρείες δεν καταβάλλουν φόρους ή ΦΠΑ. Δεν χρειάζεται να εγγραφούν στην κεντρική υπηρεσία καταχώρησης ιδιωτικών εταιρειών, να δημοσιεύουν

αποτελέσματα χρήσεως κλπ. Οι φορολογικές ρυθμίσεις προβλέπουν τη δυνατότητα να πραγματοποιείται ένα ορισμένο κέρδος χωρίς να χρειάζεται να καταβάλλονται φόροι.

Σε πολλές περιπτώσεις, το πρόγραμμα μαθητικής εταιρείας οργανώνεται σε συνεργασία με κάποιο φορέα που παρέχει νομική κάλυψη για τη μαθητική εταιρεία και καλύπτει την ασφάλιση. Ο φορέας δίνει διαδικαστικούς κανόνες στη μαθητική εταιρεία τους οποίους πρέπει να τηρούν οι συμμετέχοντες. Αυτό συμβαίνει, για παράδειγμα, στη **Γερμανία** (π.χ. *Deutsche Kinder-und Jugendstiftung* και πρόγραμμα “*Schüler unternehmen was!*”). Επίσης, στην **Αυστρία**, το νομικό καθεστώς και η διοικητική οργάνωση των μαθητικών εταιρειών εξασφαλίζεται από εθνικούς οργανισμούς προώθησης (*ACT, Junior*) επί τη βάση ειδικών συμφωνιών με τις εθνικές αρχές, προκειμένου να αποτραπούν τυχόν νομικά προβλήματα.

Όπου αυτό είναι απαραίτητο, **θα πρέπει να βελτιωθεί το ισχύον πλαίσιο**, δεδομένου ότι η λειτουργία μίνι επιχείρησης μπορεί να προκαλέσει σημαντικά διοικητικά και νομικά προβλήματα στους μαθητές, τους εκπαιδευτικούς και τα σχολεία που συμμετέχουν. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω συγκεκριμένων **συμφωνιών** μεταξύ των οργανισμών προώθησης και των αρμόδιων αρχών, μέσω **ειδικών ρυθμίσεων**, ή πιο επίσημα, αναγνωρίζοντας έναν τύπο **οντότητας προσομοίωσης** που θα διαθέτει όλα τα χαρακτηριστικά των κανονικών εταιρειών, αλλά η δραστηριότητά της θα έχει εκπαιδευτικό σκοπό.

Εντούτοις, στις χώρες όπου υπάρχει ευρύ φάσμα προγραμμάτων, δεν θα πρέπει να θεσπιστεί ένα αυστηρό νομικό πλαίσιο που να ισχύει για όλα τα προγράμματα, διότι κάτι τέτοιο προϋποθέτει ενοποίηση του ευρέος φάσματος προγραμμάτων η οποία θα είναι πρακτικά δυσχερής για τα σχολεία: σήμερα, μπορούν να επιλέξουν τη θεώρηση που τους ταιριάζει καλύτερα.

Θα ήταν σκόπιμο να προβλέπονται ειδικές ρυθμίσεις για τις μίνι εταιρείες όσον αφορά τη **φορολογία των κερδών** και τον **ΦΠΑ**.

Ουσιώδη στοιχεία αποτελούν η **συμμετοχή και ο συντονισμός όλων των διαφόρων παραγόντων**. Οι οργανισμοί που προωθούν τις μαθητικές εταιρείες, τα Υπουργεία Παιδείας, Οικονομικών και Βιομηχανίας πρέπει να συμφωνήσουν κοινές αρχές τις οποίες να έχουν διαρκώς υπόψη τους.

Τυχόν νομικό πλαίσιο, ειδική ρύθμιση ή συμφωνία θα μπορούσε να έχει τους ακόλουθους **στόχους**:

- Επίσημη αναγνώριση των μαθητικών εταιρειών ως μαθησιακό εργαλείο·
- Προσδιορισμός του πεδίου δραστηριότητας μιας μαθητικής εταιρείας (λαμβάνομένων υπόψη των διαφορών μεταξύ των υφισταμένων προγραμμάτων)·
- Παροχή του δικαιώματος έκδοσης τιμολογίων, διενέργειας χρηματικών συναλλαγών και ανοίγματος τραπεζικών λογαριασμών στο όνομα της μαθητικής εταιρείας·
- Δημιουργία ασφάλειας δικαίου για τα μέλη των μαθητικών εταιρειών στις συναλλαγές τους με πραγματικές εταιρείες ή στην υλοποίηση σχεδίων για τον ιδιωτικό τομέα·
- Χορήγηση απαλλαγών από τον ΦΠΑ ή άλλων φορολογικών πλεονεκτημάτων εφόσον τα έσοδα δεν υπερβαίνουν ένα ορισμένο ποσό (ή αύξηση του ποσού εφόσον απαιτείται)·
- Σαφής ορισμός και κατανομή των ευθυνών (μίνι εταιρείες, σχολεία, εκπαιδευτικοί).

7. Συμπεράσματα

Η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα πρέπει να βοηθεί με την **ευρύτερη δυνατή έννοια** και να περιλαμβάνει την ανάπτυξη των ικανοτήτων που απαιτούνται προκειμένου να αποκτήσει κανείς επιχειρηματικό πνεύμα – όπως η ικανότητα ανάληψης πρωτοβουλίας, η επιμονή μπροστά στις δυσκολίες, η ικανότητα επίλυσης προβλημάτων, εξεύρεσης λύσεων, ευελιξίας και δημιουργικότητας κλπ. Οι **στόχοι** όλων των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών δεν αρκεί να περιλαμβάνουν γνώσεις σχετικά με τις διαδικασίες ίδρυσης επιχειρήσεων, αλλά πρέπει να καλύπτουν και την ανάπτυξη ευρέος φάσματος εγκάρσιων δεξιοτήτων και επιχειρηματικών χαρακτηριστικών.

Οι μαθητικές εταιρείες είναι **μια από τις καλύτερες μεθόδους**, και ασφαλώς ένα **εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο**, για την τόνωση του επιχειρηματικού πνεύματος στο σχολείο. Με τα προγράμματα αυτά, οι μαθητές συνειδητοποιούν τις δυνατότητες της επιχειρηματικότητας και εξοπλίζονται με ευρύ φάσμα δεξιοτήτων που θα τους φανούν χρήσιμες όχι μόνο στη μελλοντική επαγγελματική σταδιοδρομία τους, αλλά και στη ζωή τους ως υπεύθυνα και ενεργά μέλη της κοινωνίας. Μια σημαντική επίπτωση της συμμετοχής σε μαθητικές εταιρείες μπορεί να είναι η ενθάρρυνση περισσότερων νέων να διερευνήσουν πιθανές επιχειρηματικές ευκαιρίες και να εγκαινιάσουν μια δική τους δραστηριότητα, ή να επιλέξουν μια δυναμική αρχή της σταδιοδρομίας τους σε μια μικρή επιχείρηση που θέλει να αναπτυχθεί. Αυτός ο παράγων είναι μακροπρόθεσμα ζωτικός για την ανάπτυξη και την ανταγωνιστικότητα στην Ευρώπη.

Τα προγράμματα αυτά αντιπροσωπεύουν πιθανότατα ένα σημαντικό εργαλείο στο πλαίσιο των **πολιτικών περιφερειακής ανάπτυξης**. Στην πραγματικότητα, ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες ή πιο απομονωμένες περιφέρειες, οι δραστηριότητες ενδέχεται να έχουν θετικές επιπτώσεις όσον αφορά την αύξηση του αριθμού αποφοίτων του σχολείου που παραμένουν στην περιοχή μέσω της δημιουργίας άμεσων δεσμών με την τοπική κοινότητα.

Για να μπορέσουν να συμμετάσχουν στις δραστηριότητες αυτές όσο το δυνατόν περισσότεροι μαθητές, είναι ουσιώδες να πληρούνται ορισμένες **βασικές προϋποθέσεις** (στήριξη εκ μέρους του προγράμματος σπουδών, αυτονομία των σχολείων, κατάλληλη χρηματοδότηση, επιμόρφωση και κίνητρα για τους εκπαιδευτικούς).

Η περαιτέρω προώθηση αυτών των προγραμμάτων δεν πρέπει να αποτελεί ευθύνη μόνο των εκπαιδευτικών αρχών: θα γίνει δυνατή μόνο αν οργανωθεί η **συνεργασία** μεταξύ των διαφόρων υπουργείων, αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, επιχειρηματικών δομών, μη κυβερνητικών οργανώσεων και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Η ανάπτυξη δεσμών με την τοπική κοινωνία και με τον κόσμο των επιχειρήσεων, καθώς και η ενεργός συμμετοχή **επιχειρηματικών εταίρων** ως μεντόρων και συμβούλων αποτελούν ζωτικά στοιχεία της επιτυχίας των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών.

Ο **ρόλος των εκπαιδευτικών αρχών** έχει ζωτική σημασία προκειμένου να αναγνωριστεί επίσημα η σημασία των εν λόγω προγραμμάτων και να αποτελέσουν αποδεκτή και βιώσιμη επιλογή στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών με τον ευρύτερο στόχο της προώθησης της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα.

Θα πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι οι περισσότερες από τις δεξιότητες που αποκτώνται μέσω της συμμετοχής σε μια μαθητική εταιρεία **διατρέχουν ολόκληρο το πρόγραμμα σπουδών**. Συνεπώς, η εργασία σε μια μαθητική εταιρεία εκπληρώνει πολλούς από τους άμεσους και έμμεσους στόχους άλλων μαθημάτων και συνεπώς έχει προστιθέμενη αξία σε σχέση με όλα τα μαθήματα. Αυτό είναι ένα σημαντικό επιχείρημα υπέρ της προώθησης των μαθητικών εταιρειών, το οποίο μπορεί να αντιταχθεί στις διστακτικές διοικήσεις και διευθυντές σχολείων.

Οι μαθητικές εταιρείες μπορούν να θεωρηθούν σημαντικό μέρος της **δια βίου μάθησης**. Η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα πρέπει να ενταχθεί σε ένα πλαίσιο δια βίου μάθησης και πρέπει να προωθείται σε όλες τις βαθμίδες, από την πρωτοβάθμια μέχρι τη μεταπτυχιακή εκπαίδευση.

7.1. Κυριότερα πορίσματα:

Μεθοδολογία

Τόσο η προσέγγιση που βασίζεται σε **πραγματική** όσο και εκείνη που βασίζεται σε **εικονική** επιχειρηματική δραστηριότητα μπορούν να χρησιμοποιηθούν αποτελεσματικά, υπό την προϋπόθεση η τυχόν εικονική δραστηριότητα να μην είναι υπερβολικά αφηρημένη και να μην υλοποιείται υπό συνθήκες απομόνωσης: η διαδραστική σχέση με άλλους μαθητές, εκπαιδευτικούς και συμβούλους και οι επαφές με τον εκτός του σχολείου κόσμο αποτελούν ζωτικές συνιστώσες των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών.

Τα περισσότερα από τα προγράμματα που επισημάνθηκαν είχαν διάρκεια **ενός σχολικού έτους** (9 έως 10 μήνες): αυτός φαίνεται να είναι ο κατάλληλος χρόνος για την εξερεύνηση του πολύπλοκου κόσμου της λειτουργίας μιας επιχείρησης. Εντούτοις, χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά και προγράμματα μικρότερης διάρκειας (3 έως 5 μηνών).

Η **βέλτιστη πρακτική** για τη λειτουργία προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών δίνει έμφαση σε πτυχές όπως η ομαδική εργασία και η ελευθερία των μαθητών να αναπτύξουν τις ιδέες τους. Επίσης, ζωτικά στοιχεία για την επιτυχία των προγραμμάτων μίνι εταιρειών αποτελεί η ανάπτυξη δεσμών με τον επιχειρηματικό κόσμο και την τοπική κοινωνία, καθώς και η διαθεσιμότητα **μεντόρων και συμβούλων από επιχειρήσεις**. Εντούτοις, η ανεύρεση αρκετών εθελοντών από τον κόσμο των επιχειρήσεων συχνά θεωρείται σημαντική δυσκολία, ιδίως σε λιγότερο ανεπτυγμένες ή πιο απομονωμένες περιοχές.

Διάδοση

Οι μαθητές που συμμετέχουν σε προγράμματα μίνι εταιρειών συνεχίζουν να αποτελούν **μειοψηφία** (στις περισσότερες χώρες, κατά το τελευταίο σχολικό έτος, το ποσοστό μαθητών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν ήταν μικρότερο από 1%). Εντούτοις, **εκτιμάται ότι τουλάχιστον 200.000 μαθητές δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης συμμετέχουν κάθε χρόνο στα προγράμματα αυτά στην ΕΕ των 25 και στη Νορβηγία**. Οι δραστηριότητες μίνι εταιρειών δεν πρέπει να επιβάλλονται σε όλους τους μαθητές, αλλά μάλλον να προωθούνται και να συνιστώνται ως επιλογή στο ευρύτερο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα. Συνεπώς, το σημαντικό στοιχείο είναι ο **αριθμός σχολείων** που προσφέρουν τα εν λόγω προγράμματα. Μετά την **Ιρλανδία** και το **ΗΒ**, (όπου εκτιμάται ότι συμμετέχει ποσοστό μεταξύ 40 και 50% όλων των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), τις καλύτερες επιδόσεις σημειώνουν χώρες στις οποίες το 30% περίπου των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προσφέρουν προγράμματα μίνι εταιρειών. Σε όλες τις άλλες χώρες οι οποίες περιελήφθησαν στην έρευνα, το ποσοστό συμμετοχής των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης εκτιμάται μεταξύ 3% και 15%. Ο αριθμός των σχολείων που συμμετέχουν πρέπει να αυξηθεί.

Από τις περιορισμένες διαθέσιμες πληροφορίες όσον αφορά τη συμμετοχή ανά **φύλο**, προκύπτει ότι υπάρχει ισορροπία μεταξύ αγοριών και κοριτσιών. Σε ορισμένα προγράμματα μάλιστα, τα κορίτσια αποτελούν την πλειοψηφία των συμμετεχόντων.

Τα προγράμματα αυτά μπορούν να εφαρμοστούν σε **όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες** (συμπεριλαμβανομένης της πρωτοβάθμιας και της ανώτερης εκπαίδευσης) και σε **κάθε τύπο σχολείου**: στην ενιαία δευτεροβάθμια εκπαίδευση, καθώς και στις σχολές επαγγελματικής κατάρτισης ή διοίκησης επιχειρήσεων και στις εμπορικές σχολές. Εντούτοις, σε όλες σχεδόν τις χώρες, η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών συμμετέχουν στις εν λόγω δραστηριότητες στο πλαίσιο της **ανώτερης δευτεροβάθμιας** εκπαίδευσης. Τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών υλοποιούνται τόσο στο πλαίσιο του σχολικού προγράμματος στη διάρκεια των **κανονικών ωρών διδασκαλίας** όσο και **μετά το σχολείο** ή ως **εξωσχολικές** δραστηριότητες.

Αξιολόγηση και αντίκτυπος

Παρόλο που στα περισσότερα προγράμματα χρησιμοποιούνται γενικά τα βασικά **εργαλεία αξιολόγησης**, όπως η συγκέντρωση πληροφοριών από τους μαθητές και τους εκπαιδευτικούς (μέσω αυτοαξιολόγησης, εκθέσεων, επισκόπησης των επιδόσεων από τους εκπαιδευτικούς κλπ), οι περισσότερο σύνθετες τεχνικές (π.χ. ανεξάρτητη αξιολόγηση, εξετάσεις στο τέλος του προγράμματος κλπ) δεν είναι ακόμα ευρέως διαδεδομένες. Υπάρχει ανάγκη περαιτέρω ανάπτυξης της ικανότητας των σχολείων και των φορέων που προωθούν τις μίνι εταιρείες να προβαίνουν σε επισκόπηση και **αξιολόγηση** των προγραμμάτων στα οποία συμμετέχουν. Η αποτελεσματική αξιολόγηση θα επιτρέψει να υπογραμμιστούν οι επιτυχίες και να αρθούν οι αδυναμίες.

Μέχρι σήμερα, δεν έχει αναπτυχθεί στην Ευρώπη **επαρκής έρευνα** για τον αντίκτυπο που είχε η συμμετοχή σε προγράμματα μίνι εταιρειών στη μελλοντική σταδιοδρομία των μαθητών. Εντούτοις, τα περιορισμένα διαθέσιμα στοιχεία **συνηγορούν υπέρ της αποτελεσματικότητας** των εν λόγω προγραμμάτων στην απτή προώθηση του επιχειρηματικού πνεύματος των νέων. Επίσης, τα προγράμματα αυτά φαίνεται να ασκούν θετική επιρροή στην **ισότητα ευκαιριών** μεταξύ των δύο φύλων.

Ενσωμάτωση στο πρόγραμμα σπουδών και εφαρμογή στο επίπεδο του σχολείου

Λίγες μόνο χώρες αναγνωρίζουν ή συνιστούν επισήμως τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών ως επιλογή στο πλαίσιο του **εθνικού προγράμματος σπουδών**. Η αναγνώριση αυτή είναι συχνότερη στην επαγγελματική εκπαίδευση από ό,τι στην ενιαία δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Γενικά, θεωρείται ότι σε όλες τις χώρες, **τα σχολεία χαίρουν επαρκούς βαθμού αυτονομίας και ελευθερίας** που τους επιτρέπει να υλοποιούν προγράμματα μίνι εταιρειών είτε στο πλαίσιο είτε εκτός του προγράμματος σπουδών. Τα εμπόδια συνίστανται στη **διστακτικότητα των σχολείων και των εκπαιδευτικών** να αναμειχθούν στα προγράμματα εφόσον αυτά δεν υποστηρίζονται, δεν αναγνωρίζονται ή δεν συνιστώνται από τις εκπαιδευτικές αρχές.

Παρόλο που οι δραστηριότητες μαθητικών εταιρειών προσφέρονται σε πολλές περιπτώσεις από τα σχολεία στο πλαίσιο του προγράμματός τους, γενικά η **αναγνώρισή τους είναι ανεπαρκής**, ενώ παρουσιάζονται και **δυσκολίες ένταξής τους** στα επίσημα μαθήματα. Τα **πρακτικά προβλήματα** που παρουσιάζονται κατά την υλοποίηση των εν λόγω δραστηριοτήτων συνδέονται με τις απαιτήσεις εκπλήρωσης των στόχων που θέτει το πρόγραμμα σπουδών για κάθε μάθημα, την ανεπάρκεια διδακτικών ωρών για την ανάπτυξη του περιεχομένου του μαθήματος, τις δυσκολίες προσαρμογής της εγκάρσιας προσέγγισης την οποία ακολουθούν ορισμένα προγράμματα, την έλλειψη κινήτρων και ευαισθητοποίησης εκ μέρους του διδακτικού προσωπικού όσον αφορά την εκπαιδευτική αξία των δραστηριοτήτων αυτών

Η επίσημη ένταξη των δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών ως **επιλογή στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών** που ακολουθείται σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο έχει θετική επίπτωση στη διάδοση και την επιτυχία τους, για παράδειγμα προσφέροντας νέα κίνητρα για τους εκπαιδευτικούς.

Οι δραστηριότητες αυτές δεν απαιτούν απλώς ειδικές γνώσεις εκ μέρους των εκπαιδευτικών, αλλά και αλλαγή των μεθοδολογιών διδασκαλίας. Επίσης, παρόλο που πολλοί εκπαιδευτικοί επαγγελματικής εκπαίδευσης διαθέτουν γνώσεις ή εμπειρία επιχειρήσεων, δεν ισχύει το ίδιο στη γενική δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Παρόλο που οι εξωτερικοί οργανισμοί οι οποίοι προωθούν τα εν λόγω προγράμματα προσφέρουν συνήθως βασική επιμόρφωση για εκπαιδευτικούς, στις περισσότερες χώρες παρατηρείται **έλλειψη συστηματικής επιμόρφωσης** (τόσο ενδοϋπηρεσιακής όσο και περαιτέρω επιμόρφωσης) που να προσφέρεται ή να υποστηρίζεται από τις δημόσιες αρχές σχετικά με τον τρόπο υλοποίησης σχεδίων επιχειρηματικότητας στο σχολείο, ενώ σε άλλες περιπτώσεις οι εκπαιδευτικοί δεν ενθαρρύνονται από τα σχολεία να συμμετάσχουν στην προσφερόμενη επιμόρφωση.

Συχνά, απαιτείται κάποιος **επιπλέον χρόνος και εργασία** εκτός σχολείου, ιδίως για τις μίνι εταιρείες που ασχολούνται με πραγματικά προϊόντα ή υπηρεσίες. Η πρόσθετη εργασία των εκπαιδευτικών πέραν των κανονικών διδακτικών ωρών σε πολλές περιπτώσεις δεν αναγνωρίζεται και δεν ανταμείβεται, αποθαρρύνοντας έτσι τους εκπαιδευτικούς από το να συμμετάσχουν σε αυτές τις δραστηριότητες.

Χρηματοδότηση και μέτρα στήριξης

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών **καθοδηγούνται και οργανώνονται από εξωτερικούς φορείς** (π.χ. ΜΚΟ) και όχι από το ίδιο το εκπαιδευτικό σύστημα, παρόλο που ενδέχεται να λαμβάνουν σημαντική στήριξη από το δημόσιο τομέα. Για το λόγο αυτό, και επειδή καμιά φορά δεν εντάσσονται στο επίσημο σχολικό πρόγραμμα, τα προγράμματα αυτά γενικά δεν διαθέτουν **επαρκείς οικονομικούς πόρους**.

Οι δραστηριότητες βασίζονται στην **έντονη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα**, υπό μορφή χρηματοδότησης ή εισφορών σε είδος. Ανάλογα με τη χώρα και το πρόγραμμα, σε ορισμένες περιπτώσεις οι διαθέσιμοι **οικονομικοί πόροι** είναι ως επί το πλείστον δημόσιοι, ενώ σε άλλες περιπτώσεις προέρχονται κυρίως από τον ιδιωτικό τομέα (επιχειρήσεις, ενώσεις επιχειρήσεων, ιδρύματα, τράπεζες).

Στις περισσότερες χώρες, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών λαμβάνουν κάποια **στήριξη από δημόσιες αρχές** (οικονομικής ή άλλης φύσεως). Εντούτοις, το επίπεδο της εν λόγω στήριξης συχνά κρίνεται ανεπαρκές για την ευρύτερη διάδοση των εν λόγω μεθοδολογιών. Η δημόσια στήριξη έχει τη μορφή **χρηματοδότησης**, ενεργού **προώθησης** στους εκπαιδευτικούς και τα σχολεία, επίσημης **αναγνώρισης**, ένταξης στο **πρόγραμμα σπουδών** ως συνιστώμενης επιλογής, συνεργασίας με οργανισμούς προώθησης και άρσης των διοικητικών **φραγμών** (όπου απαιτείται).

Σε ορισμένες περιπτώσεις, η **οικονομική στήριξη** χορηγείται από τις δημόσιες αρχές σε μεμονωμένα σχέδια και είναι χρονικά περιορισμένη, πράγμα που σημαίνει ότι δεν εξασφαλίζεται η βιωσιμότητα των δραστηριοτήτων.

Σε ορισμένες χώρες, η οργάνωση προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών αντιμετωπίζει σημαντικές πρακτικές δυσκολίες λόγω του ασαφούς **νομικού και διοικητικού πλαισίου** (για παράδειγμα, όσον αφορά πτυχές όπως η φορολογία των μίνι εταιρειών ή η δυνατότητα συναλλαγής με πραγματικές εταιρείες). Σε άλλες χώρες, προβλέπεται ειδικό **ρυθμιστικό**

πλαίσιο για τις μαθητικές εταιρείες ή έχουν συναφθεί **συμφωνίες** μεταξύ των οργανισμών προώθησης και των φορολογικών αρχών.

7.2. Μελλοντικές προοπτικές

Τα προγράμματα αυτά σημειώνουν όλο και μεγαλύτερη επιτυχία στην Ευρώπη, αλλά δεν **προσφέρονται ακόμα σε όλους γενικά τους μαθητές**. Υλοποιούνται μόνο στη μειοψηφία των σχολείων: στις περισσότερες χώρες της ΕΕ, προγράμματα που βασίζονται στη μεθοδολογία των μαθητικών εταιρειών προσφέρουν λιγότερα από 15% των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Χωρίς να παραβλέπεται η αποτελεσματικότητα άλλων παιδαγωγικών εργαλείων, μπορεί να επιβεβαιωθεί ότι **τα εν λόγω προγράμματα αποτελούν σημαντική επιλογή στο πλαίσιο της στρατηγικής τόνωσης του επιχειρηματικού πνεύματος και δεξιοτήτων**, δεδομένου ότι βασίζονται στη μάθηση μέσω της πρακτικής εξάσκησης.

Οποιοσδήποτε παρατηρήσει μια μαθητική εταιρεία σε λειτουργία ή κατά την επίδειξη των προϊόντων της θα εντυπωσιαστεί, μεταξύ πολλών άλλων χαρακτηριστικών, από τον ενθουσιασμό, την καινοτομία, τη δημιουργικότητα, την αυτοπεποίθηση και τις επικοινωνιακές δεξιότητες που επιδεικνύουν οι νέοι με τη βοήθεια αυτών των προγραμμάτων. Αυτές οι ανεπτυγμένες στάσεις ζωής και επιτεύγματα συνάδουν με τους **στόχους** κάθε εκπαιδευτικής διαδρομής, ιδίως στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Ο **δυναμικός αντίκτυπος** αυτών των προγραμμάτων – εφόσον εφαρμοστούν ευρέως – από άποψη ευαισθητοποίησης όσον αφορά την επιχειρηματικότητα ως βιώσιμη επιλογή ή την πρακτική εμπειρία του τι σημαίνει η εκμετάλλευση μιας επιχειρηματικής ιδέας και η ιδιότητα του επιχειρηματία, μπορεί να είναι τεράστιος στην κοινωνία μας, όπου η επιχειρηματική ώθηση γενικά δεν θεωρείται αρκετά ισχυρή.

Σήμερα, τα **κύρια εμπόδια** για την αυξημένη εφαρμογή των εν λόγω προγραμμάτων είναι τα εξής: ανεπαρκής αναγνώριση, απουσία ορατού ρόλου στο πλαίσιο των προγραμμάτων σπουδών, έλλειψη κινήτρων και ειδικής επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών, ανεπαρκής προώθηση από τις δημόσιες αρχές προς τα σχολεία, ανεπαρκείς οικονομικοί πόροι που θα εξασφάλιζαν μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και βιωσιμότητα. Πολλά από τα προβλήματα και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα εν λόγω προγράμματα (κατακερματισμός, ανεπαρκής αναγνώριση κλπ) αποτελούν στην πραγματικότητα προβλήματα της ανάπτυξης της επιχειρηματικότητας γενικότερα.

Μερικοί οργανισμοί προώθησης καταβάλλουν μεγάλες προσπάθειες, με τη συνδρομή επιχειρήσεων, σχολείων και, σε ορισμένες περιπτώσεις, δημοσίων αρχών, για τη διάδοση των εν λόγω προγραμμάτων. **Απαιτείται αυξημένη προσπάθεια από όλους τους εμπλεκόμενους παράγοντες**, σε στενή συνεργασία μεταξύ τους, αλλά και ειδικότερα από τις εκπαιδευτικές αρχές, προκειμένου να επιτευχθεί ο στόχος της μεγαλύτερης παρουσίας των μεθοδολογιών αυτών στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Πράγματι, οι **εκπαιδευτικές αρχές** διαδραματίζουν ουσιώδη ρόλο για την αναγνώριση των πλεονεκτημάτων των εν λόγω προγραμμάτων από άποψη απόκτησης των εγκάρσιων προσόντων και δεξιοτήτων που είναι απαραίτητα για την προσωπική ανάπτυξη των νέων, τη βελτίωση των επιδόσεών τους και σε άλλα μαθήματα, για να γίνουν ενεργά, υπεύθυνα και επιτυχημένα μέλη της κοινωνίας, ή και για να γίνουν κάποια μέρα, μερικοί από αυτούς, δυναμικά και επιτυχημένα στελέχη και επιχειρηματίες.

Εφόσον αναγνωρίζεται ότι η **επιχειρηματικότητα** πρέπει να θεωρείται βασική δεξιότητα που πρέπει να αποκτάται στο πλαίσιο της υποχρεωτικής και της μετα-υποχρεωτικής εκπαίδευσης

και στόχος της μάθησης που πρέπει να περιλαμβάνεται στα προγράμματα σπουδών όλων των βαθμίδων, οι εκπαιδευτικές αρχές ενθαρρύνονται να αναγνωρίσουν μεθοδολογίες που χρησιμοποιούν τις μαθητικές εταιρείες και τη μάθηση μέσω πρακτικής εξάσκησης ως **ορατές επιλογές των προγραμμάτων σπουδών**, στο ευρύτερο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα. Επιπλέον, καλούνται να **προωθήσουν** την έννοια αυτή σε όσα σχολεία, διευθυντές και εκπαιδευτικούς δεν έχουν ακόμα ακούσει για τα προγράμματα αυτά ή δεν έχουν κάποιο κίνητρο ή ενθάρρυνση να τα υιοθετήσουν. Από την άποψη αυτή, σημαντικό εργαλείο μπορεί να αποτελέσει η **διάδοση εμπειριών και παραδειγμάτων ορθών πρακτικών**.

Άλλα μέτρα στήριξης από τις δημόσιες αρχές (με τη συμμετοχή διαφόρων υπουργείων) μπορούν επίσης να λάβουν τη μορφή **χρηματοδότησης**, μεγαλύτερης **συνεργασίας** με τους οργανισμούς προώθησης και άρσης των νομικών και διοικητικών **φραγμών**.

8. Συστάσεις

Ακολουθεί μια σειρά ειδικών **συστάσεων** – προς όλους τους ενδιαφερομένους παράγοντες – για τους τρόπους αποτελεσματικότερης υλοποίησης των μεθοδολογιών μαθητικών εταιρειών, εντονότερης παρουσίας τους στα εκπαιδευτικά συστήματα και υιοθέτησής τους από τα σχολεία και τους μαθητές.

Σχολεία

- 1) Τα σχολεία καλούνται να **υιοθετήσουν** τα προγράμματα αυτά, διότι οι περισσότερες από τις δεξιότητες που αποκτώνται με τη συμμετοχή σε μαθητική εταιρεία **διατρέχουν ολόκληρο το πρόγραμμα σπουδών** και περιλαμβάνουν εγκάρσιες και προσωπικές δεξιότητες, καθώς και βασικές επιχειρηματικές δεξιότητες. Με την εργασία σε μια μαθητική εταιρεία εκπληρώνονται πολλοί από τους άμεσους και έμμεσους στόχους που τίθενται για άλλα μαθήματα. Συνεπώς, η μαθητική εταιρεία έχει προστιθέμενη αξία σε σχέση με όλα τα μαθήματα του προγράμματος σπουδών.
- 2) Τα σχολεία πρέπει να ενθαρρύνουν τους **εκπαιδευτικούς** να συμμετέχουν στην προσφερόμενη ειδική **επιμόρφωση** σχετικά με τους τρόπους υλοποίησης σχεδίων μαθητικών εταιρειών.

Σχολεία, οργανισμοί προώθησης και εκπαιδευτικές αρχές

- 1) Τα **προγράμματα** που βασίζονται στη μεθοδολογία μαθητικών εταιρειών πρέπει να εξασφαλίζουν την ομαδική εργασία, τη μάθηση μέσω πρακτικής εξάσκησης, την τακτική επαφή με εκπαιδευτικό ή σύμβουλο και τη διαδραστική σχέση με το εξωσχολικό περιβάλλον.
- 2) Οι προσπάθειες που καταβάλλουν οι **εκπαιδευτικοί** και οι **μαθητές** για τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών, καμιά φορά εκτός των κανονικών ωρών εργασίας ή μελέτης, πρέπει να αναγνωρίζονται ως επίσημη σχολική εργασία και να δίδονται κίνητρα στους εκπαιδευτικούς.
- 3) Οι εκπαιδευτικές αρχές, οι οργανισμοί προώθησης και τα σχολεία πρέπει να αναπτύξουν σαφέστερα συστήματα επισκόπησης και **αξιολόγησης** των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών με χρήση τεχνικών για την αξιολόγηση των αποκτωμένων δεξιοτήτων.
- 4) Οι φορείς παροχής των προγραμμάτων και οι εκπαιδευτικές αρχές θα πρέπει να δημιουργήσουν σαφέστερα συστήματα **συλλογής δεδομένων** σχετικών με τη συμμετοχή των σχολείων και των μαθητών στις δραστηριότητες αυτές.

Ο κόσμος των επιχειρήσεων

- 1) Οι ενώσεις επιχειρήσεων και οι εταιρείες ενθαρρύνονται να **συμμετάσχουν στα εν λόγω προγράμματα** στο πλαίσιο της στρατηγικής Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που ακολουθούν. Η στήριξη που παρέχουν μπορεί να είναι σε χρήμα ή σε είδος (συμπεριλαμβανομένης της παροχής συμβουλών και μεντόρων για τις μίνι εταιρείες) και μπορεί να αναγνωρίζεται από τις δημόσιες αρχές μέσω κινήτρων. Τα **οφέλη** για τις εταιρείες μπορούν να περιλαμβάνουν τη δυνατότητα πρόσληψης δυναμικών νέων

με άμεση εμπειρία της επιχείρησης που θα διαθέτουν μια σειρά δεξιοτήτων σχετικών με τη δημιουργικότητα, την επιχειρηματικότητα και την καινοτομία.

- 2) Πρέπει να ενθαρρυνθεί η περαιτέρω συνεργασία μεταξύ των **σχολείων** και των **τοπικών επιχειρήσεων**, δεδομένου ότι τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών δεν πρέπει να περιορίζονται εντός των ορίων του σχολείου. Συνεπώς, οι **ενώσεις επιχειρήσεων** καλούνται να **ευαισθητοποιήσουν τα μέλη τους** όσον αφορά τη δυνατότητα διασύνδεσης με τα σχολεία και με τους οργανισμούς προώθησης, καθώς και τη δυνατότητα συμμετοχής ή συμβολής στην υλοποίηση προγραμμάτων.
- 3) Η δημιουργία **συνδέσμων μεταξύ Σχολείου-Επιχειρήσεων-Κοινότητας** αποτελεί ζωτικής σημασίας στοιχείο για την επιτυχία των προγραμμάτων. Πρέπει να αναπτυχθεί μια συστηματική διαδικασία και ένα μοντέλο συνεργασίας “Σχολείου & Επιχείρησης” με πρωτοβουλία των δημόσιων αρχών, των ενώσεων επιχειρήσεων και των οργανισμών προώθησης.

Δημόσιες αρχές (σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο):

Οι εθνικές και περιφερειακές αρχές ενθαρρύνονται:

- 1) Να αναπτύξουν μια **σφαιρική στρατηγική** εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα στα σχολεία. Στη στρατηγική αυτή, τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών πρέπει να προβάλλονται ως σημαντικό εργαλείο.
- 2) Να θεσμοθετήσουν **τακτική συνεργασία** μεταξύ διαφόρων υπουργείων, ενώσεων επιχειρήσεων, μη κυβερνητικών οργανώσεων, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης, με στόχο την περαιτέρω προώθηση δραστηριοτήτων που να βασίζονται στη μεθοδολογία των μαθητικών εταιρειών.
- 3) Να συνεργαστούν, ιδίως με τους **οργανισμούς προώθησης** (όπως οι ΜΚΟ) που διαδίδουν ευρέως τα προγράμματα αυτά και να εξασφαλίσουν τη συμμετοχή των εν λόγω οργανισμών στα εθνικά σχέδια εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα.
- 4) Να στηρίζουν τα σχολεία και τους οργανισμούς προώθησης στην υλοποίηση δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών παρέχοντας **οικονομικούς πόρους** ή/και εισφορές σε είδος.
- 5) Γενικότερα, να εξασφαλίσουν τη **μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα** των προγραμμάτων μέσω χρηματοδότησης, ένταξης στα προγράμματα σπουδών, συνεργασίας με οργανισμούς προώθησης, ενθάρρυνσης της συμμετοχής του κόσμου των επιχειρήσεων.

Υπουργεία Παιδείας:

- 1) Τα προγράμματα μαθητικών εταιρειών πρέπει να **αναγνωρίζονται** ή να **συνιστώνται** από τις εκπαιδευτικές αρχές ως ορατή επιλογή στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών γενικής και επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τον ευρύτερο στόχο της τόνωσης της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα.
- 2) Τα σχολεία πρέπει να διαθέτουν επαρκή **αυτονομία** για την υλοποίηση προγραμμάτων μίνι εταιρειών είτε στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών είτε μετά το σχολείο ή ως εξωσχολική δραστηριότητα.

- 3) Οι εκπαιδευτικές αρχές θα πρέπει να **προωθούν ενεργά** τις μαθητικές εταιρείες στα σχολεία, τους διευθυντές τους και τους εκπαιδευτικούς.
- 4) Θα πρέπει να αυξηθεί η **ευαισθητοποίηση** όσον αφορά αυτές τις μεθοδολογίες μέσω της **διάδοσης πληροφοριών** στους ενδιαφερομένους και να ενθαρρύνεται η στήριξη σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, συμπεριλαμβανομένης της ενεργού προώθησης των υφισταμένων εννοιών και της προβολής παραδειγμάτων ορθών πρακτικών.
- 5) Θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η **ανταλλαγή πληροφοριών** για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών μεταξύ ευρωπαϊκών δικτύων και εθνικών προγραμμάτων, καθώς και μεταξύ σχολείων, προκειμένου να ανταλλάσσονται μεθοδολογικές κατευθυντήριες γραμμές και πρακτικές συμβουλές.
- 6) Πρέπει να παρέχεται ειδική **επιμόρφωση** στους **εκπαιδευτικούς** σχετικά με τους τρόπους εισαγωγής των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στην τάξη, στο πλαίσιο της θεσμοθετημένης αρχικής ή ενδοϋπηρεσιακής επιμόρφωσης. Η επιμόρφωση αυτή θα πρέπει να περιλαμβάνει μεθόδους ενεργού διδασκαλίας και μάθησης με ειδική εστίαση στην ομαδική εργασία και την εργασία με σχέδια, τις βασικές αρχές λειτουργίας επιχειρήσεων, τους τρόπους δημιουργίας συνδέσμων με επιχειρήσεις και την κοινότητα και τους τρόπους επισκόπησης και αξιολόγησης των δραστηριοτήτων.

Υπουργεία Οικονομίας και Οικονομικών

- 1) Όπου αυτό είναι απαραίτητο ή σκόπιμο, να **αναγνωριστεί** ότι οι μαθητικές εταιρείες είναι **παιδαγωγικό εργαλείο** και δεν πρέπει να υπόκεινται στις ίδιες απαιτήσεις και διαδικασίες με τις πραγματικές εταιρείες.
- 2) Να εξασφαλιστεί η άρση των **νομικών και διοικητικών φραγμών** στη δημιουργία και την υλοποίηση των μίνι εταιρειών.
- 3) Να προβλεφθούν **απλοποιημένοι κανόνες όσον αφορά τη φορολογία** των μίνι εταιρειών, συμπεριλαμβανομένων απαλλαγών από την καταβολή ΦΠΑ και φόρου εισοδήματος εφόσον τα έσοδα δεν υπερβαίνουν ένα συγκεκριμένο ποσό, καθώς και όσον αφορά την **ασφάλιση** ευθύνης.
- 4) Να δοθεί στις μαθητικές εταιρείες η δυνατότητα να **συναλλάσσονται με πραγματικές επιχειρήσεις**, να προσφέρουν τα προϊόντα τους σε καταστήματα, να ανοίγουν τραπεζικό λογαριασμό.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή:

- 1) **Να ευαισθητοποιηθούν** όλα τα αρμόδια εθνικά υπουργεία (συμπεριλαμβανομένων των υπουργείων Παιδείας, Απασχόλησης, Βιομηχανίας και Επιχειρήσεων) όσον αφορά τη σημασία των προγραμμάτων μαθητικών εταιρειών στο πλαίσιο της εκπαίδευσης για την επιχειρηματικότητα και της απόκτησης μιας σειράς δεξιοτήτων ζωής, ούτως ώστε τα προγράμματα αυτά να επιτύχουν μεγαλύτερη αναγνώριση σε εθνικό επίπεδο.
- 2) **Να προωθηθεί η ανταλλαγή γνώσεων και ορθών πρακτικών** μεταξύ των διαφόρων χωρών και μεταξύ των ενδιαφερομένων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των ενώσεων επιχειρήσεων

- 3) **Να διαδοθούν πληροφορίες και διαφημιστικό υλικό** για τα εν λόγω προγράμματα από τα οποία να προκύπτει σαφώς ότι συμβάλλουν στην επίτευξη των στόχων που έχει θέσει η ΕΕ για την εκπαίδευση, την απασχόληση και την ανάπτυξη.
- 4) **Να στηριχθούν εκδηλώσεις**, σε ευρωπαϊκό ή εθνικό επίπεδο, οι οποίες προβάλλουν τη δραστηριότητα των μαθητικών εταιρειών (όπως οι εμπορικές εκθέσεις).
- 5) Να προωθηθεί η ανάπτυξη **ευρωπαϊκών ερευνών** που να αξιολογούν τον αντίκτυπο των εν λόγω προγραμμάτων.

Όλοι οι εμπλεκόμενοι παράγοντες:

- 1) Οι δημόσιες αρχές σε όλα τα επίπεδα, οι επιχειρηματικοί εταίροι και τα σχολεία ενθαρρύνονται να αυξήσουν τη διάδοση και την ανάληψη δραστηριοτήτων μαθητικών εταιρειών προκειμένου να **επιτραπεί η πρόσβαση όλων των δυνητικά ενδιαφερομένων μαθητών** στα προγράμματα αυτά.
- 2) Να αυξηθεί η **έρευνα όσον αφορά τον αντίκτυπο** που έχει η συμμετοχή στα προγράμματα αυτά για την ανάπτυξη της ζωής των μαθητών και, γενικότερα, για την κοινωνία, η οποία να περιλαμβάνει, εκτός από τις αποκτώμενες δεξιότητες, και επιλογές σταδιοδρομίας, τις πανεπιστημιακές σπουδές που ακολουθούν και τον αριθμό επιχειρήσεων που ιδρύουν οι απόφοιτοι. Περισσότερα στοιχεία για τον αντίκτυπο των εν λόγω προγραμμάτων θα συνέβαλαν στο να περιληφθεί η εκπαίδευση για την επιχειρηματικότητα στην ατζέντα των αρμοδίων για τη χάραξη πολιτικής και των εκπαιδευτικών αρχών.

ANNEX: Inventory of student company programmes in secondary education identified according to the adopted definition (school year 2003/2004):

	<i>Name of programme</i>	<i>Name of promoting organisation</i>	<i>Level of applic.</i>	<i>Information</i>
Austria	Junior	Junior Österreich	National	www.junior.co.at
	Practice Firm	ACT	National	www.act.at
Belgium	Mini-entreprise	asbl Les Jeunes Entreprises	Regional	www.lesjeunesentreprises.be
	Mini-ondernemingen	Vlajo (Vlaamse Jonge Ondernemingen)	Regional	www.vlajo.be
	Practice Firm	COFEP	National	www.cofep.be
	Vaardig Ondernemen en Ondernemende Vaardigheden	Network For Training Entrepreneurship, Belgium	Regional	www.nfte.be
Czech Rep.	The Company Programme	Junior Achievement Czech Republic	National	www.jacr.cz
	Practice Firm	Centre of Practice Firms (CEFIF)	National	www.nuov.cz
Denmark	The Company Programme	Young Enterprise Denmark	National	www.ja-ye.dk
	European Business Games	European Schoolnet	National	www.business-games.dk
	SIMU Practice Firm	Simu-Center	National	www.simu.dk
Estonia	The Company Programme	Junior Achievement Estonia	National	www.ja.ee
Finland	The Company Programme	Young Enterprise Finland	National	www.nuoriyrittajyys.fi
	Practice Firm	Finnish Practice Enterprises Centre (FINPEC)	National	www.finpec.fi
France	Mini-entreprises	Fédération des associations Jeunes Entreprises FAJE, Académies d'Amiens, Lyon, Limoges, Clermont Ferrand et Versailles	Regional	www.jeunes-entreprises.org ; secretariat.faje@wanadoo.fr
	Création d'entreprise du secteur cafés – hôtels- restaurants	AGPCE	National	roger.benad@wanadoo.fr
	Entreprendre au Lycée	Académies Marseille et Nice, Guyane et Guadeloupe.	Regional	Entreprendre.lycee@free.fr ; ce.daet@ac-aix-marseille.fr ; ce.daet@ac-nice.fr
	Une entreprise dans votre lycée (La Basket-entreprise)	Académie de Nantes	Regional	dafpic.formation-initiale@ac-nantes.fr
	CCI des Jeunes	Académie de Montpellier	Regional	patrick.brisset@ac-montpellier.fr
	Une entreprise dans votre lycée	Académie de Rennes	Regional	ce.daet@ac-rennes.fr
	Créons Ensemble	Académie de Bordeaux	Regional	Jean-claude.weidmann@ac-bordeaux.fr

	Graine de Boîte	Académie d'Orleans-Tours	Regional	evelyne.binet@ac-orleans-tours.fr
	Challenge "Destination Entreprises"	Association Destination Entreprises, Académies de Limoges et Martinique	Regional	rossignolnadine@wanadoo.fr
	Demain mon Entreprise	CCI Versailles Académie de Versailles	Regional	rwolezyk@versailles.cci.fr
	Mini-entreprises dans les collèges francs comtois	MEDEF (Mouvement des entreprises de France), Académie de Besançon	Regional	formation@medef.fr nche-comte.com
	Mini-entreprises: Centre des Jeunes Dirigeants	Académie de Lille	Regional	od@odicee.com
	Concours «Jeunes créez en Auvergne»	Mission Régionale pour la création d'Entreprise (MRCE), Académie de Clermont Ferrand	Regional	mrce@ard-auvergne.com
	Concours « Entreprendre »	Centre de ressources pour la création d'activités innovantes (PROMOTECH CEI), Académie de Nancy-Metz	Regional	direction.promotech@wanadoo.fr
Germany	JUNIOR Junge Unternehmer initiieren-organisieren-realisisieren	JUNIOR-Office (Institut der deutschen Wirtschaft) (Junior Achievement Young Enterprise Germany)	National	www.juniorprojekt.de
	Achievers International	Achievers International	National	www.achieversinternational.org
	Schüler Unternehmen was!	Deutsche Kinder- und Jugendstiftung	National	www.dkjs.de/schuelerunternehmen.de
	business@school	Boston Consulting	National	www.business-at-school.de
	Jugend gründet	Bundesministerium für Bildung und Forschung, Steinbeis-Transferzentrum an der Hochschule Pforzheim	National	www.jugend-gruendet.de
	Start-Up Werkstatt	Deutscher Sparkassen- und Giroverband, Stern; McKinsey	National	www.startup-werkstatt.de
	Schul/Banker – Das Bankenplanspiel	Bundesverband deutscher Banken	National	www.schulbanker.de
	Practice Firm	Zentralstelle des Deutschen Übungsfirmenrings (ZÜF)	National	www.zuef.de
	Get up Wettbewerb "Schüler gründen Unternehmen"	Gesellschaft zur Förderung neuer Technologien e.V. Bildungswerk der Thüringer Wirtschaft e.V.	Regional (ended in 2004)	www.getup.org
	Jungunternehmerschule	Wirtschaftsförderungsgesellschaft Güstrow mbH, Landkreis Güstrow, Unternehmerverband Norddeutschland, Region Güstrow, Ostsee-Sparkasse Rostock	Regional	www.bilse.de/jus

	Ifex	Wirtschaftsministerium Baden-Württemberg	Regional	www.ifex.de
	TheoPrax	Fraunhofer-Institut für chemische Technologie	Regional	www.theo-prax.de
	Ideen machen Schule	Hans Lindner Institut	Regional	www.regensburg.de/wirtschaft/existenzgruender/existenzgruender-spiel
	SCHUB - Schulen machen Betrieb	Bildungswerk der Wirtschaft Mecklenburg-Vorpommern e.V.	Regional	www.bildungswerk-wirtschaft.de/swevne/schub
Hungary	The Company Programme	Junior Achievement Hungary	National	www.ejam.hu
	Practice Firm	National Institute of Vocational Education	National	http://www.gtbbp.hu/zuf/
Ireland ¹	“Get up and Go” Mini Company Programme	Transition Year Programme, Second Level Support Service	National	http://ty.slss.ie
	“Blast:Beat” Music Mini Company Programme	Treasure Island Records	National	www.treasureisland.ie
	Company Programme	Junior Achievement Ireland	National	www.juniorachievement.ie
	Student Enterprise Awards	City and County Enterprise Boards	National	www.studententerprise.ie
	Young Entrepreneurs Scheme	Young Entrepreneurs Scheme	National	
Italy	Impresa in azione	Junior Achievement Italia	National	www.junioritalia.org
	Imprese Formative Simulate	Centrale di Simulazione	National	www.simulimpresa.com
Latvia	Student Learning Company	Junior Achievement Latvija	National	www.jal.lv
Lithuania	The Company Programme	Junior Achievement Lithuania	National	www.lja.lt
	Virtual Firm	SimuLith Centre	National	http://sl.viko.lt/
Luxembourg	Mini-entreprises	Ministère de l’Education nationale	National	
Netherlands	Mini-Ondernemingen	Mini-Ondernemingen Nederland	National	www.jongondernemen.nl
	Practice Firm	SimNet	National	www.simnet.nl
Norway	Pupil companies Youth companies	Young Enterprise Norway	National	www.ue.no
	Simu-companies	SimuNor	National	www.simunor.no
Poland	Young Mini-Enterprise	Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości	National	www.junior.org.pl
	Managing Firm	Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości	National	www.junior.org.pl

	September Package	Fundacja Małych i Średnich Przedsiębiorstw KOMANDOR	National	www.fundacja.komandor.pl
	Simulation Firms	Polish Centre of Simulation Firms - CENSYM	National	www.cku.zgora.pl/censym/CSstart.html
	Establish and Run a Company	Centrum Edukacji Obywatelskiej	National	www.ceo.org.pl
	Economics - every day	Fundacja Młodzieżowej Przedsiębiorczości	Regional	www.junior.org.pl
	School Laboratory of Entrepreneurship	Teachers' Association of Entrepreneurship and Economic Education	Regional	www.nauczyciele.org
	Practical School of Entrepreneurship	Business Chamber of Podkarpacie	Regional	www.pig-chamber.com.pl
Romania	The Company Programme	Junior Achievement Romania.	National	www.jar.ro
	Practice Firm	ROCT (Romanian Coordination of Training firms)	National	http://www.roct.ro/ro/index.php
Slovakia	The Company Programme	Junior Achievement Slovakia	National	www.jasr.sk
	Practice Firm	SCCF - Slovak Center for Training Firms	National	http://www.siov.sk/siov/dokhtm/5sccf/sma_in2.htm ; http://www.siov.sk/
Spain	Practice Firm	Fundación INFORM	National	www.inform.es
	Empresa Solidaria	Junior Achievement Spain	National	www.jaes.es
	Empresa Joven Europea (EJE)	Valnalón Ciudad Tecnológica	Regional	www.valnalon.com
Sweden	Young Enterprise (Ung Företagsamhet)	Young Enterprise Sweden	National	www.ungforetagsamhet.se
	Practice Firm	Business Training Centre (BTC)	National	www.businesstrainincentre.nu
	Summerentrepreneur (Sommarlovsentreprenör)	Open for business in the county of Västernorrland	Regional	www.ofb.nu
U.K.	The Company Programme - Team Programme	Young Enterprise UK	National	www.young-enterprise.org.uk
	Practice Firm	EGNI (UK Central Office for Practice Companies and Virtual Firms)	National	http://egni.morganwg.ac.uk/
	EBP - Education Business Partnerships	NEBPN – The National Education Business Partnerships Network	Local	www.nebpn.org

¹ In Ireland, students involved in the Leaving Certificate Vocational Programme (<http://lcvp.slss.ie>) and the Leaving Certificate Applied (<http://lca.slss.ie>) are generally involved in a programme of enterprise studies which may involve mini companies.